

การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษำบ้านหนองโดน 1
ตำบหนองโดน อำเภหนองโดน จังหวัดสระบุรี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1
ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2562

INTEGRATED COMMUNITY RICE MILL MANAGEMENT:

A CASE STUDY OF BAN NONG DON 1

NONG DON SUB-DISTRICT, NONG DON DISTRICT,

SARABURI PROVINCE

BY

JEERANAN SUKGASEM

THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT

OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

IN THE PROGRAM OF

INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT

FACULTY OF GRADUATE STUDY

LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)

2019

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ผู้วิจัย	จิรนนท์ สุขเกษม
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุทิ

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ

(ดร.สุชาติ ศรียารัตน)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีปริญญา รูปกระจ่าง)

ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)

(ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุทิ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)

(ดร.ทวิช บุญธิรัมย์)

ลงชื่อ..... เลขานุการ

(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ชื่อผู้เขียน	จirnันท์ สุขเกษม
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2562
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุทิ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 2) แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 และ 3) ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ทำการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2561-มิถุนายน 2562 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรในชุมชนบ้านหนองโดน 1 จำนวน 27 ราย โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การศึกษาคุณและการอบรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 พบว่า โรงสีข้าวชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก โครงการ 9101๙ สภาพปัญหาดังนี้ (1) ด้านคน พบว่า ขาดแคลนคนสีข้าวและดูแลโรงสี กรรมการขาดองค์ความรู้ในการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และกลุ่มยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน (2) ด้านเครื่องจักร มีเครื่องสีข้าว เครื่องคัดแยกข้าว เครื่องคัดแยกกรวด/หิน เสากะพ้อลำเรียงข้าวเปลือก เครื่องซีลสุญญากาศ และจักรเย็บปากถุง สภาพปัญหา พบว่า กรรมการบางรายขาดความรู้ในการดูแลและซ่อมแซมเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์บางอย่างชำรุดเสียหาย และการสีข้าวยังไม่ได้มาตรฐาน (3) ด้านเงิน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 695,097 บาท จากกรมส่งเสริมการเกษตร สภาพปัญหา พบว่า ชาวบ้านนำข้าวมาสีน้อย รายได้ของกลุ่มไม่เพียงพอ ชาวบ้านโดยทั่วไปยังไม่ทราบว่า มีโรงสีข้าวชุมชนตั้งอยู่ และดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง (4) ด้านวัตถุดิบของ มีตราซัง ถู กระสอบใส่ข้าว ถูพลาสติก บรรจุก้อน สติกเกอร์โลโก้ของกลุ่ม สภาพปัญหา พบว่า การบรรจุ

กัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน (5) ด้านข่าวสารข้อมูล เป็นประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก สภาพปัญหา พบว่า ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และกรรมการ ขาดองค์ความรู้การแปรรูปข้าว

2. แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโคน 1 ดังนี้ (1) ด้านคน ควรจัดการทำงานหมุนเวียนกันไป ควรส่งเสริมให้กรรมการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการในการแปรรูปข้าว เช่น ขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลาร้า และไข่เค็ม ควรจัดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงสีอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน (2) ด้านเครื่องจักร พบว่า ควรมีการสอนวิธีการดูแลรักษาเครื่องจักรในเบื้องต้น (3) ด้านเงิน ควรมีส่วนรับผิดชอบเบิกจ่ายชัดเจน การทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ ควรมีการลงหุ้นจากกรรมการและสมาชิก และมีการจัดสวัสดิการตามความเหมาะสม (4) ด้านวัตถุดิบของ ควรช่วยกันดูแลรักษาวัตถุดิบของให้ดีและพร้อมใช้งาน และ (5) ด้านข่าวสารข้อมูล ควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงสี ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การสร้างเว็บเพจและเฟสบุ๊คของกลุ่ม และกรรมการ ควรเข้ารับการประชุม/สัมมนา/อบรม เป็นประจำ

3. ผลการพัฒนาการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโคน 1 ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณ คือ มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม การรู้จักตนเอง และมีชีวิตที่เรียบง่าย (2) ความมีเหตุผล คือ มีหลักวิชา มีแผนการทำงาน เป็นมืออาชีพ และ (3) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ มีระบบชีวิตที่ดี ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี คือ การจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร ของใช้ สมุนไพร และปศุสัตว์ และระบบการจัดการองค์กรที่ดี

คำสำคัญ: การจัดการ โรงสีข้าวชุมชน การบูรณาการ การแปรรูปข้าว และเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Thesis Title	Integrated Community Rice Mill Management: A Case study of Ban Nong Don 1 Nong Don Sub-district, Nong Don District, Saraburi Province.
Researcher	Jeeranan Sukgasem
Degree	Master of Arts
In the Program of	Intergrated Local Development
Year	2019
Principal Thesis Advisor	Dr.Wongsatit Wisupee

The research aimed to study 1) Current conditions and problems of integrated rice mill management in Ban Nong Don Village 1, 2) Guidelines for integrated rice mill management in Nong Don Village 1 and 3) The results of the management development of the Integrated Community Rice Mill, Nong Don Village 1. The research was conducted from May 2018 - June 2019, as an action research. Samples were 27 people in Ban Nong Don Community, with the focus on interviews, observations, group discussions, study visits and workshops. Data was analyzed by means of content analysis. It was found that

1. On current conditions and problems in the management of integrated community rice mill in Ban Nong Don 1, it was found that community rice mill received budget support from the 9101 project. The problems found are as follows: (1) Lack of people in charge of operating the rice mill and taking care of the mill, rice mill committee lack knowledge in processing rice into various products, and the group does not have a clear concrete management structure, (2) On machinery side, there are rice milling machine, grain separator, destoner, conveyor belt, vacuum sealer, and bag sewing machine; on problem conditions, it was found that some committee members lack knowledge in the care and repair of machinery, some materials are damaged, and the rice milling has not yet been standardized, (3) On finance, it was supported by a budget of 695,097 baht from the Department of Agricultural Extensions, on problem conditions, it was found that few villagers come for rice milling, group income is not enough, villagers generally do not know that there is a community rice mill and what activities are going on, (4) On tools and

other objects, there are scales, bags, sacks, rice bags, plastic bags, packaging, logo stickers; on problems, it was found that packaging is not standardized, (5) On public relations, it is done by words of mouth, on problems, it was found that no public relations have been conducted through the internet and rice mill committee lack knowledge of rice processing.

2. Guidelines for the management of integrated community rice mills in Nong Don Village 1 are as follows: (1) People should manage their work rotation, encourage committee members to receive training in rice processing into different types of food, such as Nang Let, Khao Pong, KhaoMak, Plara, and salted eggs; the management of the mill should be organized in a concrete and clear way, (2) On machinery, it was suggested that there should be initial training for maintenance of the machinery, (3) On finance, there should have clear responsibility, the accounting of income and expenditure can be transparently checked, there should be shares from committee members, and welfare arrangements as appropriate, (4) On objects or tools, there should be mutual cooperation among members to maintain the objects and tools well and ready to use, and (5) On news and information, there should be public relations to promote the mill activities through the loudspeaker of the village, web pages and Facebook for groups and the committee members should attend regular meetings / seminars / trainings.

3. Based on the result of the development of integrated community rice mill management in Ban Nong Don 1, according to the sufficiency economy principle, it was found that (1) moderation refers to virtuous, correct and good self-awareness, and having a simple life, (2) rationality means that there are subjects with professional work plans, and (3) good immunity is having a good life system, a good local community economy is managed in 5 ways: rice, food, utilities, herbs and fertilizers and a good organization management system.

Keywords: Management, Community Rice Mill, Integration, Rice Processing and Sufficiency Economy.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ โดยได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุทธี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้ เพื่อปวงชน ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ดร.ทวิช บุญธิรัสมิ คณบดี บัณฑิตศึกษา ดร.สุชาติ ศรียารัตนย ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ศรีปริยญา ฐปกระจ่าง ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์อัญมณี ชุมณี กรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนนครสวรรค์ คณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทองค์ ความรู้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถาบันที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ นายนิพนธ์ กสิชาญ ประธานกรรมการ โรงเรียนข้าวชุมชนหนองโดน 1 และ กรรมการ รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูล และมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ครั้งนี้ นอกจากนี้เพื่อนนักศึกษาปริญญาโท รุ่นที่ 6 ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ขอมอบบูชาพระคุณบิดามารดา คุณพ่อสนั่น-คุณแม่สมจิต สุขเกษม ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนครอบครัว สุขเกษม ที่คอยให้กำลังใจด้วยดีมาโดยตลอด ส่งผลให้สำเร็จการศึกษาเป็นมหาบัณฑิตชาวนา ปัญญาชน ชาวบ้านด้วยความภาคภูมิใจ

จิรนนท์ สุขเกษม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	น
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	5
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	6
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดการจัดการ.....	8
แนวคิดโรงสีข้าวชุมชน.....	15
แนวคิดเรื่องข้าว.....	29
แนวคิดการแปรรูปข้าว.....	35
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	61
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	63
ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	64
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
สถานที่ในการวิจัย.....	69
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	69
4 บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1	
บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1	72
5 ผลการวิจัย	
สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี	76
แนวทางการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี	98
ผลการพัฒนาการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี	128
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	145
อภิปรายผลการวิจัย	151
ข้อเสนอแนะ	159
บรรณานุกรม	162
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. โครงการ 9101๑	169
ภาคผนวก ข. แนวลัมภาษณ์	172
ภาคผนวก ค. แนวลัมภาษณ์การศึกษาดูงาน	175
ภาคผนวก ง. แนวลัมภาษณ์	176
ภาคผนวก จ. แนวลัมภาษณ์กลุ่ม	177
ภาคผนวก ฉ. แนวลัมภาษณ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ	179
ภาคผนวก ช. ภาพประกอบการวิจัย	180
ประวัติผู้วิจัย	181

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ.....	54
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงานวิจัยเรื่อง การจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน : กรณีศึกษา บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี	69
3.2 แผนปฏิบัติงานงานวิจัยเรื่อง การจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน : กรณีศึกษา บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี	71
5.1 กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน	79
5.2 ทำเนียบคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน.....	85
5.3 ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ชุดแรก)....	85
5.4 รายละเอียดงบประมาณสนับสนุนโครงการ 9101 ตามร้อยเท่าพ่อ ฯ.....	93
5.5 ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ต่อยอด).....	119
5.6 กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน	123
5.7 แผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเสริมสร้างรายได้ให้แก่ เกษตรกรรายย่อยโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1	125
5.8 แบบรายการและรายละเอียดคำวัสดุอุปกรณ์การเกษตรและวัสดุหมุนเวียน ทางการเกษตรโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ต่อยอด) ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.....	126

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงถึงองค์การธุรกิจที่เป็นระบบ.....	12
2.2 โรงสีข้าวชุมชนขนาดเล็ก (ชุมชนหนองโดน 1).....	19
2.3 โรงสีข้าวขนาดกลาง (โรงสีข้าวสหการแมชชีนเนอร์รี่ จังหวัดน่าน).....	19
2.4 โรงสีข้าวขนาดใหญ่ (โรงสีข้าวท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์).....	20
2.5 ขั้นตอนการผลิตข้าวสาร.....	21
2.6 วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชาวนาตราด.....	28
2.7 ส่วนประกอบของเมล็ดข้าว.....	35
2.8 ข้าวเม่าบักธงชัย.....	40
2.9 โจ๊ก.....	40
2.10 ข้าวบรรจุกระป๋อง.....	41
2.11 ขนมันเงิน โบราณบ้านคุณตา สูตรโบราณ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์.....	41
2.12 ขั้นตอนการทำเหล้าสาโทหรือน้ำข้าว.....	43
2.13 การแปรรูปแป้งข้าว เป็นคัพเค้กและเครปเค้ก.....	44
2.14 ข้าวสารข้าวเหนียว.....	46
2.15 ข้าวจี.....	47
2.16 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	62
5.1 การจัดเวทีประชาคมชุมชนหนองโดน 1 เพื่อรับฟังนโยบายจากภาครัฐ.....	83
5.2 การจัดเวทีประชาคมชุมชนหนองโดน 1 เพื่อลงประชามติ.....	84
5.3 เครื่องสีข้าว.....	87
5.4 เครื่องคัดขนาดข้าวสาร.....	88
5.5 เสากะพ้อลำเรียงข้าวเปลือก.....	89
5.6 เครื่องคัดกรวดแยกหินขนาดเล็ก.....	89
5.7 เครื่องซิลสูญญากาศ.....	90
5.8 เครื่องซิลแบบธรรมดาใช้เท้าเหยียบ.....	90
5.9 จักรเย็บปากถุงชนิดด้ายเดี่ยว.....	91
5.10 โรงเรือนที่กำลังก่อสร้าง.....	94
5.11 กระสอบใส่ข้าว และตราชั่งน้ำหนัก.....	95
5.12 สติกเกอร์โลโก้ของโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1.....	96
5.13 โรงเรือนที่คั้บแคบ.....	97
5.14 ป้ายประชาสัมพันธ์ข้าวสารข้อมูล.....	97

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.15 ป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูล.....	98
5.16 โรงสีข้าวชุมชน (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง).....	100
5.17 คุณนงคัลักษณ์ อัสวสกุลชัย ประธานวิสาหกิจชุมชนฯให้การต้อนรับ.....	102
5.18 การบรรจุภัณฑ์ข้าวสุก.....	104
5.19 การอบรมเชิงปฏิบัติการการทำงานนมถั่วเหลือง/เครปเค้ก.....	110
5.20 การทำขนมนางเล็ด.....	111
5.21 การทำข้าวหมาก.....	112
5.22 การทำข้าวโป่ง.....	113
5.23 การทำไข่เค็ม.....	114
5.24 การทำปลาร้า.....	115
5.25 แผนผังโครงสร้างการจัดการ โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1.....	117
5.26 เว็บไซต์ของกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1.....	128
5.27 ประธานโรงสีข้าวชุมชน ทำงานด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ.....	129
5.28 โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1.....	131
5.29 มอบถุงข้าวสารให้แก่กรรมการ เพื่อเป็นสวัสดิการตอบแทนเล็กน้อย.....	131
5.30 แพลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์ของผู้วิจัย.....	132
5.31 แพลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์ของประธาน โรงสีข้าวชุมชน.....	133
5.32 การเชื่อมโยงกิจกรรม โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1.....	136
5.33 แพลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์.....	137
5.34 กิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่.....	138
5.35 กิจกรรมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง.....	139
5.36 กิจกรรมการเลี้ยงปลา.....	140
5.37 กิจกรรมการเผาถ่าน.....	141
5.38 ปู่หมักแกลบร่า.....	142
5.39 เครื่องชั่ง “คนกล้าคืนถิ่น”.....	143
5.40 เครื่องชั่ง มาตรวจเยี่ยม โรงสีข้าวชุมชน.....	143
1. ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ.....	180
2. ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ.....	181
3. ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ.....	182
4. สัมภาษณ์นางนงคัลักษณ์ อัสวสกุลชัย ประธานวิสาหกิจชุมชนฯ.....	183

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5. สัมภาษณ์นายฉัตรชัย มามั่งคั่ง เกษตรตำบลหนองโคน	183
6. สัมภาษณ์ประธานและกรรมการ โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1	184
7. การสนทนากลุ่ม	184
8. กรรมการและสมาชิกโรงเรียนข้าวชุมชน	185
9. ประธานโรงเรียนข้าวชุมชน พุดคุยสนทนากับชาวบ้าน	185
10. การสนทนากลุ่ม	186
11. การแปรรูปข้าวของโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1	186
12. การแปรรูปข้าวของโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1	187
13. การแปรรูปข้าวของโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1	187

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นอาหารหลัก มีความสำคัญเกี่ยวพันต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทย และประเทศใกล้เคียงมาแต่อดีตถึงปัจจุบัน หากปีใดประสบภัยแล้งหรืออุทกภัยจนข้าวกล้าเสียหายขาดแคลน จะนำไปสู่ภาวะอดอยาก ข้าวยากหามาแพง ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมและเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ก่อความเดือดร้อนไปทั่ว ซึ่งตรงกันข้ามกับปีที่ฝนตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ก็จะเกิดภาวะข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ สังคมโดยรวมเกิดความสมบูรณ์พูนสุข ผลผลิตข้าวยิ่งมากยิ่งก่อความมั่งคั่ง นอกจากบริโศภภายในครอบครัวแล้ว ข้าวยังเป็นผลิตภัณฑ์ใช้แลกเปลี่ยนสินค้าอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ข้าวถูกยกให้เป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ มีบุญคุณต่อชีวิตผู้คน มีข้อห้ามเกี่ยวกับการลบหลู่หรือทิ้งขว้างข้าวมากมายในวิถีชีวิตดั้งเดิม ความสำคัญของข้าวยังนำไปสู่การตรากฎหมายเกี่ยวกับข้าวการส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนา ปรับปรุงสายพันธุ์ข้าวของภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการวิจัยข้าว การพัฒนาพันธุ์ข้าว การค้าข้าว การส่งออกข้าว ซึ่งกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของไทย (สมนึก พานิชกิจ, 2558, หน้า 8-9)

วันนี้โลกกำลังสนใจเรื่องสุขภาพ คนสนใจข้าวอินทรีย์ ปลอดภัย ปลอดสารเคมี สนใจข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง คนเริ่มคุ้นหูคุ้นปากและคุ้นลิ้นกับข้าวกล้อง ข้าวกล้องงอก ข้าวหอมนิล ข้าวดำ และข้าวเหนียวดำ เพราะข้าวเหล่านี้มีวิตามินอี วิตามินเอ มีสารต้านอนุมูลอิสระสูงมาก มีสารที่ชื่อว่า ลูทีน สูงกว่าข้าวกล้องทั่วไปถึง 25 เท่า สารตัวนี้ป้องกันไม่ให้เป็นต้อกระจก ซึ่งคนสูงอายุมักเป็นกัน ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองแบบอินทรีย์เท่ากับส่งเสริมสุขภาพและถ้าคนได้กินข้าวดี ๆ แล้วสุขภาพดี มีค่าประมาณมิได้ มีค่ามากกว่าเงินทองนัก ทำให้เราไม่ช่วยกันฟื้นฟูข้าวพันธุ์พื้นเมือง เพื่อให้คนไทยเราสุขภาพดี ชาวนาก็จะได้ทั้งสุขภาพดี และได้มูลค่าเพิ่มจากข้าวเหล่านี้ด้วย นอกจากจะได้สุขภาพดีแล้ว ได้ราคาดีแล้ว ยังจะดีต่อสิ่งแวดล้อม ดินจะดีไม่มีโรค ไม่มีแมลง ปลูกปีละครั้งก็ได้ หลังหน้านา ก็ปลูกผัก ปลูกถั่ว ปลูกงา และอาหารอย่างอื่นที่ดีต่อสุขภาพ ขายได้ราคาดีอีกด้วย (เสรี พงศ์พิศ, 2555, หน้า 236-237)

ปัจจุบันชาวนาโดยทั่วไป ทำนาเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว นำข้าวไปขายยังโรงสีเอกชน โดยไม่ได้เก็บข้าวไว้ในยุ้งฉางเหมือนแต่ก่อน กล่าวได้ว่า ทำนาแต่ซื้อข้าวกิน ยิ่งทำนาก็ยิ่งจนมีภาระหนี้สินมากมาย ข้าวที่นำไปขายต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ถูกกดราคาอย่างเอาเปรียบ และต้องจ่ายหนี้สินแก่นายทุน หนี้จะค้ำปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช และสัตว์ต่าง ๆ ต้นทุนค่าใช้จ่าย สูงมาก ราคาขายข้าวไม่ดีหรือตกต่ำ ซึ่ง “เกษตรกรขายผลผลิตทางการเกษตรในรูปวัตถุดิบไม่ได้ มีการแปรรูปข้าว โดยพ่อค้าคนกลางจะได้ประโยชน์จากมูลค่าเพิ่มดังกล่าว ซึ่งควรจะเป็นของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร” (คณะทำงานขับเคลื่อนการขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ วัฒนคุณชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี, ม.ป.ป., หน้า 22)

โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1 ตำบลหนองโคน อำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2560 จากการที่ชุมชนที่ 1 ตำบลหนองโคน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาข้าว จำนวน 194 ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 4,956 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 700-900 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตเกือบทั้งหมดเกษตรกรได้นำไปขายให้กับ โรงสีเอกชนทั้งหมด และมีจำนวนโรงสีที่รับซื้อน้อย จึงทำให้เกษตรกรถูกกดราคาข้าวเปลือกจากโรงสีของพ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ส่วนหนึ่งหายไป แต่ในทางกลับกันเกษตรกรต้องซื้อข้าวสารจากโรงสี/พ่อค้าคนกลางไว้บริโภคในครัวเรือนในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวเปลือกเกือบ 3 เท่าตัว ซึ่งทำให้รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และปัจจุบันในชุมชนได้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ได้ให้ความสนใจและใส่ใจ ในเรื่องสุขภาพมากขึ้นจึงส่งผลให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทำนาข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสีนวล ข้าวปทุมเทพ ฯลฯ แบบอินทรีย์เพิ่มขึ้นอีกหลายราย เพื่อเอาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน แต่เนื่องจากจำนวนปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรได้นั้นมีมากกว่าที่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเอง จึงได้นำข้าวเปลือกอินทรีย์ เหลือขายแล้วยังสีข้าวขายให้กับเกษตรกรและผู้บริโภคที่ใส่ใจ ในสุขภาพทั้งในและนอกชุมชน ถือเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน จากปกติข้าวเปลือก ไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ขายตันละ 18,000-20,000 บาท หรือ กิโลกรัมละ 18-20 บาท แต่หากมีการแปรรูปเป็นข้าวสารแล้วสามารถจะขายได้ กิโลกรัมละ 40-60 บาท นอกจากนี้ นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลาข้าว และไข่เค็ม ซึ่งถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตที่มากขึ้น ส่งผลให้โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1 สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่กรรมการและสมาชิก

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความต้องการเครื่องสีข้าวเพื่อใช้ในการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร เพื่อใช้ในชุมชนของตนเอง เพราะที่ผ่านมาหากเกษตรกรมีความต้องการที่จะสีข้าวเปลือกจะต้องนำข้าวเปลือกไปสีที่โรงสีต่างอำเภอที่รับจ้างสีทำให้ไม่สะดวก ในการเดินทางค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนของตนเองได้ ดังนั้นกลุ่มจึงมี

ความต้องการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์จัดซื้อเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก เพื่อนำมาใช้สีข้าวเปลือกภายในชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการแบบพึ่งพาตนเองตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ในครัวเรือน ประโยชน์จากการตั้งโรงสีข้าวชุมชน ชาวบ้านได้นำข้าวมาสี นอกจากได้ข้าวสารไปไว้สำหรับบริโภคแล้ว ข้าวยังสามารถนำไปแปรรูปและยังเชื่อมโยงกันเป็นระบบได้หลายอย่าง เช่น ข้าวนำไปแปรรูปเป็นขนมชนิดต่าง ๆ เช่น ขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก เหล้าสาโทหรือน้ำข้าว อาหารเสริมต่อสุขภาพ ปลายข้าวและรำ เป็นอาหารสัตว์ ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ ซึ่งเป็นอาหารคนที่สำคัญ และยังสามารถนำมูลสัตว์ ไปทำปุ๋ยชีวภาพได้ ส่วนแกลบ นำไปเผาถ่าน ทำปุ๋ยชีวภาพ ทำอิฐ/หม้อได้ จากที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่า คุณค่าจากการตั้งโรงสีข้าวชุมชน สามารถเชื่อมโยงกันแบบบูรณาการ และเกิดประโยชน์ได้หลายอย่าง นอกจากนี้คุณค่าของโรงสีข้าวชุมชน เพื่อชะลอไม่ให้ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมประกันราคาข้าวเปลือก และชาวบ้านมีสถานที่ขายข้าว สีข้าวและแปรรูปข้าว เกิดการเรียนรู้รู้คุณค่าทางธรรมชาติ การผลิต การตลาดเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันสภาพปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 จากการสัมภาษณ์ ประธานและกรรมการ จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การจัดการโรงสีข้าวชุมชนยังประสบปัญหาหลายด้าน กล่าวคือ ด้านบุคลากร คณะกรรมการหลายคนติดภารกิจ ไม่สามารถมาทำงานได้อย่างเต็มที่ เพราะการจัดการชีวิตในด้านเวลายังไม่ลงตัว มีเพียงกรรมการไม่กี่คนที่มาทำงาน ขาดการเสาะหาเพื่อชุมชน ด้านเครื่องจักร พบว่า วัสดุอุปกรณ์บางตัวเกิดการชำรุดเสียหาย ทางกลุ่มต้องมีการสำรองวัสดุอุปกรณ์เอาไว้ เมื่อเครื่องจักรเกิดความเสียหาย ประธานมีความรู้ด้านช่างพอสมควร แต่เมื่อเกินความสามารถก็จะติดต่อช่างโดยตรงมาซ่อมแซม อีกประการหนึ่ง ไม่มีเครื่องคัดแยกกรวด/หิน ทำให้เศษกรวดและหินปะปนไปกับข้าวสาร คุณภาพการสีข้าวเลยไม่ได้มาตรฐาน ด้านเงิน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ด้านวัตถุประสงค์ของ พบว่า โรงเรือนคับแคบไม่มีสถานที่ในการเก็บข้าวเปลือกและข้าวสารที่เพียงพอ และด้านข้อมูลข่าวสาร ทางโรงสีขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ชาวบ้านทั่วไปยังไม่ทราบว่ามีโรงตั้งโรงสีข้าวชุมชน และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงสีผ่านช่องทางเว็บไซต์แต่อย่างใด นอกจากนี้ทางคณะกรรมการบริหารโรงสีข้าว ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีเพียงการ สีข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ได้รำและแกลบเท่านั้น (นิพนธ์ กสิชาญ, จำนวนค์ ทองมา และรักชนก ตั้งทอง, 2561, สัมภาษณ์)

ผู้วิจัยได้เห็นประโยชน์จากข่าว สรรพคุณของข่าว และการนำข่าวมาแปรรูปให้มีคุณค่า และมูลค่าเพิ่ม ผู้วิจัยจึงได้ปรึกษากับประธานและกรรมการในการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้ มีความจำเป็นและสมควรอย่างยิ่งที่จะทำการวิจัย เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการนำเอาทฤษฎีการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ คน เครื่องจักร เงิน วัตถุดิบของ และข่าวสารข้อมูล มาเป็นแนวทางและหลักการปฏิบัติในการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ว่ามีปัญหาคืออย่างไร แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีแนวทางเป็นอย่างไร และผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย ดังนี้

- 2.1 บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1
- 2.2 แนวคิดการจัดการ
- 2.3 แนวคิดโรงสีข้าวชุมชน
- 2.4 แนวคิดเรื่องข้าว
- 2.5 แนวคิดการแปรรูปข้าว
- 2.6 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตระยะเวลา

เริ่มดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561-มิถุนายน พ.ศ. 2562

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกร ชุมชนบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี จำนวน 194 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 27 ราย ดังนี้

- 2.1 กรรมการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 จำนวน 10 ราย
- 2.2 สมาชิกโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 จำนวน 10 ราย
- 2.3 เกษตรตำบลหนองโดน จำนวน 1 ราย
- 2.4 ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 ราย
- 2.5 ชาวบ้านที่นำข้าวมาสี จำนวน 5 ราย

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร
2. แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ควรเป็นอย่างไร
3. ผลการพัฒนาการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

การจัดการ หมายถึง การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจน เป็นการทำงานแบบบูรณาการ โดยมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยทรัพยากรประกอบด้วย คน เครื่องจักร เงิน วัสดุ สิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

โรงสีข้าวชุมชน หมายถึง การบริหารจัดการก่อตั้งโรงสีข้าวขึ้นมาจากความต้องการของชุมชน การจัดการตนเองของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านนำข้าวเปลือกอินทรีย์มาสีเป็นข้าวสารสำหรับไว้บริโภคในครัวเรือน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

ข้าว หมายถึง ธัญพืชชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญแก่สรรพชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เป็นอาหารหลักของคนไทย ข้าวมีคุณค่าทางโภชนาการสูง และมีสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายมากมาย

การแปรรูปข้าว หมายถึง การนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเก็บไว้รับประทานได้นาน และเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าขึ้นมา การแปรรูปข้าว เช่น ข้าวกล้อง การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลายข้าว และไข่เค็ม เป็นต้น

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยและหลายประเทศ คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ ความพอประมาณ หมายถึง การดำรงชีวิตด้วยความเหมาะสม ไม่โลภมาก ความมีเหตุผล หมายถึง มีหลักวิชา มีแบบ

แผนดำเนินชีวิต และควมมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลง มีระบบชีวิตและระบบเศรษฐกิจที่ดี นอกจากนี้ต้องอาศัยความรู้คู่คุณธรรมประกอบด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชาวบ้านในเขตชุมชนหนองโดน 1 และใกล้เคียง ได้นำข้าวเปลือกมาสีเป็นข้าวสารไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน
2. ชาวบ้านในเขตชุมชนหนองโดน 1 และใกล้เคียง ได้มีทางเลือกสำหรับปลูกข้าวอินทรีย์ปลอดสารเคมี แล้วนำข้าวมาสีที่โรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้
3. ชาวบ้านในเขตชุมชนหนองโดน 1 และใกล้เคียง ได้ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในการสีข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน และได้ร่วมกันแปรรูปข้าวเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า
4. เป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ชุมชนที่สนใจการจัดการโรงสีข้าวชุมชน เพื่อนำไปปรับใช้ในชุมชนของตนเองต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง โดยขอแนะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการ
2. แนวคิด โรงเรียนข้าวชุมชน
3. แนวคิดเรื่องข้าว
4. แนวคิดการแปรรูปข้าว
5. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการจัดการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการจัดการ จากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ สรุปได้ดังนี้

1. ความหมายการจัดการ

สจวร์ตันน์ พิมลรัตน์กานต์ (ม.ป.ป., หน้า 16) กล่าวว่า iva การจัดการเป็นกระบวนการบริหาร ที่มีการบูรณาการระหว่างคนกับงาน โดยมีการวางแผนการจัดโครงสร้างองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้องค์กรดำรงอยู่และเกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการรู้จักใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายการปฏิบัติงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรือจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยการจัดการ นิยมใช้ในวงการธุรกิจ การบริหาร และนิยมใช้ในวงการรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ และการจัดการนั้นเป็นกระบวนการติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลโดยองค์กรหรือบุคลากรร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะนั้น โดยผู้จัดการมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์กร

ซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับนั้น ไม่ได้มาจากพรสวรรค์เพียงอย่างเดียวแต่สามารถฝึกฝนได้ เพราะการบริหารจัดการนั้นจะทำให้การให้คนทำงานให้สำเร็จตามที่กำหนด

วรรณพร พุทธิภูมิพิทักษ์ และกัญญามน อินทว่า ง(2554, หน้า 5) กล่าวไว้ว่า การจัดการถือเป็นสมองขององค์กร ในการที่องค์กรจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการที่ดี รวมทั้งต้องอาศัยการวางแผนและการตัดสินใจของฝ่ายจัดการ ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลต่าง ๆ โดยทั่วไป การจัดการ หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ ทั้งในรูปของเงินเดือน ค่าตอบแทนและความคาดหวังในหน้าที่การงาน เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

มุกมณี มีโชคชอุบล (มณีบุษราคัม อยู่สอาด) (2555, หน้า 36) กล่าวไว้ว่า การจัดการคือ กระบวนการในการใช้ความคิดเพื่อวางแผนในการปฏิบัติการในด้านต่างๆ ภายในองค์กร ผสมผสานกับทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ขณะเดียวกันก็เกิดความพึงพอใจได้รับการยอมรับจากพนักงานผู้รับบริการ และสังคม

อนิวัช แก้วจำนงค์ (2552, หน้า 45) กล่าวไว้ว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการ ในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยใช้การวางแผน การจัดองค์กร การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การนำ และการควบคุม กระบวนการอาจดำเนินการด้วยตนเองหรือผ่านบุคคลอื่น โดยสามารถทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด แนวคิดการจัดการทั้งในเชิงศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิควิธีและกลยุทธ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานให้เป็นผลสำเร็จ

2. ความสำคัญของการจัดการ

เนตร์พัฒนา ยาวีราข (2553, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า การจัดการมีความสำคัญต่อผู้บริหารทุกคนในการพัฒนาองค์กรให้มุ่งไปสู่ความมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ เช่น ผู้จัดการโรงงาน สามารถดำเนินการผลิตสินค้าของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสามารถหาตลาดในการจัดจำหน่ายสินค้าเหล่านั้น ผู้จัดการฝ่ายบุคคลมีศักยภาพในความสามารถจัดหาแรงงานและพนักงานเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ภารกิจในองค์กรลุล่วงไปได้ ผู้จัดการแต่ละฝ่ายอาจมีพื้นฐานความรู้ทางการบริหารแตกต่างกันและมีการศึกษาที่แตกต่างกันที่จะต้องทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุความสำเร็จในวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ จะต้องมีความรู้เบื้องต้นด้านการบริการ กระบวนการบริหาร เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย ภายใต้การจัดการทรัพยากรทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. องค์ประกอบการจัดการ

สมคิด บางโม (2555, หน้า 59) กล่าวว่า iva การจัดการมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 3.1 การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน
- 3.2 การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์
- 3.3 การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล

ในทางธุรกิจ มีแนวคิดว่าการบริหาร คือการกำหนดนโยบายและแผน การจัดการ คือ การนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ

4. หน้าที่การจัดการ

นักวิชาการและนักบริหารได้มีการวิเคราะห์ว่า การจัดการเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ในการบริหารที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงได้จัดการศึกษาหน้าที่ของการจัดการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ, 2550, หน้า 6)

4.1 การวางแผน หมายถึง การกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรกของการบริหารจัดการ หากปราศจากการวางแผนแล้ว งานในหน้าที่อาจจะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.2 การจัดองค์กร หมายถึง การจัดโครงสร้างขององค์การด้วยการจัดกลุ่มงาน การกำหนดหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน ซึ่งโครงสร้างของงานต้องมีขอบเขตที่ชัดเจนว่า ใครปฏิบัติหน้าที่อย่างไร เกี่ยวข้องกับใคร เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความเรียบร้อย

4.3 การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การจัดบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ที่ได้กำหนดไว้ หลักการที่สำคัญของการจัดบุคคลเข้าทำงาน ก็คือ “Put The Right Man On The Right Job” ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่เหมาะสมกับงานจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั่นเอง

4.4 ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามบทบาท หรือผู้ที่ก่อให้เกิดการผสมผสานกลมกลืน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือองค์การที่ตั้งไว้ให้บรรลุความสำเร็จ

4.5 การควบคุม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการทำงานหรือการปฏิบัติงานต่าง ๆ ขององค์การจะสำเร็จตามแผนที่วางไว้

5. ทักษะด้านการจัดการ

ผู้บริหารมักประสบปัญหาต่าง ๆ นานาประการ ฉะนั้นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดการจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการดำเนินการ ทักษะ หมายถึง ความสามารถหรือความชำนาญในการทำ

กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง สามารถแบ่งทักษะออกเป็น 3 อย่างดังนี้ (Griffin, 1989, อ้างถึงในนิรมล กิติกุล, 2549, หน้า 13)

5.1 ทักษะด้านเทคนิค คือ ความเชี่ยวชาญและความถนัดเฉพาะด้านหรือสาขาวิชาชีพของงาน โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการทำงานที่ใช้ฝีมือ ผู้บริหารระดับล่างจึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคด้านนี้ เพื่อที่จะเป็นที่ปรึกษาแนะนำแก่พนักงานได้ส่วนระดับสูงและระดับกลาง มีความรู้ทางด้านเทคนิคน้อยลงมาตามลำดับ

5.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นกระบวนการจูงใจคนให้แสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยการร่วมมือ ร่วมใจปฏิบัติงานตามทิศทางของวัตถุประสงค์ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์จำเป็นต้องมีในทุกระดับบริหาร

5.3 ทักษะด้านความคิด เป็นทักษะความสามารถมองภาพรวมขององค์การแก้ปัญหา วินิจฉัย วิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ และแผนในอนาคตขององค์การได้ เช่น นโยบายการตลาด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อการผลิต ผู้บริหารต้องอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์แก้ปัญหาขององค์การ ทักษะด้านความคิดจะมีความจำเป็นมากในระดับสูงและลดหลั่นลงมาตามลำดับ โดยสรุป ผู้บริหารระดับสูง ต้องเก่งคิด ผู้บริหารระดับกลาง ต้องเก่งคน ผู้บริหารระดับต้น ต้องเก่งงาน และพนักงานผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีความรู้เกี่ยวกับงานวิชาชีพและเทคนิค

6. ทรัพยากรในการจัดการ

ในทางธุรกิจมีทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 2 ลักษณะ คือ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสาร ทรัพยากรที่กล่าวมานี้ มีรายละเอียด ดังนี้ (Donnelly, 1987, อ้างถึงในนิรมล กิติกุล, 2549, หน้า 14)

6.1 คน (man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดที่จะสร้างความสำเร็จให้กิจกรรมมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในองค์กรนั้น

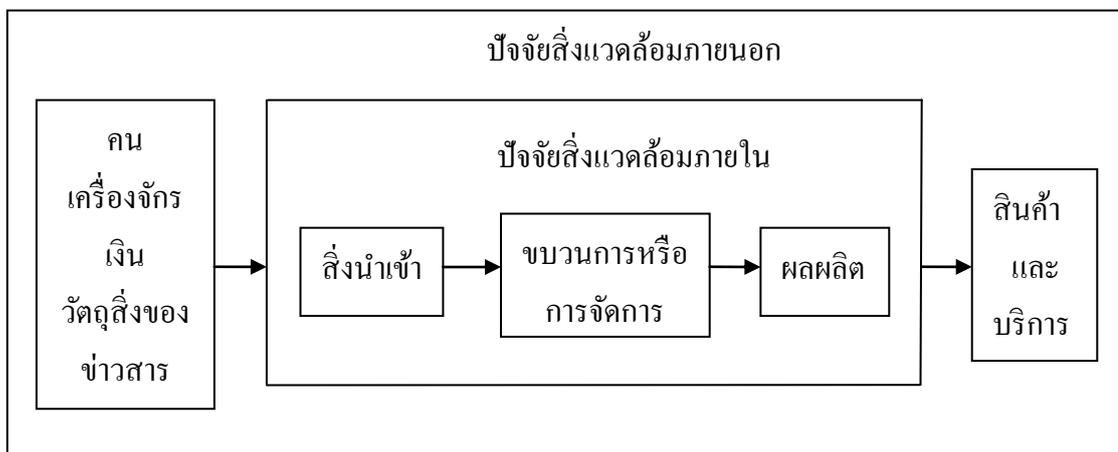
6.2 เครื่องจักร (machine) คือ เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อความสำเร็จให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน

6.3 เงิน (money) คือ ทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวยหรือสนับสนุนกิจการขององค์การให้ดำเนินไปด้วยดี

6.4 วัสดุสิ่งของ (material) คือ ทรัพยากรประเภทวัตถุดิบหรือวัสดุสิ่งของที่จะต้องจัดหามาเพื่อใช้ในการผลิต

6.5 ข่าวสารข้อมูล (information) คือ ทรัพยากรที่จะช่วยให้ทราบข่าวสารความก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน

ทรัพยากรทั้ง 5 อย่างนี้นับว่าเป็นปัจจัยในการจัดการอย่างแท้จริงขององค์กร ซึ่งโอกาสขององค์กรที่จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการจัดการกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแต่ละประเภทว่าจะช่วยเสริมสร้างซึ่งกันและกันอย่างไร ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.1 แสดงถึงองค์การธุรกิจที่เป็นระบบ

ที่มา: นิรมล กิติกุล (2549, หน้า 14)

มุกมณี มีโชคชูสกุล (มณีบุษราคัม อยู่สอาด) (2554, หน้า 36) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในหรือ “ทรัพยากร” ในการจัดการ 4 M's ได้แก่

1. Man (คน) คือ ทรัพยากรบุคคลทุกคนที่อยู่ในองค์กร ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุดที่จะผลักดันองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้
2. Money (เงินทุน) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการจัดหาทรัพยากร ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะเอื้อให้ทุกกิจกรรมดำเนินต่อไปได้สำเร็จลุล่วง
3. Machine (เครื่องจักร) คือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ มีอายุการใช้งานนานจึงมักมีราคาสูง จึงต้องใช้อย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร
4. Management (การจัดการ) คือกระบวนการในการใช้ความคิด และทักษะในการวางแผนด้านการบริหารจัดการ เพื่อผสมผสานทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ อันก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุดโดยรวมขององค์กร

ส่วนปัจจัยภายนอกที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านการเมืองและกฎหมาย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการแข่งขัน ปัจจัยแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

7. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ

ปัจจัยที่สำคัญมีส่วนเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการรวมทั้งเป็นมูลเหตุพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนต้องให้ความสนใจ สรุปพอสังเขปดังนี้ (อนิวัช แก้วจันทน์, 2552, หน้า 43-44)

7.1 คนหรือแรงงาน (man) เป็นกำลังหลักสำคัญในการดำเนินงานในองค์กร โดยบุคคลที่รวมตัวกันเมื่อตกลงใจทำงานร่วมกันย่อมเดินไปในทิศทางเดียวกัน องค์กรใดให้ความสนใจและสามารถจัดการกิจกรรมเกี่ยวกับคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรนั้นมีแนวโน้มบรรลุผลสำเร็จมากกว่าองค์กรที่ไม่ให้ความสำคัญในกิจกรรมเกี่ยวกับคน

7.2 เงินทุน (money) มีความสำคัญในการดำเนินงาน โดยเฉพาะช่วงแรกของการดำเนินงาน องค์กรขนาดเล็กอาจใช้เงินทุนของผู้ประกอบการเองหรือกู้ยืมไม่มากนัก องค์กรขนาดใหญ่และขนาดกลางต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดังนั้น ผู้บริหารต้องคำนึงถึงแหล่งเงินทุนและการสำรองเงินทุนให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน

7.3 เครื่องจักร (machine) เป็นเครื่องมือในการแปรสภาพวัตถุดิบให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ เครื่องจักรอาจจัดหาโดยการซื้อหรือเช่าซื้อ การใช้เครื่องจักรที่มีคุณภาพและทันสมัยจะเอื้ออำนวยการทำงานและนำพาองค์กรไปสู่ผลสำเร็จได้

7.4 วัสดุอุปกรณ์ (materials) เป็นปัจจัยสนับสนุนช่วยเอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสะดวกในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์รวมถึงวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ โดยองค์กรต้องจัดหาและสำรองไว้ให้เพียงพอต่อความต้องการในการดำเนินงานในปัจจุบันและอนาคต

7.5 การตัดสินใจ (decision making) เป็นความสามารถส่วนตัวของผู้บริหาร การตัดสินใจของผู้บริหารระดับหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้บริหารระดับอื่น ๆ ดังนั้น การตัดสินใจในแต่ละเรื่องย่อมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กรได้ จึงต้องตัดสินใจให้ดีและถูกต้อง

7.6 การติดต่อสื่อสาร (communication) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกช่องทางในการกระจายข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยการสื่อสารให้ถูกต้อง และเข้าใจตรงกัน

7.7 การจูงใจ (motivation) เป็นการใช้ศิลปะและความสามารถของผู้บริหาร เพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงานด้วยความเต็มใจ การจูงใจเกี่ยวข้องกับผลตอบแทนจากการทำงาน สามารถ

กระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การจูงใจภายใน เช่น การจูงใจด้านความสัมพันธ์ การยกย่องให้เกียรติ เป็นต้น และการจูงใจภายนอก เช่น การให้รางวัลตอบแทนในรูปแบบขึ้นเงินเดือนหรือจูงใจ โดยตัวเงิน

7.8 การประสานงาน (coordination) เป็นการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจุดประสงค์ในการดำเนินงานให้เป็นผลสำเร็จ เช่น การสอบถาม การขอความร่วมมือ และการขอความอนุเคราะห์ ดังนั้น การประสานงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยช่องทางการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

8. การจัดการในศตวรรษที่ 21

แนวคิดทางการบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบการบริหารแบบเดิมดังต่อไปนี้ (เนตร์พัฒนา ขาววิราช, 2553, หน้า 22-24)

8.1 วัตถุประสงค์มีคุณค่า

8.1.1 การผลิตสินค้าอย่างมีคุณภาพ มีนวัตกรรมใหม่ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีระดับมาตรฐานสากล เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

8.1.2 การให้บริการอย่างมีคุณภาพ เชื่อถือได้ด้วยความรักและผูกพันต่อลูกค้า เอาใจใส่และรับผิดชอบต่อกู้ค้า

8.1.3 มีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของคนในองค์กร

8.1.4 การพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ การจูงใจและตอบแทนพนักงานให้มีสวัสดิการที่ดี การบำรุงรักษาพนักงาน และพัฒนาพนักงาน

8.1.5 การมีจริยธรรมทางธุรกิจที่จะช่วยกำจัดสิ่งที่ไม่ดีไม่ซื่อสัตย์ออกไปจากองค์กร มีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม

8.1.6 มีการป้องกันรักษาภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น การหาแนวทางทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่สูญเสียไป ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตสินค้า

8.2 มีความแตกต่างจากแบบเดิมเดิม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด วิถีปฏิบัติที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ ที่เคยเป็น เช่น การให้บริการที่แปลกใหม่ การให้ประโยชน์แก่สังคมที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์มีคุณค่า จะเป็นจุดที่สร้างความแตกต่างทางการแข่งขันได้เป็นอย่างดี

8.3 เป็นยุคแห่งข้อมูลและเปิดเผยโปร่งใส หมายถึง หากองค์กรมีการกระจายข้อมูลให้สมาชิกองค์กรได้รับทราบจะช่วยให้การบริหารมีลักษณะเปิดเผยไม่มีลับลมคมในในการกระจายอำนาจ ความยืดหยุ่นและการใช้ข้อมูลร่วมกันเป็นรูปแบบทางการบริหารที่ได้รับการ

ยอมรับว่า เป็นวิธีที่ดีในการตัดสินใจร่วมกันโดยไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก และไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจหรือตัดสินใจเพียงลำพังแบบเผด็จการ มีคณะกรรมการตรวจสอบ

8.4 ให้ความสำคัญกับจิตใจของคนในองค์กรมากขึ้น หมายถึง การคำนึงถึงสภาพจิตใจ เช่น หลังจากแนวความคิดในยุคการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ได้หันมาให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับจิตใจของคนในองค์กรมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำงานเพราะทำให้การทำงานสำเร็จเกินความคาดหมายหรือเหนือกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมาย ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการจัดการ หมายถึง การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจน เป็นการทำงานแบบบูรณาการ โดยมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยทรัพยากรประกอบด้วย คน เครื่องจักร เงินทุน วัสดุ-สิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

แนวคิดโรงสีข้าวชุมชน

1. ความเป็นมาของโรงสีข้าว

นับตั้งแต่ประเทศไทยจำเป็นต้องเปิดรับระบบทุนนิยมอย่างเป็นทางการ ในปี พ.ศ. 2398 เมื่อรัชกาลที่ 4 ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงกับตัวแทนจากสำนักพระราชวังบั๊กกิงแฮม แห่งสหราชอาณาจักร และติดตามมาด้วยสนธิสัญญาในลักษณะเดียวกันที่ไทยต้องทำกับประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา และอีกหลายประเทศ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการบริโภคข้าว จึงเกิดขึ้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและติดตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่เดิมประชาชนไทยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการแปรสภาพข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ด้วยกระบวนการใช้แรงงานคนเป็นหลัก ตั้งแต่การสีข้าวด้วยมือ การตำข้าว และฝัดข้าว ก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้เครื่องจักรทำการสีข้าวเมื่อปี พ.ศ. 2402 โดยพ่อค้าชาวอเมริกันได้นำเครื่องจักรกลที่ใช้ไอน้ำทำการสีข้าวเข้ามาในประเทศไทย ก็ทำให้การสีข้าวแบบดั้งเดิมของประชาชนไทยในอดีตเกิดการเปลี่ยนแปลงและสิ้นสุดลงไปด้วยเหตุผลเนื่องจากต้องใช้เวลามากในการแปรรูปข้าวเปลือกเพื่อการบริโภค โดยเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาเครื่องจักรในระบบโรงสีโดยสมบูรณ์มาจนทุกวันนี้ (สุนัย จุลพงศธร, 2550, หน้า 73-74)

โรงสีก็เป็นปัญหาใหญ่ของชาวนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงห่วงใยที่ชาวนาขายข้าวเปลือกในราคาถูก แล้วต้องซื้อขายข้าวสารราคาแพงมาบริโภค โรงสีข้าวตัวอย่าง ของสวนจิตรลดาจึงเกิดขึ้นและเริ่มสีข้าวเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2514 เป็น

ตัวอย่างให้ชาวนารวมกลุ่มเป็นสหกรณ์จัดตั้งโรงสีขึ้นเอง แทนที่จะจ้างคนอื่นสีหรือขายข้าวเปลือกในราคา ที่ถูก ส่วนแกลบที่เป็นผลพลอยได้มาจากการสีข้าวก็ถูกนำมาบดแล้วอัดเป็นเชื้อเพลิงแท่งนำมาทดลองเผาทำเป็นถ่านได้ในปี พ.ศ. 2529 ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ก็ผลิตเชื้อเพลิงชีวจากแกลบบด ชานอ้อย เปลือกสั้ ผักตบชวา ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้จาก โครงการส่วนพระองค์ เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงต่อไป รวมทั้งมีการนำแกลบมาผสมกับปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยคอกชนิดต่าง ๆ จำหน่ายให้เกษตรกรด้วย นอกจากนี้การเก็บข้าวเปลือกก็เป็นปัญหาของชาวนาที่ถูกทำลายด้วยน้ำฝนและสัตว์พระองค์ทรงพระราชทานพระราชดำริให้ทดลองเก็บข้าวเปลือกในยุ่งฉางแบบต่าง ๆ เพื่อหาวิธีที่สูญเสียน้อยที่สุดในสวนจิตรลดา จึงมียุ่งฉางข้าวเปลือก 2 ประเภท คือยุ่งเหล็กหรือไซโลของนิวซีแลนด์ และฉางไม้แบบสหกรณ์ (โรม บุนนาค, 2552, หน้า 28)

2. ความหมายโรงสีข้าวชุมชน

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของโรงสีข้าวชุมชนไว้ ดังนี้

ศูนย์ จุลพงศธร(2550, หน้า 72) กล่าวว่า โรงสีข้าวชุมชนถือได้ว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนในรูปลักษณะหนึ่งที่ชุมชนร่วมกันประกอบกิจกรรมและแบ่งปันผลประโยชน์กันที่ใช้รูปลักษณะธุรกิจการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นข้าว ซึ่งถือเป็นผลผลิตที่มีจำนวนมากที่สุดที่เกษตรกรทำการผลิตที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ชุมชนในการที่จะบริโภคผลผลิตของตนเอง เพื่อลดทอนการถูกเอารัดเอาเปรียบจากระบบทุนนิยม โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด คืออาหารประจำวันที่ทุกคนจะต้องรับประทานข้าวเพื่อการดำรงชีพ โดยโรงสีข้าวชุมชนอาจจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์การเอกชนหรือการร่วมทุนกันของประชาชนในชุมชนก็ได้

ประรุพณ์ มะยะเฉียว และทวิศักดิ์ ชัดยวรรณ (2557, หน้า 9-10) กล่าวว่า โรงสีข้าวชุมชน หมายถึง สถานที่สีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารด้วยเครื่องจักร โดยการขับเคลื่อนบริหารจัดการของชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งโรงสีตามประเภทการใช้เชื้อเพลิงออกเป็น 3 ประเภท คือ ประการแรกโรงสีข้าวที่ใช้หม้อไอน้ำ ใช้แกลบจากการสีข้าวเป็นเชื้อเพลิง ประการที่สอง โรงสีข้าวไฟฟ้าโดยใช้กระแสไฟฟ้าในการขับเคลื่อนมอเตอร์ และประการที่สาม โรงสีข้าวที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซลใช้น้ำมันดีเซลเป็นเชื้อเพลิง

3. ยุทธศาสตร์ของรัฐต่อการจัดตั้งโรงสีข้าวชุมชน

คำว่ายุทธศาสตร์ในที่นี้หมายถึง รัฐซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดโรงสีชุมชนขึ้นเป็นจำนวนมากในประเทศไทย และสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ต้องดำรงอยู่ด้วยกันระหว่างสองแนวคิดทางเศรษฐกิจนั้น รัฐควรต้องกำหนดยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนว่า การส่งเสริมให้

จัดตั้งโรงสีชุมชนนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ดังนี้ (สุนัย จุลพงศธร, 2550, หน้า 162-163)

3.1 การช่วยเหลือด้วยเงินให้เปล่ากระทำได้เฉพาะเพื่อช่วยเหลือชุมชนทางการเกษตรที่ยากจนและอยู่ห่างไกลความเจริญ ให้มีโรงสีชุมชนขนาดเล็กเพื่อสีข้าวที่ตนผลิตขึ้นเพื่อการบริโภคเท่านั้น มิใช่เพื่อการค้า นอกนั้นต้องดำเนินการในรูปของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อฝึกฝนให้เข้าสู่ระบบธุรกิจที่เป็นจริง

3.2 เพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิตข้าวด้วยการสนับสนุนให้เกษตรกรมีศูนย์กลางในบ้านเพื่อเก็บข้าวเปลือกไว้สีกินกันเอง จะเป็นการช่วยชะลอไม่ให้ผลผลิตทะลักออกสู่ตลาดพร้อมกันหมดในต้นฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ข้าวเปลือกราคาตกต่ำ

3.3 เพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้ในทางการค้าให้แก่เกษตรกร นับตั้งแต่การรู้จักบริหารจัดการการผลิตในระบบอุตสาหกรรม รวมทั้งการเรียนรู้ระบบการตลาด ซึ่งเกษตรกรจะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเกษตรที่ทำงานตามฤดูกาลเป็นวัฒนธรรมแบบโรงงาน โดยต้องทำงานอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มศักยภาพจากการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ระบบการตลาด ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้จึงจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรในการดำรงอยู่ในระบบทุนนิยมได้

3.4 เพื่อผลักดันให้โรงสีของพ่อค้าขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพเกิดการตื่นตัว เพื่อยกระดับทางคุณภาพการผลิตของตนให้สูงขึ้น เนื่องจากทุกวันนี้โรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่ของเอกชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาการผลิตของตนให้สูงขึ้นด้วยการเพิ่มทุน เพื่อพัฒนาเป็นผู้ส่งออก หรือผลิตสินค้าคุณภาพสูง เพื่อขายในตลาดคนรวยที่มีกำลังซื้อ

การส่งเสริมให้จัดตั้งโรงสีชุมชนตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น เป็นภารกิจที่จำเป็นของรัฐในช่วงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในขณะนี้ แต่รัฐต้องมีนโยบายชัดเจนว่า การสนับสนุนเงินทุนทางการค้าด้วยการให้เปล่านั้น ควรต้องอยู่ในกรอบที่จำกัดที่สุด และควรอย่างยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงเพื่อสร้างศักยภาพของประชาชนในชนบทที่เป็นจริง

4. ความสำคัญของโรงสีข้าวชุมชน

ความสำคัญของโรงสีข้าวชุมชน มีหลายประการ ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป., หน้า 6)

4.1 เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้เพิ่มในการสีแปรรูปข้าวให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น

4.2 ช่วยให้เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกันสีข้าว บริการสมาชิก และจำหน่ายในชุมชนทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างครบวงจร

4.3 ช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรในชุมชนที่ทำการเกษตรอินทรีย์ มีทางเลือกในการสีข้าวอินทรีย์ท้องถิ่นที่อุดมไปด้วยคุณค่าทางสารอาหาร เช่น ข้าวกล้องหอมมะลินิลสุรินทร์อินทรีย์

4.4 ช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางอาหาร โดยสามารถปลูกและเก็บข้าวเปลือกสำหรับสีบริโภค โดยไม่ต้องขึ้นกับโรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่ในพื้นที่

3. ลักษณะของโรงสีข้าวชุมชน

จากการศึกษาวิจัยได้พบว่า โรงสีข้าวชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีหลายรูปลักษณะขึ้นอยู่กับมติการมองว่าจะใช้มุมมองใดมาแบ่งรูปลักษณะของโรงสีชุมชน ในที่นี้ขอนำเสนอใน 3 มติมุมมอง ดังนี้ (สุนัย จุลพงศธร, 2550, หน้า 289-299)

3.1 มติที่ 1 แบ่งลักษณะโรงสีจากทุน มี 3 ลักษณะ คือ

3.1.1 เกิดขึ้นด้วยทุนของชุมชนเอง โดยรัฐมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นโรงสีที่เกิดขึ้นและตั้งอยู่ในชนบทที่เป็นชุมชนทางการเกษตรที่อยู่ห่างไกล และเป็นโรงสีขนาดเล็ก โดยโรงสีมีภาระหน้าที่สำคัญเพียงสีข้าว เพื่อใช้บริโภคในชุมชนเท่านั้น โดยไม่ทำการค้าโรงสีลักษณะนี้จะพบน้อยมาก ดังนั้นโรงสีลักษณะนี้หากรัฐจะเข้าไปช่วยเหลือ ควรปฏิบัติ ดังนี้

3.1.1.1 ควรจะใช้โรงสีชุมชนในลักษณะนี้เป็นต้นแบบการศึกษาของโรงสีชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3.1.1.2 ให้การสนับสนุนทางวิชาการในด้านเทคนิคการผลิต การฝึกฝนวิชาช่างในการซ่อมดูแลรักษาเครื่องจักรกล เพื่อยืดอายุการทำงาน และลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเครื่องจักร และส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.1.2 เกิดขึ้นจากทุนของชุมชนและทุนราชการ ลักษณะนี้มีความเด่นชัดของทุนชุมชน คือ เกิดขึ้นด้วยทุนชุมชนก่อนสักกระยะหนึ่งจนพึ่งตนเองได้ แล้วทางราชการจึงเข้ามาสนับสนุนในภายหลัง โรงสีที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีพื้นฐานความสามัคคีคล้ายกับลักษณะแรก แต่ก็มีปัญหาตามมาเช่นกัน เช่น เมื่อขยายทุนออกไปมากขึ้น อัตราเสี่ยงของกำไรขาดทุนก็มากตามไปด้วย แต่แทนที่การบริหารจัดการจะเข้มแข็งขึ้นไปด้วยก็กลับอ่อนแอลง เพราะคอยแต่จะรับสนับสนุนจากภาครัฐ การจัดทำบัญชีไม่เป็นไปตามกลไกของระบบธุรกิจ กล่าวคือเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจะไม่นำมาคิดเป็นต้นทุนการผลิตด้วย

3.1.3 เกิดขึ้นด้วยทุนของรัฐเป็นหลัก โรงสีในลักษณะนี้จะใช้เงินทุนของรัฐแบบให้เปล่าล้วนๆ บางแห่งได้เงินทุนสนับสนุนจากองค์กรรัฐหรือเอกชนต่างประเทศ โรงสีลักษณะนี้เกิดขึ้นต่อเนื่องมานานกว่า 20 ปีแล้ว ในช่วงระยะปีพ.ศ. 2545-2546 คือ งบกระตุ้น

เศรษฐกิจ โรงสีลักษณะนี้จึงมีจำนวนมากที่สุด แต่ในปัจจุบันจากการวิจัย พบว่า โรงสีลักษณะนี้เกือบทั้งหมดประสบความล้มเหลว บางแห่งได้ล้มละลายไปแล้ว และบางแห่งกำลังรอวันล้มละลายไป และมีเพียงส่วนน้อยที่แสดงตนว่าประสบความสำเร็จมีผลกำไรทุกปี

3.2 มิติที่ 2 แบ่งลักษณะ โรงสีจากเป้าหมายทางการผลิต มี 3 ลักษณะ คือ

3.2.1 โรงสีชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพียงเพื่อรับจ้างสีข้าว เพื่อใช้บริโภคในชุมชนอย่างเดียว ส่วนใหญ่จะเป็นโรงสีขนาดเล็ก กำลังการผลิตจะสีได้วันหนึ่งอยู่ระหว่าง 1-5 เกวียน

ภาพที่ 2.2 โรงสีข้าวชุมชนขนาดเล็ก (ชุมชนหนองโดน 1)

3.2.2 โรงสีชุมชนที่จัดตั้งขึ้นทั้งรับจ้างสีข้าวบริโภคในชุมชน และทำการค้าข้าวสารด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นโรงสีขนาดกลาง กำลังการผลิตอยู่ระหว่าง 5-10 เกวียนต่อวัน

ภาพที่ 2.3 โรงสีข้าวขนาดกลาง (โรงสีข้าวสหการแมชชีนเนอร์รี่ จังหวัดน่าน)

ที่มา : สหการแมชชีนเนอร์รี่ (2561, หน้า 3)

3.2.3 โรงสีชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำการค้าข้าวสารอย่างเดียว โดยจะเป็นโรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีกำลังการผลิตตั้งแต่ 10-100 เกรียนขึ้นไป โรงสีลักษณะนี้จะไม่ดำเนินการรับจ้างสีข้าวเพื่อใช้บริโภคเลย เพราะจะไม่คุ้มกับการจัดการ

ภาพที่ 2.4 โรงสีข้าวขนาดใหญ่ (โรงสีข้าวท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์)

ที่มา : ไทยโฮมทาวน์ (2561, หน้า 2)

3.3 มิติที่ 3 แบ่งลักษณะโรงสีจากแรงจูงใจในการก่อตั้ง มี 3 ลักษณะ คือ

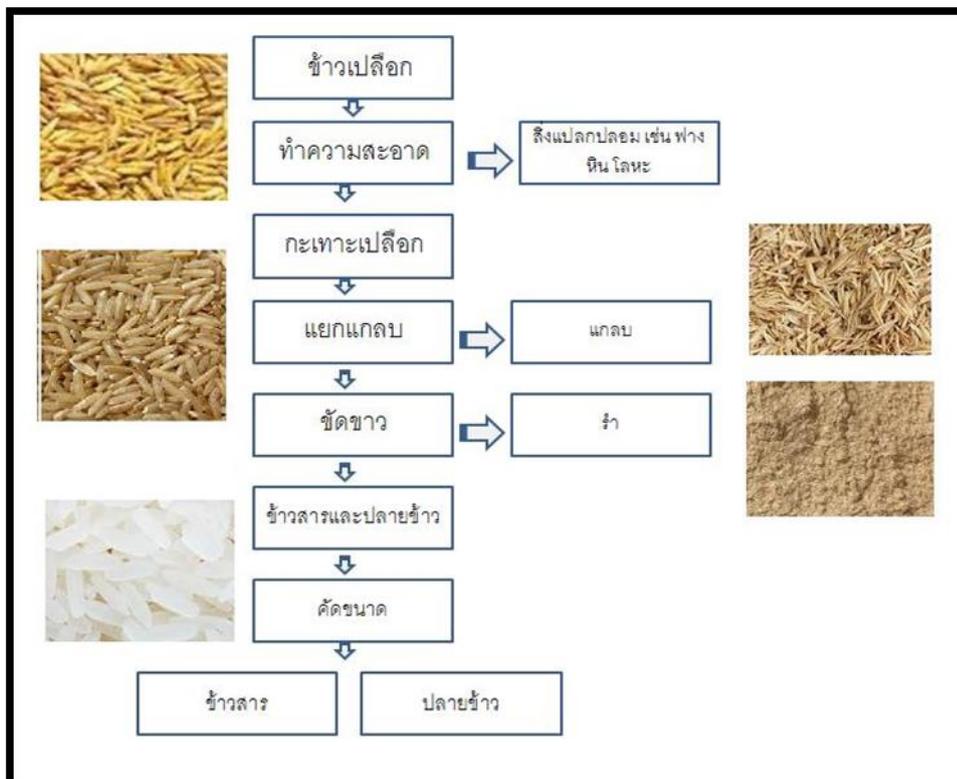
3.3.1 เกิดขึ้นจากจิตสำนึกทางชนชั้น สาเหตุที่จัดตั้งโรงสีขึ้นมาเนื่องจากถูกพ่อค้าคนกลางเอารัดเอาเปรียบต้องขายข้าวเปลือกราคาถูกและซื้อข้าวสารแพง

3.3.2 เกิดขึ้นจากความอยากได้เงินจากรัฐเป็นเหตุผลหลัก การเกิดโรงสีชุมชนในลักษณะนี้ คือ ผู้นำชุมชนอยากได้งบประมาณของรัฐและรัฐเองพยายามยัดเยียดเงินให้ชุมชนเอาไปใช้ด้วยเช่นกัน ชุมชนจึงขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการ

3.3.3 เกิดขึ้นในลักษณะอื่น เช่น เกิดจากนโยบายขององค์กรในต่างประเทศ และนโยบายของรัฐที่ต้องการสร้างต้นแบบโรงสีสหกรณ์ขึ้น เช่น โรงสีสหกรณ์พิมาย เป็นต้น

4. ขั้นตอนการผลิตข้าวสาร

ขั้นตอนการผลิตข้าวสาร ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.),(ม.ป.ป.), หน้า 5)

ภาพที่ 2.5 ขั้นตอนการผลิตข้าวสาร

การสีข้าวต้องมีการตรวจสอบคุณภาพทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ขั้นตอนการรับซื้อวัตถุดิบ คือข้าวเปลือก ผ่านขั้นตอนการผลิตต่างๆ จนกระทั่งการบรรจุหีบห่อ โดยประกอบด้วยขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำความสะอาดและแยกสิ่งเจือปนออกจากข้าวเปลือกภายหลังจากที่มีการคัดประเภทของข้าวเปลือก และได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติต่างๆ จะนำข้าวเปลือกมาทำความสะอาด โดยการแยกสิ่งเจือปนต่าง ๆ ออก โดยใช้เครื่องจักร 2 ประเภท คือ

- 1) Grain Separator จะทำการแยกฟูน ฟาง กรวด ทราย และสิ่งเจือปนอื่น ๆ
- 2) Destoner จะทำการแยกเมล็ดหิน ซึ่งมีขนาดใกล้เคียงกับข้าวเปลือก

ขั้นตอนที่ 2 การกะเทาะเปลือก เพื่อที่จะแยกเอาเปลือกหุ้มเมล็ด ซึ่งเรียกว่า แกลบ (husk) ออกจากเมล็ดข้าว และเรียกข้าวในขั้นตอนนี้ว่า “ข้าวกล้อง” ในขั้นตอนนี้จะใช้เครื่องกะเทาะ (huller) ซึ่งเป็นลูกยางสองลูกหมุนเข้าหากันด้วยความเร็วต่างกัน หรือใช้เครื่องกะเทาะที่ทำด้วยแผ่นโลหะสองแผ่นบุด้วยหินหยาบ เพื่อให้เกิดการเสียดสี กะเทาะให้แกลบหลุดออกจากตัวเมล็ดข้าว ข้าวที่ได้จากขั้นตอนนี้ว่า ข้าวกล้องซึ่งยังมีเชื้อหุ้มเมล็ดและคัพระติดอยู่ จากนั้นจึง แยกแกลบและ

ข้าวเปลือกยังไม่ถูกกะเทาะออกจากข้าวกล้อง แกลบซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการสีข้าว อาจนำไปใช้ เป็นเชื้อเพลิง

ขั้นตอนที่ 3 การแยกข้าวเปลือกที่ยังตกค้างอยู่ในข้าวกล้อง จากการผ่านขั้นตอนที่ 2 นั้น อาจจะมีข้าวเปลือกอยู่ในข้าวกล้องอีก จึงต้องทำการแยกข้าวเปลือกออกจากข้าวกล้องอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้าวกล้องที่ปราศจากการปะปนของข้าวเปลือก โดยจะทำการผ่านเครื่องจักร Paddy Separator ถึง 2 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 การขัดขาวและขัดมัน การขัดขาวและขัดมัน (whitening and polishing) เป็นการขัดชั้นรำ (rice bran) ซึ่งเป็นเยื่อหุ้มเมล็ด ออกจากข้าวกล้อง ให้เหลือเฉพาะส่วนของเอนโดสเปอร์ม และขัดมัน เพื่อให้ผิวเรียบเป็นเงาสะอาด รำข้าว ที่เป็นผลพลอยได้จากขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยเยื่อหุ้มเมล็ด กัปกะ มีไขมันสูง เป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำมันรำข้าว

ขั้นตอนที่ 5 การคัดขนาดข้าวสาร ภายหลังจากการที่ทำการขัดผิวให้เรียบเป็นเงาสะอาดแล้ว ก็จะทำกรคัดเมล็ดข้าวสารที่มีความยาวแตกต่างกันไป เช่นเต็มเมล็ด 6/8 5/8 และ 4/8 เป็นต้น และบรรจุไว้ในไซโล เพื่อทำการบรรจุในขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนการสีข้าว นั้น จะสิ้นสุดเมื่อทำการขัดเมล็ดข้าวสารให้สะอาดและจะได้ผลิตภัณฑ์ คือ ข้าวสารและปลายข้าว ปลายข้าว นั้น จะมีความยาวประมาณเท่ากับหรือน้อยกว่า 6/8 ของความยาวเมล็ดเต็ม

5. การบริหารจัดการการใช้งานเครื่องสีข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการการใช้งานเครื่องสีข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 18)

- 5.1 ผู้ใช้งานต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการใช้งานเครื่องสีข้าวเป็นอย่างดี
- 5.2 ผู้ใช้งานต้องเข้าใจในข้อจำกัดของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในเครื่องสีข้าว
- 5.3 ผู้ใช้งานต้องตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้งานเครื่องสีข้าว
- 5.4 ผู้ใช้งานต้องตระหนักและคำนึงถึงความสะอาดของข้าว และป้องกันสิ่งสกปรกที่อาจจะปนลงในข้าวที่สี
- 5.5 ผู้ใช้งานควรจัดสรรเวลาในการสีข้าวให้มีความเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพในการสีข้าว

6. ความสำคัญของเครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน

ความสำคัญของเครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 6)

- 6.1 เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้เพิ่มในการสีแปรรูปข้าวให้กับเกษตรกรในท้องถิ่น

6.2 ช่วยให้เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกันสีข้าว บริการสมาชิก และจำหน่ายในชุมชน ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างครบวงจร

6.3 ช่วยส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนที่ทำเกษตรอินทรีย์ มีทางเลือกในการสีข้าวอินทรีย์พันธุ์ท้องถิ่น ที่อุดมไปด้วยคุณค่าทางสารอาหาร เช่น ข้าวกล้องหอมมะลินิลสุรินทร์อินทรีย์

6.4 ช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางอาหาร โดยสามารถปลูกและเก็บข้าวเปลือกสำหรับสีบริโภค โดยไม่ต้องขึ้นกับโรงสีขนาดใหญ่ในพื้นที่

7. ความคุ้มค่าในการใช้งานเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก

การคิดรายได้จากการใช้งานเครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 14)

7.1 รายได้จากการสีข้าว กิโลกรัมละ 2 บาท สีข้าววันละ 1.5 ตัน = 60,000 บาท

7.2 รายได้จากการสีข้าวแบบได้ข้าวสารและปลายข้าว การรับจ้างสีข้าว 1 ตัน ได้ข้าวสาร 50 กิโลกรัม ปลายข้าว 100 กิโลกรัม และรำข้าว 60 กิโลกรัม ($50 \times 25 + 100 \times 10 + 60 \times 10 = 2,850$ บาท/ตัน หรือ 4,275 บาท/วัน = 85,500 บาท/เดือน

หมายเหตุ 1 เดือน ทำงาน 20 วัน/สีข้าววันละ 1.5 ตัน/8 ชั่วโมง

8. การเสนอรูปลักษณะการบริหารจัดการของโรงสีชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

ข้อควรปฏิบัติในการบริหารจัดการของโรงสีชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ (ศูนย์จุลพงศธร, 2550, หน้า 309)

ข้อควรปฏิบัติที่ 1 ไม่ควรให้นักการเมืองในระบบเลือกตั้ง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มาเป็นผู้บริหาร เพราะจะทำให้การบริหารเบี่ยงเบนไปจากตลาดที่เป็นจริง เพราะระบบการเมืองไทยในปัจจุบันยังอยู่ในลักษณะการใช้อิทธิพลในการบริหารจัดการ รวมทั้งประชาชนและหัวคะแนนก็จะใช้อิทธิพลผลประโยชน์จากกิจการ โดยมีขอบด้วย ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดเสรีได้และจะอ่อนแอ เพราะการแข่งขันเสรีจะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเกิดความขยันขันแข็ง

ข้อควรปฏิบัติที่ 2 ไม่ควรนำความคิดของระบบราชการเข้าไปครอบงำในการบริหารจัดการกับวิสาหกิจชุมชน เพราะแนวคิดและวิธีปฏิบัติของระบบราชการทั้งระบบไม่สอดคล้องกับระบบธุรกิจการแข่งขันเสรี ดังจะเห็นได้ว่าไม่เคยมีกิจการของรัฐที่แข่งขันเสรีแล้วประสบความสำเร็จเลย ส่วนกิจการธุรกิจของรัฐที่รอดอ้างว่าประสบความสำเร็จนั้น ล้วนแต่เป็นกิจการที่ผูกขาดทั้งสิ้น และบางกิจการแม้จะเป็นกิจการที่ผูกขาดแท้ ๆ ก็ยังประสบกับภาวะล้มละลายก็มีมาก เช่น กิจการรถไฟ กิจการโรงพิมพ์คุรุสภา เป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติที่ 3 การมีเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนแม้จะเป็นสิ่งจำเป็น แต่วิสาหกิจชุมชนหนึ่ง ๆ ก็ควรมีอิสระในการตัดสินใจ เพื่อความอยู่รอดของตนเองด้ว่าการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายแล้วจะเป็นผลดีหรือผลเสียมากน้อยเพียงไร

ข้อควรปฏิบัติที่ 4 ควรนำเอาความช่วยเหลือที่รัฐมอบไว้ในเรื่องของแรงงานข้าราชการที่เข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนในวิสาหกิจชุมชนมาคำนวณคิดเป็นค่าใช้จ่ายด้วยแม้จะเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารกิจการโรงสีชุมชน มีความเข้าใจและตระหนักอยู่เสมอว่าจะต้องทุ่มเทการทำงานและใช้ความพยายามมากขึ้น เพื่อให้โรงสีชุมชนพ้นขีดการขาดทุนที่แฝงเร้นและไม่สร้างภาพหลอกตัวเองว่า มีกำไรจากการสงเคราะห์ของรัฐ

ข้อควรปฏิบัติที่ 5 แม้วิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องใช้ลักษณะพิเศษของชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ ความสัมพันธ์อันเครือญาติก็จริง แต่ในการบริหารจัดการ ควรต้องใช้หลักความสามารถของบุคคลเป็นที่ตั้ง ควรหลีกเลี่ยงการใช้ระบบเครือญาติในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่

ข้อควรปฏิบัติที่ 6 แม้การบริหารจัดการในระบบเศรษฐกิจชุมชนทางเลือกจะเน้นระบบการมีเจ้าภาพในการรับผิดชอบคล้ายกับการบริหารในระบบทุนนิยม แต่ควรจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมลงทุนและคนในชุมชนด้วย เช่น การมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็น ในการบริหาร การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์หรือเงินรางวัลจากการเข้ามาเป็นผู้ให้บริการโรงสี เช่น คະแนนจากการนำข้าวมาสี และปลายปีจัดของชำร่วยตามคะแนนให้ เป็นต้น

9. การบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน

นันทิยา หุตานวัฒน์ (2551, หน้า 31) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนไว้ 6 ประการ ดังนี้

9.1 การจัดการโรงสีชุมชน ต้องอยู่รอดด้วยตนเอง พึ่งตนเองได้และไม่ขาดทุน เพราะหากขาดทุนแล้วจะส่งผลกระทบต่อให้เรื่องอื่น ๆ ล้มเหลวตามไปด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงต้องปรับความคิดแบบเดิม คือ ชาวไร่ชาวนามาสู่การคิดในเชิงธุรกิจ โดยต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจ สติปัญญา และเงินทุนในการลงทุนอย่างจริงจัง

9.2 การจัดการโรงสีชุมชน ไม่ควรมุ่งแสวงหาแต่ผลกำไรเป็นหลัก แต่ให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลัก โดยการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน ประกอบด้วย ประโยชน์จากการขายข้าวเปลือกที่ราคาสูงกว่าท้องตลาด โดยเป็นการซื้อขายอย่างเป็นธรรม และประโยชน์จากการลงทุนของสมาชิก การปันผลตามหุ้น กล่าวคือ สมาชิกสามารถซื้อหุ้นได้ตามกำลังทรัพย์ของตนเอง การปันผลเฉลี่ยคืนตามจำนวนข้าวเปลือกที่สมาชิคนำมาขาย และการปันผลในรูป

ประโยชน์สาธารณะและสวัสดิการชุมชน ซึ่งผลกำไรที่นำมาทำกิจกรรมนั้นคนส่วนใหญ่ต้องได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

9.3 คณะกรรมการและสมาชิกทุกคน ต้องมีความเชื่อมั่น และความศรัทธาต่อการจัดตั้งโรงสีชุมชน เนื่องจากทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้วางแผน ร่วมลงทุน และรับผลประโยชน์ จึงต้องสามารถเชื่อมั่นได้ว่า ผู้บริหารและคณะกรรมการจะสามารถบริหารจัดการโรงสีชุมชนได้

9.4 การทำกิจการของโรงสีชุมชน ต้องก่อให้เกิดการสร้างงานให้แก่สมาชิกในชุมชนให้มากที่สุด โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียของกิจการ เช่น การจำหน่ายข้าวสาร แกลบ รำ ให้แก่คณะกรรมการและสมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด การจ้างแรงงานในชุมชนในกิจการโรงสีข้าว แทนการใช้เครื่องจักร เป็นต้น

9.5 การบริหารจัดการโรงสีชุมชน ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เช่น เกษตรกรต้องมีความรู้เรื่องการค้าขายข้าว เพื่อมิให้ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา ทั้งนี้สมาชิกจึงต้องได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการโรงสีจากผู้มีประสบการณ์

9.6 การบริหารจัดการโรงสีชุมชน ต้องเป็นการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ใช้สารเคมีและสารกำจัดวัชพืช โดยส่งเสริมให้สมาชิกปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภค

10. แนวทางการพัฒนาโรงสีข้าวชุมชน

นิภาพร ค้อมกลาง (2556, หน้า 30) ได้เขียนบทความวิจัย เรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยได้เสนอแนวทางการพัฒนาโรงสีข้าวชุมชน ดังนี้

- 10.1 ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับและมีการนำไปปฏิบัติจริง
- 10.2 ควรวางแผนการรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกเพื่อแปรรูปจำหน่าย
- 10.3 ด้านการตลาด ควรหาช่องทางจำหน่ายเพิ่มขึ้น
- 10.4 ควรพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการ ควรมีการให้ความรู้ ศึกษาดูงานในโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่
- 10.5 สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงสีข้าวชุมชนที่เข้มแข็งกับกลุ่มที่เริ่มดำเนินการ
- 10.6 มีการรายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

10.7 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้ความรู้ แนะนำส่งเสริมและประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

10.8 กรมการข้าว สนับสนุนถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร

10.9 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนงบประมาณ

10.10 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์แนะนำการจัดทำบัญชี

11. เงื่อนไขของความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน

อุมาพร กมลคนธ์ (2559, หน้า 32) ได้สรุปงานวิจัยของสุทธิชัย หาญตระกูล ได้ศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน พบว่า เงื่อนไขที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน มีทั้งหมด 4 เงื่อนไข ดังนี้

11.1 การบริหารงานโรงสีจนมีผลกำไร เนื่องจากกำไรเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ธุรกิจอยู่รอดภายใต้ระบบทุนนิยม

11.2 ความเชื่อมั่นที่สมาชิกมีต่อผู้บริหาร เนื่องจากการบริหารจัดการให้มีผลกำไร ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส อันจะนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์สู่สมาชิกอย่างเป็นธรรมต่อไป

11.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของการบริหารจัดการโรงสี ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงสี เช่น การร่วมลงทุนซื้อหุ้นของโรงสี การขายข้าวเปลือกให้แก่โรงสี รวมทั้งการคัดเลือกกรรมการบริหาร การร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร

11.4 การกระจายผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เช่น การรับซื้อข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด การขายผลพลอยได้จากการสีข้าว เช่น แกลบ รำ ในราคาสูงกว่าท้องตลาด การให้กู้สมาชิกกู้ยืมเงิน

11.5 การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนและยอมรับจากภายนอกจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่น และเป็นการจูงใจให้สมาชิกเข้ามามีส่วนทำกิจกรรมกับกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่าได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนทำกิจกรรม

12. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้งานเครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการใช้งานเครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 15)

12.1 การจัดการแบ่งชนิดข้าวที่จะสีข้าวของเครื่องสีข้าว

12.2 การชั่งน้ำหนักของข้าวที่จะทำการสีข้าว

12.3 การทำระบบบัญชีของข้าวเปลือกที่จะทำการสีข้าว

12.4 การจัดการตกลงวันเวลาที่จะทำการสีข้าวให้ชัดเจน

13. การบริหารจัดการการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องสีข้าว

การบริหารจัดการการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องสีข้าว (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 20)

13.1 ผู้ใช้งานเครื่องสีข้าวต้องมีการทำการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องสีข้าวตามคู่มือหรือตารางการปฏิบัติงาน

13.2 ผู้ใช้งานจะต้องมีการเตรียมสต่อกะไหลที่จำเป็นของเครื่องสีข้าว ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

13.2.1 อะไหล่เฉพาะ เช่น แกนขัดข้าว ลูกยาง กะเทาะเปลือก สายพานแบน น็อต สายพานประมาณ 2-3 ชุด

13.2.2 อะไหล่ทั่วไป เช่น ลูกปืนแบริ่ง สายพานพูลเลย์ น็อต ทั่วไป 2-3 ชุด

13.3 ผู้ใช้งานควรจะต้องมีเครื่องมืออุปกรณ์ซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน เช่น ประแจ แหวน ไชควง ที่อัดจารบี แปรงลวด ฆ้อน คีม ฯลฯ

14. การจัดทำระบบบัญชี

การคิดคำนวณปริมาณข้าว ปลายข้าว รำข้าว จากกระบวนการสีข้าว ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (ม.ป.ป.), หน้า 21)

14.1 ก่อนการสีข้าวผู้ใช้งานควรทำการตรวจชั่งข้าวเปลือกและคำนวณปริมาณข้าว ปลายข้าว ของลูกค้า

14.2 การคำนวณปริมาณข้าวถ้าเป็นการสีข้าวแบบหักข้าว ปลายข้าว รำข้าว บางส่วนให้กับโรงสีข้าว เช่น ลูกค้านำข้าวเปลือกมาสี 100 กิโลกรัม ลูกค้าจะได้ ข้าวสาร 50-55 กิโลกรัม ปลายข้าว 5-8 กิโลกรัม โรงสีข้าวจะได้ข้าวสาร 5-10 กิโลกรัม ปลายข้าว 7-12 กิโลกรัม รำข้าว 8-10 กิโลกรัม และแกลบ 20-24 กิโลกรัม

14.3 ผู้จัดการเครื่องสีข้าวจะต้องมีการทำบัญชี คำนวณข้าวลูกค้าแต่ละราย และบัญชี ข้าว ปลายข้าว รำข้าวของกิจการ บัญชีรายรับรายจ่ายต่าง ๆ ของเครื่องสีข้าว เพื่อใช้ในการประมวลผลหาความคุ้มค่าในการทำงาน

15. ตัวอย่างการบริหารจัดการโรงสีข้าวต้นแบบ

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับตัวอย่างโรงสีข้าวชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเข้มแข็ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชวนาตราด จังหวัดตราด โดยได้รับรางวัลต้นแบบสัมมาชีพระดับประเทศ ทั้งนี้ มูลนิธิสัมมาชีพได้จัดโครงการประกวดรางวัลต้นแบบ

สัมมาชีพ โดยเชิญชวนผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชน เข้าร่วมประกวดรางวัลต้นแบบสัมมาชีพ เพื่อค้นหาผู้ประกอบการหรือเอสเอ็มอีขนาดเล็ก และวิสาหกิจชุมชนที่มีความโดดเด่น ตามเกณฑ์ ด้านธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม ด้านการใช้นวัตกรรม และมีความคิดสร้างสรรค์ ร่วมพิชิตต้นแบบ 8 รางวัลต้นแบบสัมมาชีพ ซึ่งผู้ชนะการประกวดจะได้รับรางวัล ดังนี้ รางวัลเอสเอ็มอีต้นแบบสัมมาชีพ 5 รางวัล ๆ ละ 200,000 บาท และรางวัลวิสาหกิจชุมชนต้นแบบสัมมาชีพ 3 รางวัล ๆ ละ 100,000 บาท สำหรับวิสาหกิจโรงสีข้าวชาวนาตราด มีการดำเนินงานที่ เน้นการผลิตข้าวที่ไม่มีการผสมสารเคมี ทำให้ได้ข้าวที่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภคด้านการบริหารจัดการ เน้นการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการแสดงบัญชีอย่างเปิดเผย เพื่อให้สมาชิกสามารถ ตรวจสอบได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังเน้นการสร้างเครือข่าย ทั้ง ด้านการผลิตและการตลาดเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และให้ความสำคัญกับการแบ่งปันผลประโยชน์ คืนให้แก่ชุมชนและสังคม โดยจุดเด่นการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชาวนาตราด คือ ช่วยให้ความนาในพื้นที่ที่มีแหล่งจำหน่ายข้าวเปลือกและได้รับราคาที่เป็นธรรม และ มีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่โปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการสร้างเครือข่ายที่ เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน (วรรณวิไล สนิทผล, 2561, หน้า 4-5)

ภาพที่ 2.6 วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชาวนาตราด

ที่มา: สำนักข่าวประชาสัมพันธ์จังหวัดตราด (2561, หน้า 4)

จากความหมาย แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงสีข้าวชุมชนที่กล่าวไว้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า โรงสีข้าวชุมชน หมายถึง การบริหารจัดการก่อตั้งโรงสีข้าวขึ้นมาจากความต้องการของชุมชน การจัดการตนเองของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านนำข้าวเปลือกอินทรีย์มาสีเป็นข้าวสารสำหรับไว้บริโภคในครัวเรือน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

แนวคิดเรื่องข้าว

1. ความหมายของข้าว

สุนันท์ วิทิตศิริ (2559, หน้า 1) กล่าวว่า ข้าวเป็นธัญชาติ (cereals) ชนิดหนึ่ง ได้มาจากเมล็ดธัญพืชพวกวงศ์หญ้าแกรมินีอี (Gramineae) มีลำต้นเป็นไม้เนื้ออ่อน เป็นพืชล้มลุก ที่มีอายุเพียงหนึ่งปี มีใบชนิดเป็นใบเลี้ยงเดี่ยว มีรากเป็นระบบรากฝอย สามารถเจริญเติบโตได้ในลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกันทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ข้าวมีความหมายทางพฤกษศาสตร์ว่า เป็นผลที่มีลักษณะเป็นผลเดี่ยวเกิดจากรังไข่อันเดียว ชนิดรังไข่เหนือกลีบดอก (superior ovary) ของดอกเดี่ยวในแต่ละดอกย่อยที่เกิดรวมกันอยู่เป็นช่อดอก ผลเดี่ยวนี้จะติดแน่นอยู่กับผนังผล (pericarp) ซึ่งเมื่อผลสุกหรือแก่จะเป็นผลแห้งที่ไม่แตก เรียกว่าเมล็ดที่มีผนังผลและเปลือกเมล็ดชั้นใน (seed coat หรือ tegmen) เชื่อมรวมกันอย่างแนบแน่น โดยตลอดหรือเมล็ดข้าว จะไม่มีลักษณะแตกต่างตามพันธุ์ ในด้านขนาด รูปร่าง สี การมีหาง (awn) หรือไม่มีและมีขนหรือไม่มีขนเปลือกแข็งหรือแกลบ (hull หรือ husk)

สมนึก พานิชกิจ (2558, หน้า 7) กล่าวว่า ข้าวเป็นธัญพืชชนิดหนึ่ง (cereal grain) เป็นพืชอาหารหลักของมนุษย์ โดยเฉพาะชาวไทย และเอเชีย แม้วัฒนธรรมการบริโภคข้าวจะแตกต่างกันโดยการแปรรูปให้เป็นข้าวหนึ่ง ข้าวสวย ขนมหิน บะหมี่ หม่าน โถว ซาลาเปา โรตีสวนมปัง ฯลฯ ก็ล้วนได้มาจากเมล็ดข้าว (ผล) ทั้งนี้อาจเป็นข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ข้าวสาลี และอื่น ๆ อันเป็นธัญพืชที่ได้ชื่อว่า ข้าว ดังนั้น ข้าวจึงเป็นพืชเลี้ยงคนก่อนโลก

ชาญ มงคล ((ม.ป.ป.), หน้า 1) กล่าวว่า ข้าว เป็นพืชวงศ์หญ้า (famil Gramieae) เผ่าพันธุ์ (tribe) โอไรซ์ (oryzae) พืชเผ่าพันธุ์นี้มีอยู่ประมาณ 25 ชนิด (species) ในจำนวนนี้มีอยู่สองชนิดเท่านั้นที่ปลูกเพื่อใช้เป็นอาหาร (cultivated varieties) คือ โคโรซ่า ซาโตว่า (oryza sativa) ที่ปลูกกันทั่ว ๆ ไป ในประเทศผู้ปลูกข้าวและโอไรซ่า กลาเบอร์ริมา (oryza glaberrima) ที่ปลูกกันในบางส่วนของทวีปแอฟริกา ชนิดที่เหลือเป็นข้าวป่า

2. ความสำคัญของข้าว

ข้าวเป็นธัญญาหารที่สำคัญที่สุดของคนไทยและเป็นสายใยร้อยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง มีการเกี่ยวคู่ซึ่งกันและกัน อันเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความราบรื่นในการดำเนินชีวิตภายใต้สมดุลของสภาพธรรมชาติ และจากการที่ข้าวเป็นสายใยในการร้อยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ จึงก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยก่อนถึงปัจจุบัน ดังนี้ (บุญหงษ์ บรรเจิด, 2557, หน้า 6-7)

1. พิธีนำฝู่นใส่เนา เป็นพิธีเริ่มต้นในการทำนาโดยการเอาฝู่นคอกที่หมักแล้วไปใส่ลงในนาข้าวในวันขึ้น 3 ค่ำ ของเดือนกุมภาพันธ์ วัตถุประสงค์ของพิธีนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นทำนา ในพิธีนี้ไม่มีการสวดบูชาหรือเซ่นสังเวยแต่อย่างใด
2. พิธีแสกไถนา เป็นพิธีเริ่มต้นการไถนาที่จะกระทำในวันเสาร์ซึ่งเป็นวันมงคลของเดือนพฤษภาคมหรือเดือนหก ในพิธีนี้จะมีการนำเครื่องเซ่นสังเวยที่ประกอบด้วยข้าวหนึ่งลูก น้ำตาล ไข่และกับข้าวอื่น ๆ หมาก และยาสูบ ไปเซ่นแม่พระธรณีหรือผีตาแฮก
3. พิธีแสกดำนา เป็นพิธีเริ่มต้นในการดำนาหรือปลูกข้าว ซึ่งกระทำในตอนเช้าของวันจันทร์หรือวันพฤหัสบดีในช่วงเดือนเจ็ดหรือเดือนแปด หรือเดือนมิถุนายนหรือกรกฎาคม โดยนำเครื่องเซ่นไหว้ไปสังเวยผีตาแฮกวางบนร้าน ซึ่งมีสี่เสาเพื่อบนบานให้แม่พระธรณีหรือผีตาแฮกช่วยคุ้มครองต้นข้าวกล้าให้เจริญงอกงาม ไม่มีโรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าวมารบกวน
4. พิธีทำลานนวดข้าว เป็นพิธีขออนุญาตต่อพระธรณีในการทำลานนวดข้าว อาจจะทำในวันใดก็ได้ วิธีการ คือ นำเครื่องเซ่นสังเวย ซึ่งประกอบด้วยข้าวหนึ่งลูก น้ำตาล กับข้าว ยาและหมากหนึ่งสำหรับไปวางบนลานนวดข้าว เพื่อเซ่นไหว้ ผีตาแฮกและพระแม่ธรณี
5. พิธีปลงข้าว เป็นพิธีเซ่นสังเวยแม่พระธรณี แม่โพสพหรือแม่โคสก หรือผีตาแฮกก่อนที่จะเริ่มพิธีนวดข้าวต้องเตรียมเครื่องเซ่นสังเวยต่าง ๆ นำไปวางบนลาน โดยมีคำกล่าวขออนุญาตว่า “นำข้าว 1 ฟ่อนจากลอมข้าวมาฟาดบนลาน นำฟางข้าวที่เหลือจากการฟาดมามัดเครื่องเซ่นสังเวยส่วนหนึ่งแล้วนำไปปักไว้ใกล้ ๆ ลอมข้าว”
6. พิธีทำบุญคูณลาน เป็นพิธีฉลองหลังเสร็จจากการนวดข้าว กระทำในลานข้าว นวดข้าวในตอนเช้าของวันที่เป็นมงคล ในพิธีนี้มีการนิมนต์พระภิกษุอย่างน้อย 5 รูปมาทำบุญ และมีพิธีพราหมณ์ด้วย มีเครื่องเซ่นไหว้บูชาพระแม่ธรณีและแม่โพสพ หลังเสร็จพิธีเจ้าของข้าวจะเชิญชวนเพื่อนบ้านร่วมรับประทานอาหารแล้วช่วยกันขนข้าวขึ้นสู่ยุ้งข้าว

7. พิธีสู่วัชยข้าว เป็นพิธีที่เจ้าของข้าวกล่าวคำขอโทษแม่โพสพในสิ่งที่ได้ล่วงเกินและถือเป็นการกล่อมขวัญให้แม่โพสพด้วย นำเครื่องเช่น ใหวัดต่าง ๆ เช่น ดอกไม้รูปเทียนหอม พลุ นุหรี ชั้นบายศรี ไข่ต้ม ข้าวต้มมัด กล้วยสุก ค่ายผูกแขน ฯลฯ

8. พิธีวันเข้าพรรษา โดยนำต้นกล้าที่ถอนมา 1 กำมือ เพื่อนำไปบูชาพระพุทธรูปพระธรรม และพระสงฆ์

9. พิธีงานบุญประดับดิน เป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

10. พิธีงานบุญข้าวสาก เป็นพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษของผู้ปลูกข้าว

11. พิธีวันออกพรรษา เป็นพิธีนำข้าวมาน (ข้าวทอง) มาทำขนมเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพบุรุษ

12. พิธีงานบุญข้าวเฒ่า เป็นพิธีนำข้าวในระยะก่อนข้าวสุกมาตำเป็นข้าวเฒ่า เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพบุรุษ

13. พิธีงานบุญคุ้มข้าวใหญ่ เป็นพิธีบริจาคข้าวเพื่อสาธารณประโยชน์และฉลองผลผลิตหลังจากการเก็บเกี่ยว โดยชาวนาจะนำข้าวเปลือกคนละ 1-20 ถัง มากองรวมกันไว้ที่วัดก่อนถึงวันจัดงาน จากนั้นพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล พิธีพราหมณ์ทำพิธีสู่วัชยข้าว หลังเสร็จพิธีชาวนาก็จะนำข้าวไปเก็บไว้ในยุ้งข้าว ส่วนข้าวที่กองรวมกันก็นำไปถวายวัดต่อไป

3. เทพเจ้าที่เกี่ยวกับข้าว

บุญหงส์ จงคิด (2557, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า ในทางวรรณคดีได้แบ่งเทพเจ้าที่เกี่ยวกับข้าวไว้ เป็น 6 องค์ ดังนี้

- 3.1 แม่โพสพ เป็นมเหสีของท้าวสักกะเทวราช ซึ่งได้อุทิศตนลงมาเกิดเป็นต้นข้าว
- 3.2 แม่พระธรณี เป็นเทพเจ้าแห่งพื้นดินผู้ปกป้องข้าวในไร่นาไม่ให้ศัตรูมาทำลาย
- 3.3 ผีตาแฮก เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เฝ้าไร่นาให้มีความอุดมสมบูรณ์
- 3.4 ผีปู่ตา เป็นผีคอยให้ความคุ้มครองและรักษามนุษย์ สัตว์เลี้ยง และธัญญาหารให้มีความปลอดภัย และอุดมสมบูรณ์
- 3.5 เถน เป็นผีฟ้าบนสวรรค์มีหน้าที่สั่งให้ฝนตก โดยการประสานงานกับพระวิษณุและนาค
- 3.6 นาค เป็นสัตว์ที่อยู่ในโลกบาดาล สามารถพ่นฝนให้ตกลงมาได้

4. ประเภทของข้าว

ข้าว สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ ข้าวเจ้ากับข้าวเหนียว แต่ละประเภท มีรายละเอียด ดังนี้ (สุวัฒน์ อัสวไชยชาย, 2555, หน้า 18- 20)

4.1 ข้าวเจ้า

ข้าวเจ้าพันธุ์พื้นเมืองของไทย เชื่อว่าเดิมมีผู้นับร้อยพันสายพันธุ์ โดยชาวนาในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้คัดเลือกและพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่อดีต พันธุ์พื้นเมืองนี้มักมีความแข็งแรงต้านทานโรคหรือแมลงได้ดี น่าเสียดายว่าทุกวันนี้เรานิยมปลูกข้าวเจ้ากันเพียงไม่กี่พันธุ์เท่านั้น ข้าวเจ้าพันธุ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ ข้าวขาวหอมมะลิหรือที่นิยมเรียกว่า ข้าวหอมมะลิ ข้าวพันธุ์นี้เมล็ดมีสีขาวเหมือนดอกมะลิ และมีกลิ่นหอมคล้ายใบเตย ไม่ได้หอมเหมือนมะลิดังที่เข้าใจผิด ๆ กัน ชาวต่างประเทศรู้จักในชื่อ jasmie rice และนิยมว่าเป็นข้าวที่อร่อยที่สุดในโลก ซึ่งข้าวเจ้าแต่ละประเภทมีดังนี้

4.1.1 ข้าวขาวดอกมะลิ เป็นข้าวนาสวน มีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ปัจจุบันพื้นที่แถบทุ่งกุลาร้องไห้ในภาคอีสานเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิดีที่สุดในโลก

4.1.2 ข้าวสังข์หยด เป็นข้าวพื้นเมืองของจังหวัดพัทลุง เป็นพันธุ์ข้าวเบา หุงสุกแล้ว ข้าวนุ่มมาก นิยมใช้ทำบุญและเลี้ยงแขกพิเศษ

4.1.3 ข้าวเหลืองปะทิว เป็นข้าวนาสวนสำหรับนปี มีถิ่นกำเนิดในอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ปัจจุบันนิยมปลูกในภาคกลาง

4.1.4 ข้าวเจ้าเกษีย เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี หุงสุกแล้วข้าวร่วนอ่อนนุ่ม ไม่บูดง่าย

4.2 ข้าวเหนียว

เชื่อว่าแต่เดิมนั้นคนไทยปลูกและบริโภคข้าวเหนียวกันมาก่อนจะรู้จักข้าวเจ้า ข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองไทยจึงมีมากมาย แต่ปัจจุบันนิยมปลูกกันอยู่ไม่กี่พันธุ์เช่นเดียวกับข้าวเจ้า ข้าวเหนียวปลูกมาในภาคเหนือและภาคอีสาน เพราะคนเหนือและคนอีสานชอบกินข้าวเหนียว ส่วนคนภาคกลางและภาคใต้ชอบกินข้าวเจ้ามากกว่า ดังนั้น ข้าวเหนียวมีหลายพันธุ์ ดังนี้

4.2.1 ข้าวเจ้าแตก เป็นข้าวหนัก รวงใหญ่ ให้เมล็ดจำนวนมากเปรียบว่าเก็บข้าวได้จั้นเจ้าแตก (เจ้าหรือยุ่งาง)

4.2.2 ข้าวเหนียวเขี้ยววง เป็นข้าวเหนียวพื้นเมืองของจังหวัดเชียงราย นิยมใช้ทำข้าวเหนียวมูน

4.2.3 ข้าวขี้ตมใหญ่ นอกจากหุงกินดีแล้วคนอีสานยังนิยมนำไปหมักทำเหล้าสาโท

4.2.4 ข้าวนางนวล ให้ข้าวนุ่มและมีกลิ่นหอมมาก

4.2.5 ข้าวเหนียวสันป่าตอง เป็นข้าวเหนียวที่กลายพันธุ์มาจากข้าวเจ้าพันธุ์เหลืองใหญ่

5. คุณค่าทางอาหารของข้าว

คุณค่าทางอาหารของข้าวมีอยู่มากมาย โดยเฉพาะข้าวกล้องหรือข้าวที่ไม่ได้ขัดขาว ยังมีส่วนของจมูกข้าว ราข้าวติดอยู่กับเมล็ดจะอุดมไปด้วยวิตามินและเกลือแร่ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย คุณค่าของข้าวนอกจากจะใช้รับประทานเป็นอาหารแล้ว ภูมิปัญญาไทยแต่เดิมยังใช้ข้าวในทางรักษาโรคได้อีกด้วย ดังนี้ (สมนึก พานิชกิจ, 2558, 64-66)

5.1 แก้อาการเมาเหล้า ใช้ข้าวคั่ว คือ ข้าวสารที่นำไปคั่วจนเหลือง ชงกับน้ำร้อนดื่ม 2-3 ถ้วย อาการเมาจะทุเลาลงได้

5.2 เหน็บชา ใช้ข้าวกล้อง หรือข้าวซ้อมมือต้มกับถั่วเขียว หรือหุง นึ่งก็ได้ รับประทานแทนข้าวสวยเป็นประจำ โรคเหน็บชาจะค่อย ๆ หายไป เพราะข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ และถั่วเขียว มีวิตามินบี 1 อยู่มาก

5.3 ปวดเมื่อย อัมพฤกษ์ ใช้ข้าวสารหรือข้าวเปลือกห่อด้วยผ้าขาวนำไปนึ่งให้ร้อนใช้เป็นลูกประคบ ประคบตามลำตัว แขน ขา แก้อาการปวดเมื่อย คลายเส้น รักษาอาการอัมพฤกษ์

5.4 แก้อาการท้องผูก ราข้าวอ่อน ๆ นำมาคั่วหรืออบขงใส่หม้อมต้ม หรือใช้โรยในข้าวต้ม ข้าวสวยที่ได้จากข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ รับประทานเป็นประจำช่วยเพิ่มใยอาหาร โรคท้องผูกได้

5.5 ยาบ่ารุง ช่วยฟื้นไข้ คนป่วยเพื่อฟื้นไข้ แม่ลูกอ่อน ท้องร่วง ให้รับประทานน้ำข้าว คือน้ำที่ได้จากถุงข้าวแบบเช็ดน้ำ โดยเฉพาะข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือเหยาะเกลือและน้ำตาลเล็กน้อย ดื่มร้อน ๆ ช่วยบ่ารุงกำลังให้ฟื้นตัวเร็ว

5.6 ล้างพิษผักต่าง ๆ น้ำชาข้าว คือ น้ำที่ใช้ล้างข้าวก่อนนึ่งหรือหุง เป็นน้ำสีขาวขุ่นไม่ควรทิ้งไปเปล่า ๆ เพราะใช้ประโยชน์ในการชำระล้างได้ โดยเฉพาะเมื่อซื้อผักผลไม้มาจากตลาด ควรแช่น้ำชาข้าวไว้สัก 30 นาที จึงล้างด้วยน้ำสะอาดอีกที น้ำชาข้าวผสมมะกรูดและน้ำยาล้างจาน ใช้ล้างจานได้สะอาดดี และช่วยประหยัดน้ำยาได้อีก

5.7 แก้อาการคัน สิว สิวคัน สมานแผล ข้าวสารนำมาแช่น้ำจนอ่อนตัว โขลกให้ละเอียด ผสมขมิ้นใช้ทาแก้อาการคัน หรือใช้พอกแผลช่วยบรรเทาอาการได้ หรืออาจใช้แบ่งข้าวแทนได้

5.8 แก่เลียบขบ คนสมัยก่อนมักเดินเท้าเปล่าหรือเดินย่ำอยู่กับดินโคลน จึงมักเป็นโรคเลียบขบ เล็บเป็นหนอง โดยใช้ภูมิปัญญาหาสิ่งใกล้ตัวรักษา ซึ่งใช้ข้าวสุกโขลกผสมกับหัวไพล แล้วใช้พอกที่เล็บ พันด้วยผ้าหรือใบพลับพลึงตลอดคืนจะช่วยบรรเทาอาการได้

5.9 ยาบ่ารุงร่างกาย ปัจจุบันมีการสกัดน้ำมันรำข้าว จมูกข้าว และข้าวกล้องใช้ เป็นยารับประทานบำรุงร่างกาย

บุญหงษ์ จงคิด (2557, หน้า 14-16) ได้กล่าวถึงคุณค่าทางอาหารของข้าว ดังนี้

1. โปรตีน จะมีอยู่หนาแน่นที่บริเวณผิวนอกของเมล็ดข้าวกล้อง และบริเวณคัพพะ (embryo) มากกว่าที่ส่วนอื่น ๆ ของเมล็ด อย่างไรก็ตามโปรตีนในเมล็ดข้าวจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าวและสภาพแวดล้อมที่ปลูกข้าว เช่น สภาพของดิน ลมฟ้าอากาศ และการให้ปุ๋ย เป็นต้น

2. ไขมัน พบเฉพาะที่ชั้นในสุดของเยื่อหุ้มเมล็ด และที่ส่วนของคัพพะ ดังนั้นในการขัดสีข้าวกล้องให้เป็นข้าวสารขาว จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการสูญเสียไขมันที่อยู่ในรูปของรำข้าวเป็นปริมาณมากกว่าร้อยละ 80

3. แร่ธาตุ ส่วนใหญ่จะพบอยู่ที่บริเวณผิวนอกของเมล็ด ปริมาณเล็กน้อยของแร่ธาตุในเมล็ดข้าวจะขึ้นอยู่กับปริมาณของแร่ธาตุในดินที่มีอยู่ และปริมาณแร่ธาตุที่ได้จากปุ๋ย และยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของข้าวอีกด้วย

4. วิตามิน ส่วนใหญ่จะพบที่บริเวณเยื่อหุ้มเมล็ดชั้นในสุดและที่คัพพะ จึงเป็นสาเหตุให้ข้าวสารขาวมีวิตามินเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวกล้องที่มีวิตามินอยู่ในปริมาณที่สูงกว่ามาก ได้แก่ กรดนิโคตินิก (nicotinic acid) หรือไนอะซิน (niacin) ฯลฯ วิตามินในเมล็ดข้าวอาจสูญเสียไปได้ง่าย เมื่อเก็บข้าวไว้ในรูปข้าวสารในโรงเก็บที่มีอุณหภูมิสูง ดังนั้น จึงควรเก็บไว้ในรูปของข้าวเปลือกในโรงเก็บที่มีอากาศถ่ายเทได้ดีหรือมีอุณหภูมิต่ำ

6. ส่วนประกอบของเมล็ดข้าว

สุชาดา ลิ้มบี (2556, หน้า 17) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของเมล็ดข้าว ดังนี้

หมายเลข 1: หางข้าว

หมายเลข 2: เปลือกนอกแผ่นใหญ่

หมายเลข 3: เยื่อบางชั้นนอก

หมายเลข 4: เยื่อบางชั้นกลาง

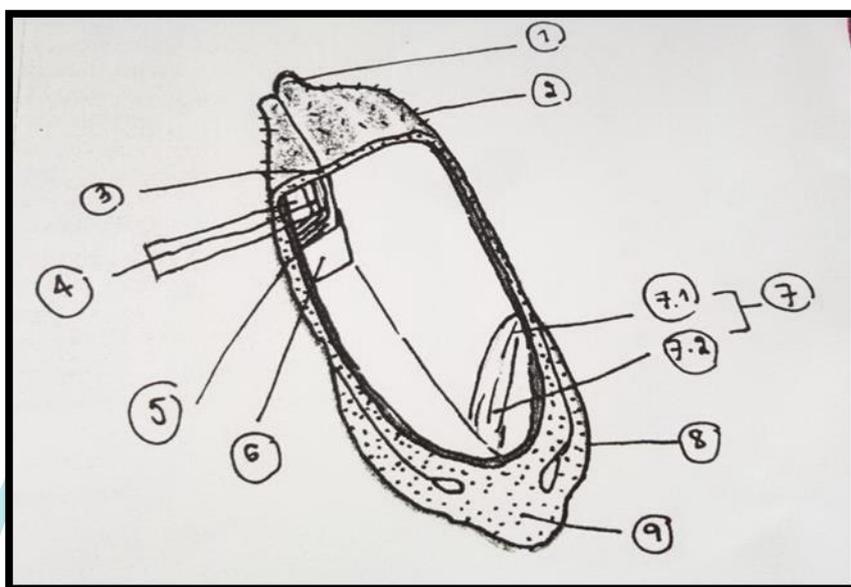
หมายเลข 5: เยื่อบางชั้นใน

หมายเลข 6: แป้ง

หมายเลข 7: จมูกข้าว (7.1) ส่วนที่เป็นยอด (7.2) ส่วนที่เป็นราก

หมายเลข 8: เปลือกนอกแผ่นเล็ก (เกลบ)

หมายเลข 9: ก้านหางดอก

ภาพที่ 2.7 ส่วนประกอบของเมล็ดข้าว

ที่มา: สุชาดา ลิ้มปี (2556, หน้า 17)

จากความหมาย ความสำคัญของข้าวดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ข้าวหมายถึง ธัญพืชชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญแก่สรรพชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เป็นอาหารหลักของคนไทยและทั่วโลก ข้าวมีคุณค่าทางโภชนาการสูง และมีสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายมากมาย

แนวคิดการแปรรูปข้าว

1. ความหมายการแปรรูปข้าว

มีนักการศึกษาหลายคน ได้ให้ความหมายของการแปรรูปข้าวไว้ ดังนี้

วรรณดี มหรรณพกุล (ม.ป.ป., หน้า 13) กล่าวว่า การแปรรูปข้าว หมายถึง การนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่ ข้าวพร้อมบริโภค คือ ข้าวกระป๋อง ข้าวในถุงรีทอร์ต ข้าวกึ่งสำเร็จรูป โจ๊กกึ่งสำเร็จรูป ข้าวกล้องงอก ข้าวกล้องงอกสำเร็จรูปกระป๋อง แป้ง

ข้าวสมุนไพร และข้าวเคลือบสมุนไพร เค้ก ลูกก๊ี้ เบเกอรี่ ผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวจากข้าว เมล็ด ข้าวหอมนิล-น้ำกระเจี๊ยบ และเครื่องดื่มมีอกเทลจากข้าว ชาข้าว และซีเรียลอาหารเช้า

ศุภัญญา สุจฉายา (2547, หน้า 5-9) กล่าวไว้ว่า นอกจากคนไทยจะบริโภคข้าวสุกหุงทั้งเมล็ดแล้ว ยังนำข้าว ไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับใช้อุปโภคและบริโภคเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป ได้แก่ แป้งข้าว แป้งข้าวบริสุทธิ์ แป้งขนมโก๋ แป้งข้าวโม้เปียกหรือโมน้ำ ผลิตภัณฑ์เส้นก๋วยเตี๋ยวชนิดต่าง ๆ เส้นขนมจีน แป้งแผ่นหรือโบเมียง ขนมต่าง ๆ เช่น ขนมครก ขนมแตง ขนมถ้วยฟู ขนมชั้น ขนมตาล ลอดช่อง ทองม้วน ขนมดอกจอก เป็นต้น เมล็ดข้าว เช่น ข้าวยาकुถวายพระสงฆ์ ฟงน้ำนมข้าว เมล็ดข้าวเปลือก ใช้ทำข้าวเม่า ข้าวตอก ข้าวแตก ข้าวฮาง ข้าวนี้้ง ส่วนเมล็ดข้าวเจ้า ใช้ทำขนมกรอบ ข้าวสวยบรรจุกระป๋อง ข้าวสวยบรรจุซอง ข้าวกึ่งสำเร็จรูปชนิดแห้ง ข้าวเจ้า ใช้ทำน้ำมันรำดิบ น้ำมันรำข้าวผ่านกรรมวิธี สบู่ และน้ำข้าวข้าว ฯลฯ

สุนันท์ วิทิตสิริ (2559, หน้า 67-68) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกส่วนของต้นข้าวมีประโยชน์ นอกจากประชากรไทยจะบริโภคข้าวสุกทั้งเมล็ด เพื่อเป็นอาหารหลักแล้ว ข้าวยังสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับใช้บริโภคและอุปโภคได้อีก ซึ่งเป็นที่แพร่หลายและมีหลายประเภท ได้แก่ แป้งข้าว ผลิตภัณฑ์ประเภทเส้น ผลิตภัณฑ์ประเภทแผ่น ผลิตภัณฑ์ข้าวหุงสุก ข้าวกึ่งสำเร็จรูป ข้าวบรรจุภาชนะ ข้าวเสริมโภชนาการและข้าวกล้องงอก อาหารพองกรอบ อาหารเช้า อาหารเด็กอ่อน อาหารหมักดอง เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ แป้งข้าวทดแทนข้าวสาลี และขนมไทยจากแป้งข้าว ฯลฯ

2. วัตถุประสงค์การแปรรูปข้าว

ข้าวเป็นอาหารโปรดของคนไทยก็ว่าได้ ดังนั้นนอกจากจะนำข้าวสารมาหุง นึ่ง ต้ม ให้สุกแล้วรับประทานกับอาหารต่าง ๆ แล้วยังมีการเพิ่มรสชาติ สี สัน เพิ่มคุณค่า และให้นำรับประทานมากขึ้น โดยการแปรรูปข้าวให้เป็นอาหารในรูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย ทั้งสามารถเก็บได้นานมากขึ้น และเพื่อความสะดวกในการปรุงอีกด้วย โดยทั่วไปการแปรรูปอาหารจะมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สมนึก พานิชกิจ, 2558, หน้า 59)

- 2.1 เพื่อเพิ่มรสชาติให้อร่อยถูกปากมากขึ้น
- 2.2 เพื่อเก็บไว้ได้นาน และสะดวกในการปรุงมากขึ้น
- 2.3 เพื่อเพิ่มคุณค่าในการแปรรูปเป็นสินค้า โดยทำให้น่ารับประทาน น่าสนใจของตลาด

3. ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว

นอกจากคนไทยจะบริโภคข้าวสุกหุงทั้งเมล็ดแล้ว ยังแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับใช้อุปโภคและบริโภคเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป ดังนี้

3.1 แป้งข้าว

แป้งข้าว ผลิตจากปลายข้าวที่นำมาบดหรือ โม่จนละเอียด มีทั้งชนิดแป้งข้าวเจ้าและแป้งข้าวเหนียว แป้งข้าวที่ผลิตในประเทศ มี 3 ชนิด คือ (สุกัญญา สุจฉายา, 2547, หน้า 7-8)

3.1.1 แป้งข้าวบริสุทธิ์ เป็นแป้งที่แยกเอาโปรตีนออกจนเหลืออยู่น้อยกว่าร้อยละ 1 นำมาล้างด้วยสารละลายต่างเจือจาง เพื่อล้างแป้งออกให้หมด จากนั้นจึงลดความชื้นจนแป้งแห้ง แป้งข้าวบริสุทธิ์นี้ใช้เป็นอุตสาหกรรมยา คือนำไปผสมกับผงยาและอัดเป็นเม็ดยานอกจากนี้ยังใช้ในการผลิตแป้งข้าวคัดแปร (modified starch) ชนิดต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งชนิดที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหาร

3.1.2 แป้งขนมโก๋ ผลิตจากปลายข้าวเหนียวที่แช่น้ำแล้วนึ่งให้สุก อบลดความชื้นจนแห้งแล้วบดให้ละเอียด แป้งชนิดนี้หยาบกว่าแป้งข้าวโม่ น้ำทั่วไปเนื่องจากผลิตจาก ข้าวสุก

3.1.3 แป้งข้าวโม่เปียกหรือโม่ น้ำ เป็นแป้งที่ผลิตกันแพร่หลายในปัจจุบัน การผลิตเริ่มจากทำความสะอาดปลายข้าว อาจใช้ลมเป่าหรือล้างน้ำเพื่อแยกสิ่งสกปรกออก บางแห่งนำปลายข้าวมาสีผิวนอกออกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อขจัดสิ่งสกปรกและกลิ่นหืนออก หลังจากนั้นจึงแช่ปลายข้าวนานประมาณ 4-5 ชั่วโมง ก่อนโม่ด้วยโม่หินแล้วกรองแยกน้ำออกจนได้แป้งหมด จากนั้นตีก้อนแป้งให้มีขนาดเล็กก่อนอบ เพื่อลดความชื้นในตูบด้วยอุณหภูมิสูงจนกว่าจะแห้งแล้วนำมาบดให้ละเอียดและร่อนอีกครั้ง แป้งข้าวชนิดนี้สามารถนำไปทำผลิตภัณฑ์เส้นก๋วยเตี๋ยวและขนมต่าง ๆ ได้ ดังนี้

การทำผลิตภัณฑ์ประเภทเส้นและแผ่น เช่น ก๋วยเตี๋ยว เส้นหมี่ ขนมจีน ลอดช่อง เกี๊ยมอี ก๋วยจั๊บ เมี่ยงญวน ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ผลิตขึ้น โดยการนำปลายข้าวประเภทแข็ง เพราะมีอะไมโลสสูง ไปโม่ น้ำให้เป็นแป้ง แล้วจึงทำให้เป็นเส้นหรือแผ่นที่หลัง เช่น การทำขนมจีนหรือเส้นหมี่ ก็จะใช้วิธีอัดแป้งให้ผ่านรูเล็ก ๆ โดยแป้งที่นำมาอัดเพื่อใช้ทำเส้นหมี่จะมีความชื้นน้อยกว่าในการทำขนมจีน (บุญหงษ์ จงคิด, 2557, หน้า 172)

3.2 เมล็ดข้าว

เมล็ดข้าว นำมาทำอาหารว่าง และขนมชนิดต่าง ๆ ดังนี้ (สุกัญญา สุจฉายา, 2547, หน้า 9-10)

3.2.1 เมล็ดข้าวอ่อน ในระยะที่เมล็ดข้าวเป็นน้ำนม คนไทยนิยมนำมาคั้นเอาแต่น้ำแป้งที่มีลักษณะคล้ายน้ำนมใช้ทำเป็น ข้าวยาคุ หรือน้ำนมข้าวยาคุ ถวายพระภิกษุ ปัจจุบันนี้มีการพัฒนาเป็น ผงข้าวยาคุ หรือผงน้ำนมข้าว อาจมีการเสริมโปรตีนจากถั่วเหลือง ใช้เป็นส่วนผสมอาหารว่างชนิดต่าง ๆ เช่น ไอศกรีม ลูกก๊ี้ ถั่วตัด และแครกเกอร์

3.2.2 เมล็ดข้าวเปลือก ใช้ทำ 1) ข้าวเม่า หรือข้าวเม่าราง โดยนำข้าวเปลือก ข้าวเหนียวเมล็ดอ่อนมาคั่ว แล้วโขลกให้แบน แยกแกลบและรำออก ใช้ทำขนมต่าง ๆ เช่น ข้าวเม่าคลุก ข้าวเม่าบดหรือขนมหยกสาละวิน ข้าวเม่าทอด และข้าวเม่าหมี 2) ข้าวตอก ข้าวแตก หรือข้าวตอกแตก โดยนำข้าวเปลือกมาแช่น้ำ แล้วนำมาคั่วให้แตกเป็นดอกบาน แล้วนำมาทำขนมต่าง ๆ เช่น ข้าวตอกตั้ง กระจยาสารท 3) ข้าวฮาง เป็นขนมท้องถิ่นในภาคอีสาน ทำโดยคั่วข้าวเหนียวที่ไม่แฉ่จัด ตากแดดให้แห้ง แล้วนำมาตำและนึ่ง 4) ข้าวหนึ่ง เป็นผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ ทำจากข้าวเจ้าชนิดข้าวรวนแข็ง โดยนำข้าวเปลือกมาแช่น้ำให้เมล็ดดูดความชื้นเต็มที่ แล้วจึงสะเด็ดน้ำก่อนนำไปนึ่งด้วยไอน้ำร้อน จากนั้นนำไปลดความชื้นจนแห้งก่อนที่จะสี แม้ว่าคนไทยส่วนมากไม่นิยมบริโภคข้าวหนึ่ง แต่มีการส่งออกไปต่างประเทศปีละกว่า 1 ล้านตัน

3.2.3 เมล็ดข้าวเจ้า ใช้ทำ 1) ขนมอบกรอบ หรือไรส์แครกเกอร์ ผลิตจากข้าวสารแช่น้ำแล้วบดหยาบก่อนนึ่ง หลังจากนั้นจึงตัดเป็นชิ้น อบแห้งแล้วปิ้งให้พองตัวก่อนปรุงรส เช่น ขนมอบกรอบจากข้าวหอมมะลิ ผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า เซมเบ้ 2) ผลิตภัณฑ์จากข้าวสวยตากแห้ง โดยนำมาทำขนม เช่น ข้าวตู ข้าวตาก ข้าวตัง ขนมไข่มดแดง และขนมนางเล็ด ภาคอีสานเรียกว่า ข้าวโคบ ภาคเหนือเรียกว่า ข้าวแต่น 3) ข้าวสวยบรรจุกระป๋อง ผลิตจากข้าวหอมมะลิ และข้าวบรรจุกระป๋องในปัจจุบัน มีข้าวสวยข้าวกล้องหอมมะลิ ข้าวปรุงรส ข้าวเหนียว โจ๊ก โจ๊กปรุงรส และโจ๊กข้าวกล้อง 4) ข้าวสวยบรรจุซอง เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่บรรจุข้าวสวยในซองที่ทนต่ออุณหภูมิสูง เพื่อให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตที่ต้องฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ เพียงอุ่นในตู้ไมโครเวฟก็สามารถบริโภคได้ 5) ข้าวกึ่งสำเร็จรูปชนิดแห้ง เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่นำมาบริโภคได้หลังผ่านการหุงต้มในระยะเวลาสั้น ๆ และได้พัฒนากระบวนการผลิตข้าวกึ่งสำเร็จรูปชนิดแห้ง เช่น โจ๊ก และข้าวต้มที่สามารถคืนรูปโดยแช่ในน้ำร้อน 4-5 นาทีสำหรับข้าวขาว และ 7 นาที สำหรับข้าวกล้อง

3.2.4 เมล็ดข้าวเหนียว ใช้ทำ 1) ขนมหวาน เช่น ข้าวหลาม ข้าวหลามตัด ข้าวต้มผัด ข้าวต้มมัดได้ ข้าวต้มน้ำอุ่น ข้าวเหนียวปิ้ง ข้าวเหนียวมูล ข้าวเหนียวตัด ข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวดำ และข้าวเกรียบว่าว 2) ไรส์แครกเกอร์ นำข้าวเหนียวหนึ่งสุกมานวดแล้วแช่เย็นตัดเป็นชิ้นแล้วอบแห้ง ก่อนนำไปปิ้งให้พองตัว หลังจากนั้นจึงปรุงรสไรส์แครกเกอร์ชนิดนี้ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า อารารุ 3) เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยหมักข้าวเหนียวหนึ่งสุกกับเชื้อจุลินทรีย์ที่เตรียมเป็นลูกแป้งไว้ล่วงหน้า เช่น เหล้าอุ สาโทหรือน้ำข้าว หากผลิตจากข้าวเหนียวแดงจะได้สีน้ำตาล

3.2.5 เมล็ดข้าวกล้อง นอกจากจะบริโภคเป็นข้าวสวยแล้ว ยังนำมาเป็นอาหารเสริมได้ ด้วยการผสมกับถั่วเหลือง ข้าวโพด หรือเมล็ดธัญพืชชนิดอื่น เป็นผลิตภัณฑ์ผสมนม พร้อมดื่ม

3.3 รำข้าว แกลบ และฟาง

สมนึก พานิชกิจ (2558, หน้า 58-59) ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์จากข้าวในส่วนที่เหลือ คือ รำข้าว แกลบ และฟาง ได้ดังนี้

3.3.1 รำข้าว ใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้ ใช้สกัดเอาน้ำมันรำข้าว ใช้เลี้ยงสัตว์ และเป็นส่วนผสมในการทำอาหารอื่น ๆ โดยใช้รำคั่วผสมในกระบวนการหมักคอง เช่น ทำปลาร้า ปู๋หมัก น้ำผลไม้หมัก สุรา เป็นต้น

3.3.2 แกลบ ใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ 1) แกลบ ใช้เป็นฉนวนกันความชื้น ใช้ทำปุ๋ยหมัก ใช้คลุมดินในการเพาะปลูก ใช้ป้อนคอกสัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ หมู ม้า ฯลฯ นอกจากนี้ ใช้ทำแกลบอัดแท่ง เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มแทนฟืนไม้ซึ่งหายากขึ้นทุกวัน 2) แกลบเผา ใช้ประโยชน์เผาเพื่อใช้ควั่นไต้ยุง รื่นในคอกสัตว์ เผาเพื่ออบหรือรมอาหาร เช่น ปลารมควัน ไก่อบฟาง เป็นต้น ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาถ่าน 3) ถั่วแกลบ ใช้เพาะต้นไม้ เพาะถั่วงอก ผสมกับดินร่วนและเศษวัสดุอื่น ๆ ใช้ทำปุ๋ย มีการแปรรูปเป็นสารซิลิกอน ซิลิกอนคาร์ไบด์ ซิลิกอน ไนไตรด์ และซิลิโคน เช่น ใช้เป็นแผ่นรองแผงวงจร ใช้ผลิตเซลล์แสงอาทิตย์ เป็นต้น

3.3.3 ฟาง ใช้ประโยชน์สานเป็นตบมุงหลังคา กระท่อมหรือโรงนา ใช้ปูพื้นกันความชื้น ใช้เลี้ยงสัตว์ ใช้เพาะเห็ดฟาง ใช้คลุมดินในการเพาะปลูก ใช้ทำปุ๋ยหมัก ใช้ทำกระดาษและแผ่นอัด ใช้ร่วมกับแกลบลดความเค็มของดิน สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้ดิน เป็นพลังงาน เป็นเชื้อเพลิงได้เช่นเดียวกับแกลบ ใช้เผาไล่และฆ่าแมลง ในขั้นเตรียมดินก่อนฤดูการเพาะปลูก

ปัจจุบันรำข้าว แกลบ และฟางที่เคยเป็นสิ่งเหลือทิ้งจากการทำนา และโรงสีข้าว กลายเป็นสินค้าที่มีราคาไปด้วย

สมนึก พานิชกิจ (2558, หน้า 58-59) ได้กล่าวไว้ว่า การแปรรูปข้าวทำได้ทั้งจากเมล็ดข้าวโดยตรง และทำจากแป้งข้าว พอลจะแบ่งเป็นประเภท ได้ดังนี้

1. ขนมหวานและขบเคี้ยวต่าง ๆ เช่น ข้าวเหนียวตัด ข้าวพอง ข้าวกระยาสารท ข้าวเม่า ข้าวต้มมัด ข้าวหลาม ข้าวมธุปายาส น้านมข้าว และกะละแม ฯลฯ

ภาพที่ 2.8 ข้าวเม้าปากทรงชัย

2. ข้าวกิ่งสำเร็จรูป เช่น โจ๊ก ข้าวต้ม ข้าวผัดกล่อง ข้าวหมก ข้าวกระป๋อง ฯลฯ

ภาพที่ 2.9 โจ๊ก

ที่มา : คนอร์คัพโจ๊ก (2561, หน้า 1)

ภาพที่ 2.10 ข้าวบรรจุกระป๋อง

ที่มา: กรมวิทยาศาสตร์บริการ (2561, หน้า 6)

3. ข้าวที่ทำเป็นเส้น เช่น เส้นก๋วยเตี๋ยว ก๋วยจั๊บ เส้นหมี่ และเส้นขนมจีน

ภาพที่ 2.11 ขนมจีนโบราณบ้านคุณตา สูตรสมุนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่มา: บ้านคุณตา (2561, หน้า 3)

4. แปรรูปโดยกระบวนการหมัก เช่น ข้าวหมาก เหล้าสาโท ขนหมจีน สุรา เบียร์ และไวน์ เช่น ขั้นตอนการทำเหล้าสาโทหรือน้ำข้าว ดังนี้

วิสาหกิจชุมชนตะกั่วป่า ตำบลหนองสองห้อง อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ทำแปรรูปข้าวเป็นเหล้าสาโทหรือน้ำข้าว จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สืบทอดมา จากบรรพบุรุษ เป็นสินค้าโอท็อปประจำตำบล ได้รับรางวัล 3 ดาว นายบวน การสร้าง ประชานกลุ่ม เกษตรกรทำนาตะกั่วป่า ได้เล่าถึงความเป็นมาของการผลิตเหล้าสาโท ตรีสาโทไท ว่าภูมิปัญญา ชาวบ้านเรื่องเหล้า ในวิถีชีวิตคนอีสาน “การทำเหล้าสาโท จะทำเพื่องานบุญประจำปีหรือเพื่องาน กิจกรรมใหญ่ ๆ ของหมู่บ้าน ของท้องถิ่น ไม่ได้ทำตลอดทั้งปี ค้มกินตลอดทั้งปี” เช่น ทำเหล้าสาโท ในงานบุญบั้งไฟตอนเดือนหก ทำเหล้าสาโทในการลงแขกเกี่ยวข้าว หรือนวดข้าว ซึ่งจะมีกิจกรรม เหล่านี้เพียงปีละครั้งเท่านั้น การถ่ายทอดทางภูมิปัญญาจึงเป็นการบอกเล่าผ่านจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีก รุ่นหนึ่งเป็นทอด ๆ ไม่ได้มีมาตรฐานใด ๆ รองรับ จึงมักจะ ได้ชิมเหล้าสาโทที่มีรสชาติแตกต่างกัน ไปตามความรู้หรือความชำนาญของผู้ทำ ทั้งเปรี้ยวบ้าง หวานบ้าง ขมบ้าง ซึ่งการหมักเหล้าสาโท สมัยก่อนจะทำสูตรพื้นบ้าน คือ การแช่ข้าวเหนียวในน้ำประมาณครึ่งวันนำข้าวเหนียวมานึ่งให้สุก แล้วเทใส่กะละมัง/ชามใบใหญ่ผึ่งให้เย็น แล้วโรยด้วยแป้งหัวเชื้อที่บดละเอียดแล้วตามด้วยใส่น้ำ สะอาด แล้วคลุกเคล้าให้ทั่วกัน ใตลงในถังหรือไหหมักไว้ ประมาณ 3 วัน เมื่อเวลาการหมักผ่านไป ประมาณ 3 วัน เชื้อราจากลูกแป้งจะเจริญ และย่อยแป้งให้กลายเป็นน้ำตาล และเกิดน้ำซึมออกมา เรียกว่า “น้ำต้อย” แล้วจึงเติมน้ำลงไปเพื่อละลายน้ำตาลที่เกิดขึ้น และสร้างสภาพที่ไม่มีอากาศ ซึ่งเหมาะสมกับยีสต์ และยีสต์ที่อยู่ในลูกแป้งก็จะหมักน้ำตาลให้กลายเป็นแอลกอฮอล์และกลิ่นรสต่าง ๆ ต่อไป การเติมน้ำนี้เรียกว่า การ “ผ่านน้ำ” โดยปกติจะเติมเฉพาะน้ำ แต่บางรายอาจเติมน้ำตาลลงไป ด้วย เพื่อเร่งการหมักแอลกอฮอล์ ให้ได้คึกรีแรง ๆ เมื่อผ่านน้ำแล้วจึงหมักต่อไปในภาชนะเดิม จนกว่า จะได้ความแรงแอลกอฮอล์ตามต้องการ โดยทั่วไปใช้เวลา 1-2 สัปดาห์ หรืออาจหมักถึง 1 เดือน แล้วจึงนำไปบรรจุขวดจำหน่าย ส่วนประกอบการทำเหล้าสาโท ได้แก่ แป้งหัวเชื้อเหล้า (1 ก้อน/ ข้าวเหนียว 2 กิโลกรัม) ข้าวเหนียว ถังหรือไหที่มีฝาปิดมิดชิดกะละมัง/ชามใบใหญ่ น้ำสะอาด และ ขวดบรรจุภัณฑ์ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561, หน้า 1-2)

ภาพที่ 2.12 ขั้นตอนการทำเหล้าสาโทหรือน้ำขาว

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2561, หน้า 1-2)

5. แป้งที่ใช้เป็นส่วนประกอบอาหาร เช่น แป้งซูบไก่ทอด แป้งโคนัท และ
เค้ก

ภาพที่ 2.13 การแปรรูปแป้งข้าว เป็นคัพเค้กและเครปเค้ก

6. ผลิตภัณฑ์ข้าวที่ได้จากกระบวนการสีข้าว เช่น น้ำมันรำข้าว และจมูกข้าว

4. ประโยชน์จากการแปรรูปข้าวในทางสมุนไพร

แพทย์แผนโบราณ ท่านรู้จักนำส่วนต่างๆ ของต้นข้าว และข้าวที่แปรสภาพมาใช้เป็น
ยารักษาโรคแบบยากลางบ้าน มีประโยชน์ ดังนี้ (ชาญ มิมงคล, (ม.ป.ป.), หน้า 10-11)

4.1 ข้าวที่ใช้เป็นยารักษาโรค ดังนี้

ข้าวงอก เอาเปลือกข้าวแช่น้ำ เมล็ดข้าวจะงอก เอาไปทำยารสหวานเย็น แก้ไข้
ร้อน อ่อนเพลีย

ข้าวสาร ใช้ข้าวสารแช่น้ำดำเป็นแป้ง ประกอบพิธีกรรมด้วยเวทย์มนต์
คาถา ใช้พอกแก้ คุณผี คุณคน พอกแก้บวม แก้ปวด

รวงข้าว ใช้รวงข้าวที่กำลังออกเป็นน้ำมัน บีบคั้นเอาแต่น้ำ นำมาควนเจือ
น้ำตาลเล็กน้อย ใช้เป็นยาบำรุงกำลังคน ไข้อาการหนัก

ข้าวเปลือก ใช้ข้าวเปลือกใหม่ๆ มีละอองสีข้าวปน ต้มน้ำดื่ม แก้กระษัย

รากข้าว ใช้รากของต้นข้าว ขณะที่ต้นข้าวสูง 10 นิ้ว (ต้นกล้าข้าว) มาประกอบ
ยา เพื่อแก้ซาง และตานขโมยเด็ก

ซังข้าว คือต้นข้าวที่เก็บเกี่ยวเอาเมล็ดข้าวไปแล้ว มาใช้เป็นยาขับระดู

ข้าวใหม่หรือข้าวตัง ใช้ผสมยาตำพอกฝี ดูดหนองฝี

ข้าวใหม่ คือข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวและสีออกใหม่ ๆ นำมาหุงกินทำให้เจริญกำลัง

ข้าวตากคั่ว คือข้าวหุงสุกแล้วตากแห้ง นำมาคั่ว ประโยชน์แก้ไอหืด ขับระดู

ข้าวใหม่ คือข้าวสารสุกใหม่ติดกันหม้อ นำมาใช้เป็นยาแก้ไข้ แก้พิษบาดแผล

ข้าวสารดำ คือข้าวสารสีดำ นำมาแช่กับน้ำฝนกลางหาว(รองน้ำฝนกลางแจ้ง

ไม่ผ่านหลังคา) ใช้หยอดแก้โรคตา

ข้าวสารข้างครก คือข้าวสารตำข้อมมือตกอยู่ข้างครก นำมาบดใส่เกลือเล็กน้อย มีน้ำมะนาวเป็นกระสาย ใช้กวาดลิ้น และแก้ทรงเด็ก

ข้าวติดหน้าตะโพน คือข้าวสุกผสมกับขี้เถ้า ปั้นติดหน้าตะโพน (เครื่องพิณพาทย์) นำมาต้มน้ำดื่ม แก้โรคบิด และแก้ตกเลือด

4.2 ข้าวที่แปรสภาพใช้ทำยาต่าง ๆ

ข้าวกลิ้ง คือข้าวสาร โรงสี สีพอเปลือกนอกหลุด หรือตำพอเปลือกหลุด นำมาหุงกิน บำรุงร่างกาย ป้องกันโรคเหน็บชา

ข้าวสารคั่ว คือข้าวสารคั่วไฟพอไหม้เกรียม แช่น้ำ นำน้ำมาต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง แก้กระหายน้ำและใช้ทำกระสายยา นำข้าวสารที่คั่วร้อน ๆ ห่อผ้าทำลูกประคบ ใช้ประคบคน เป็นลมมือเท้าเย็น ประคบคนตกน้ำตัวเย็น

ข้าวตอก คือข้าวเปลือกคั่วจนเมล็ดพองเปลือกแตกหลุด รับประทานบำรุงกำลัง เจริญธาตุ

ข้าวบุด คือข้าวสุกบุด เกล้ากับน้ำจันทน์ขาว พอกหัวฝีดูดหนอง และแก้ปวดฝี กระหายน้ำ

ข้าวตังกันหม้อ คือข้าวสุกที่แห้งครั้งติดกันหม้อ รับประทานบำรุงร่างกาย แก้

ข้าวแป้ง คือตำข้าวสารให้ละเอียด ผสมน้ำจันทน์ขาว ใช้พอกที่บวมตามร่างกาย รับประทานแก้เสมหะ เจริญธาตุ

ข้าวงอก คือข้าวเปลือกเอามาแช่น้ำจนงอกรากอ่อน ต้มหรือชงน้ำร้อนดื่ม แก้ไข้และบำรุงกำลัง

ข้าวกระยาจก คือเมล็ดข้าวอ่อนที่เรียกว่า ข้าวน้ำนม ตำคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำนมวัว น้ำตาล และเตยหอม สรรพคุณเป็นยาชูกำลัง แก้ไข้ อ่อนเพลียสำหรับคนฟื้นไข้ใหม่ ๆ

ข้าวเคี้ยว คือข้าวหุงสุกที่ผู้เลี้ยงเคี้ยวข้าวสุกให้ແຫລກ ใช้ป้อนเลี้ยงเด็กอ่อนที่แม่ตาย ช่วยบำรุงกำลัง

5. ภูมิปัญญาการแปรรูปข้าว

ศาสตร์และศิลป์แห่งการใช้ประโยชน์จากข้าวที่รวมเอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมของคนทำเกษตรกรรมเข้าไว้ด้วยกัน หากเรามองย้อนกลับไปในอดีต จะเห็นถึงความผูกพันระหว่างคนไทยกับข้าวที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นอกจากจะเป็นอาหารแล้ว ยังเกี่ยวเนื่องกับมิติด้านอื่นอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมโดยตรง เช่น การสู่ขวัญแม่โพสพ พิธีแรกนา เลี้ยงผีไร่ (ข้าว) การเลี้ยงทายขอฝน เป็นต้น หรือสอดแทรกอยู่วิถีชีวิตประจำวันอย่างงานบุญของพื้นที่ต่างๆซึ่งมีการนำข้าวมาแปรรูปเป็นขนม ตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงฤดูกาล

ภาพที่ 2.14 ข้าวสารข้าวเหนียว

ที่มา: มุลินธิเกษตรกรรมยั่งยืน (2555, หน้า 4)

หน้าหนาวของภาคอีสานจะมีงานบุญอย่างบุญข้าวจี มีการทำข้าวโป่ง นึ่งผิงไฟพร้อมกับนำข้าวเหนียวมาทาไข่ โรยเกลือ จีหอม ๆ หรือนำข้าวโป่งมาย่างไฟ พร้อมหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ในครอบครัว เล่านิทานล้อมวงก็สามารถสร้างความอบอุ่นให้ได้เป็นอย่างดี หรืออย่างข้าวต้มลูกโยนในแถบภาคกลางและภาคใต้ช่วงออกพรรษาที่ช่วยให้สะดวกต่อการใส่บาตร ไปจนถึงการต้มเฒ่าในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวที่ช่วยให้ได้มีขนมอร่อยกันร่วมกัน ข้าวจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยยึดโยงผู้คนในสังคมเข้าด้วยกันซึ่งหากเรามองถึงการแปรรูปเป็นอาหาร ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขนม เครื่องดื่ม ยารักษาโรค ไปจนถึงเครื่องประทีนความงามล้วนมาจากกระบวนการค้นคิดและ

ภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อน ผสมรวมกับองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และกระบวนการศึกษาทดลอง วิจัย เพื่อเพิ่มคุณค่าให้เป็นที่ประจักษ์มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2.15 ข้าวจี่

ที่มา: มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2555, หน้า 5)

การแปรรูปข้าวจี่ถือได้ว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่คงคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ อันจะช่วยฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวนา ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและคืนมิติความสัมพันธ์ของคนในชุมชน แม้อาจจะถึงกับเห็นบรรยากาศของครอบครัวสมัยก่อนในยามทำขนม จากที่ลูกเล็กเด็กแดง เคยวิ่งเล่นอยู่ไกล ๆ เริ่มเปลี่ยนมาเป็นด้อม ๆ มอง ๆ อยู่ไม่ห่าง หนุ่ม ๆ ช่วยกันชูดมะพร้าว ก่อไฟ ส่วนสาว ๆ โม่แป้ง เเจียคใบตอง เพื่อห่อขนม ยิ่งถ้าน้ำในกระทะเริ่มเดือด ขนมเริ่มส่งกลิ่นหอม ออกมาเมื่อใด เป็นสัญญาณกลาย ๆ ให้เหล่าบรรดาจอมชนตัวน้อย ๆ จะหยุดเล่นไปโดยปริยาย มาล้อมวงเพื่อชิมขนมที่นาน ๆ ครั้งจะมีโอกาสได้ลิ้มลอง จึงเกิดเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดจากการแปรรูปข้าวทั้งในมิติของภูมิปัญญาดั้งเดิม และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้เห็นว่าแท้จริงแล้วข้าวและชาวนานั้นอยู่ในทุกมิติของสังคม โดยในปัจจุบันการแปรรูปข้าวได้มีพัฒนาการไปมากขึ้น เช่น การทำขนมแตง ข้าวเม่า ข้าวเกียบ ข้าวโป่ง ข้าวหลาม ขนมจีน เหล้าสาโทหรือน้ำข้าวข้าวต้มทรงเครื่อง และโจ๊ก ฯลฯ (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2555, หน้า 4-6)

จากความหมาย ความสำคัญของการแปรรูปข้าวดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การแปรรูปข้าว หมายถึง การนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเก็บไว้รับประทานได้นาน และเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าขึ้นมา การแปรรูปข้าว เช่น ข้าวกล้อง การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลาข้าว และไข่เค็ม เป็นต้น

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1.ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลาค นานกว่า 25 ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความ ไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองจนใช้ ความรู้คู่คุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติและให้สามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติและหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนา ประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วม กันพิจารณากลั่นกรองพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจ พอเพียงใน โอกาสต่าง ๆ สรุปออกมาเป็นนิยามและความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้ อัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ มีความเข้าใจในหลักปรัชญา และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต ตามที่ขอพระมหากรุณา เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 (อุดม เศษกิจวงศ์, 2550, หน้า 338)

2. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและ บริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีการภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอก” “ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งใน การนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก

ภายนอกได้เป็นอย่างดี” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พระราชทาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540, อ้างถึงในเสรี พงศ์พิศ, 2550, หน้า 62-63)

สุเมธ ดันติเวชกุล (2559, หน้า 286-287) กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต คำว่า พอเพียง หมายถึง พอมีพอกิน คนเรารู้พอใจในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้ามีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง จึงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานพอเพียงที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

เสรี พงศ์พิศ (2554, หน้า 62) กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเป็นอย่างดี

วิวัฒน์ ศัลยกำธร (2560, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงแนะนำให้กับปวงชนชาวไทยในการดำเนินชีวิต โดยเน้นการอยู่อย่างพอกินพอใช้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และเดินทางสายกลาง ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ทั้งระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤติ และนำความรู้ที่มีอยู่มาปฏิบัติใช้ในทางที่ถูกต้อง และที่สำคัญคือต้องมีคุณธรรม

3. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

อุไร จิรมงคลการ (2560, หน้า 12-13) ได้สรุปคำกล่าวของ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประธานสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง และประธาน

มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือศาสตร์พระราชานำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองจนเกิดเป็นรูปธรรม ได้กล่าวถึงเพราะเหตุใดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความเหมาะสมกับประเทศไทย ดังนี้

“...วันนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการยอมรับจากคนทั่วโลกว่า เป็นปรัชญาที่ช่วยแก้ปัญหาชีวิตและสังคมได้อย่างรอบด้าน เห็นได้จากประเทศภูฏานได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการพัฒนาประเทศ ด้วยประโยชน์นานับประการ กล่าวคือ ทุกข์ทั้งปวงที่พบเจอในกรุงเทพฯ หรือหัวเมืองใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นรถติด มลภาวะทางอากาศ การเจ็บป่วยเป็นโรครุมแพ้มะเร็ง เบาหวาน หัวใจ รวมถึงความเครียดจะหายไป เราจะกลายเป็นคนอารมณ์ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกด้าน เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมเราดีขึ้น หากพูดถึงด้านรายได้ ผมไม่สนใจเรื่องรายรับที่เข้ามา แต่ผมสนใจรายเหลือ แน่แน่นอนว่า การทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจมีรายได้ไม่มากนัก แต่ข้อดี คือ คุณไม่มีรายจ่าย เพราะเราผลิตทุกอย่างได้เอง เราจึงมีรายเหลือมากมาย หากเราต้องการเงินสักล้าน เราสามารถใช้เวลาเก็บแค่ห้าหกเดือนก็ได้แล้ว นี่ก็คือข้อดี...”

4. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ (อภิชาติ ศรีสอาด และพัชรี สำโรงเย็น, 2560, หน้า 55-57)

4.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นและวิถิตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

4.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

4.3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

4.4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

4.5 แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

5. แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560, หน้า 14) ได้กล่าวถึงแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ดังนี้

5.1 ยึดหลักความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลด ละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต

5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต

5.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางค้ำแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

5.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ขวนขวายใฝ่หาความรู้ ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

5.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

6. ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

ศิลป์ชัย ศรีธัญญา, ศรีไพโร ผิวโสม,ศุภเศรษฐ์ ญาณเศรษฐพัฒน์ และคณะ ((ม.ป.ป.), หน้า 17) ได้กล่าวถึงระดับของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

6.1 ความพอเพียงระดับปัจเจกบุคคลหรือครอบครัว กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และการดำเนินชีวิตอย่างพอ กินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

6.2 ความพอเพียงในระดับชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความพอเพียงในระดับ ครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญามาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับ ชุมชนได้ รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่ตนเองมีอยู่ เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนเป็นพื้นฐานให้เกิดการ รวมกลุ่มในสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป

6.3 ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบ ก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง ที่มีความพอเพียงมาร่วมแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็น

เครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

7. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 103-106) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียงไว้หลายลักษณะที่สำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

7.1 เงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

7.1.1 ปัญญา เศรษฐกิจพอเพียง ต้องการระบบเศรษฐกิจที่ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติทั้งจุลภาคและมหภาค เป็นเศรษฐกิจที่อุ้มชูตนเองหรือพึ่งตนเอง

7.1.2 ความกล้าหาญ ต้องมีหลักการและจุดยืนเป็นของตนเอง เพื่อจะอยู่พอดี กินพอดี ไม่ไหลไปตามกระแสบริโภคนิยมแบบสุดขั้ว ไม่ยึดตัวเลขทางเศรษฐกิจ แต่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เอาความสุขเป็นเป้าหมายของการพัฒนา กล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลง กล้าได้เพราะใจถึง เข้าถึงแก่นของเศรษฐกิจพอเพียง

7.1.3 ความเพียรทน ด้วยความเพียรอันบริสุทธิ์ทำให้เกิดสิ่งอัศจรรย์ ทำให้รอดได้ คู่จพระมหาชนก

7.2 ยุทธศาสตร์ 3 มิติ ดังนี้

7.2.1 มิติแรก คือ ทำอย่างไรให้รอด รอดจากความทุกข์ของชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากแค้น ขาดแคลน ไม่พออยู่พอกิน เป็นหนี้เป็นสิน ขึ้นมาสู่ระดับที่พออาบได้

7.2.2 มิติที่สอง ทำอย่างไรให้พอเพียง ด้วยการสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกระดับ ทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน ตำบล จังหวัดและระดับประเทศ

7.2.3 มิติที่สาม ทำอย่างไรให้อยู่อย่างมั่นคงยั่งยืนได้ในยุคโลกาภิวัตน์

7.3 ยุทธศาสตร์การเรียนรู้

7.3.1 ปรับกระบวนการทัศน์ให้มีวิสัยคิด วิถีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่าที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดภูมิปัญญา คุณค่าดั้งเดิมของสังคมที่ผู้คนพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

7.3.2 จัดระเบียบชีวิต อยู่อย่างมีเป้าหมาย มีแบบมีแผน มีทิศมีทาง สามารถจัดการชีวิตให้ดีขึ้นและอุ้มชูตัวเองให้ได้หนึ่งในสี่ ด้วยการเลิก ลด ทำทดแทน ในส่วนที่ได้ทำตามอัตภาพและบริบทของแต่ละคน เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเกิดการออม

7.3.3 สร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งตนเองในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด อันเป็นรากฐานสำคัญและมั่นคงของระบบเศรษฐกิจของชาติ เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในทุกระดับแบบองค์รวม

8. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีมาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดีพอเหมาะ พอควร ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ดังนี้ (สำราญ จุช่วย, 2554, หน้า 45-46)

8.1 ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

8.2 ด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รู้จักหน้าที่กำลัง มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคง และแข็งแรง

8.3 ด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี พอมี พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตนประกอบอาชีพสุจริต คือ สัมมาอาชีพะ ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย รู้จักการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีเหตุผลเท่าที่จำเป็น ประหยัด รู้จักเก็บออมเงินและแบ่งปันผู้อื่น

8.4 ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และภูมินิเวศ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

8.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด และรอบคอบ สามารถเลือกใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้คุ้มค่า เกิดประโยชน์และยั่งยืนสูงสุด

9. การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2559, หน้า 290-291) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ดังนี้

9.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลด ละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

9.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติมิชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ...”

9.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสที่ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น

หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

9.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้อง ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังพระราช คำรัส ตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้าง ตนเอง ให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่า ยืนได้ด้วยตนเอง...”

9.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่ม สลาย ในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากการระมัดระวังต่อแผ่นดิน ดังพระราชทานพระราโชวาทว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและ เพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้บังเกิดผลสมบูรณ์ขึ้น...”

10. กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้สรุปกรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติและ เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย โดยสรุปเป็นตารางดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2550, หน้า 132-144)

ตาราง 2.1 กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ

กรอบคิด-ชุมชน			
กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	มีคุณธรรม ถูกต้องดีงาม	แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบ คนอื่น ไม่เอาเปรียบ ธรรมชาติ คุณธรรม นำชีวิต นำธุรกิจการ งาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง	-ไม่โกงกิน โกงเวลาทำงาน -ไม่ใช้สารเคมี ทำลายสิ่งแวดล้อม -ไม่ค้าขายเอากำไรเกินควร -แบ่งปันรายได้ของตนเองและกลุ่ม ช่วยเหลือชุมชน -ผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำที่ดี เป็นธรรม -สมาชิกกลุ่มเคารพกฎ กติการะเบียบ ข้อตกลงของสังคม/กลุ่ม

ตาราง 2.1 (ต่อ)

กรอบคิด-ชุมชน			
กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
	รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า ภูมิใจเชื่อมั่น	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	-ค่าใช้จ่ายในครอบครัวลดลง -มีความสามัคคีกัน ร่วมมือกัน -กลุ่มทำกิจกรรมที่ไม่ใหญ่เกินตัว ไม่เน้นกำไร เน้นความอยู่รอด -สนใจเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
	มีชีวิตเรียบง่าย พออยู่ พอกิน พอใช้ เชื่อมมั่น	ไม่หน้าใหญ่ ไล่ตาม กระแส รู้จัก กาลเทศะมีความสุข ตามอัตภาพขนาด ปริมาณที่พอดี ไม่ มากเกินไป ไม่ใหญ่ เกินไป	-ทำโรงสีข้าวชุมชนไม่ใหญ่ เกินตัว -ใช้เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ ตาม อัตภาพ -ความสุขเพื่อชุมชนมากกว่าเงิน -กลุ่มสนใจพัฒนาคุณภาพชีวิตของ คนมากกว่าวัตถุ
มีเหตุผล	มีหลักวิชา	กินอยู่อย่างมีข้อมูล มี คุณภาพ ตัดสินใจด้วย ข้อมูล “รู้เขา รู้เรา รู้เท่าทันของการ เปลี่ยนแปลง รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ ทุนชุมชนต่างๆ และ แสวงหาความรู้	-สนใจหาข้อมูลของกินของใช้ ที่ ซื้อจากตลาด ว่ามีสารเคมีตกค้าง หรือไม่ -มีข้อมูลทุนของท้องถิ่น/ ทุนทรัพยากร/ทุนทางปัญญา/ทุนทาง สังคม มีอะไรบ้าง -ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม -สนใจหาความรู้และลงมือทำกินทำ ใช้เองบ้าง -ศึกษาดูงาน -ไปร่วมประชุมหรือการอบรมสัมมนา -การเรียนรู้เพื่อค้นหาทุนของท้องถิ่น ต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้

ตาราง 2.1 (ต่อ)

กรอบคิด-ชุมชน			
กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
	มีแผน	มีแผนชีวิต ครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณรายรับ รายจ่าย การลงทุน แผนเศรษฐกิจพอเพียง	-ครอบครัวและกลุ่ม ทำบัญชี ครัวเรือน รายรับ-จ่าย -ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชน -แผนการลงทุนของกลุ่ม -การดำเนินงานเป็นขั้นตอน -แผนการจัดสวัสดิการของกลุ่ม -แผนเศรษฐกิจพอเพียง
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน อิทธิบาท 4 ใจรัก	-ทำงานเต็มความสามารถ -ทำงานอย่างสม่ำเสมอ -ทำงานมีเป้าหมาย อย่างยั่งยืน -มีความสุขในงานที่ทำ -ทำด้วยหลักการที่ดี มีข้อมูล ความรู้ และมีปัญญา -ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4
มีภูมิคุ้มกันที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ครอบครัวอบอุ่น/กลุ่ม อบอุ่นมีความมั่นคงใน ชีวิต	-มีการจัดการชีวิตที่ดี -มีการจัดการกลุ่มที่ดี -มีการจัดการเรื่องเศรษฐกิจ ใน ครอบครัวและกลุ่ม

ตาราง 2.1 (ต่อ)

กรอบคิด-ชุมชน			
กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนควรปฏิบัติ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
	ระบบเศรษฐกิจ ชุมชนท้องถิ่นที่ดี	ชุมชนเรียนรู้ ชุมชน เข้มแข็ง มีระบบ เศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน วิสาหกิจ ชุมชน เน้นการผลิตเพื่อ บริโภคในชุมชน	-มีระบบการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการ ทำแผนแม่บทชุมชน -ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น -ทำเกษตรอินทรีย์ มีวิสาหกิจ ชุมชน -มีการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย -มีสวัสดิการของชุมชน -มีเครือข่ายชุมชน
	ระบบการจัดการ องค์กรที่ดี	ระบบการจัดการที่ดี มี ผู้นำ และผู้ตามที่ดี ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ทุกคนใจดี ใจกว้าง ใจสู้ ใจถึง	-หน่วยงานมีคุณธรรม คุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ -มีระบบที่ดี กฎระเบียบเอื้อต่อ การทำงานเป็นทีม -มีผู้นำที่ดี สร้างแรงบันดาลใจ -มีผู้ตามที่ดี เป็นผู้เรียนรู้ที่ดี -มีการส่งเสริมการพัฒนา บุคลากร -มีการทำงานแบบบูรณาการ -มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม -สมาชิก มีความสุขในการทำงาน

จากความหมาย ความสำคัญ หลักการและแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยและหลายประเทศ คำว่า พอเพียงคือ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่

ความพอประมาณ หมายถึง การดำรงชีวิตด้วยความเหมาะสม ไม่โลภมาก ความมีเหตุผล หมายถึง มีหลักวิชา มีแบบแผนดำเนินชีวิต และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลง มีระบบชีวิตและระบบเศรษฐกิจที่ดี นอกจากนี้ต้องอาศัยความรู้คุณธรรมประกอบด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย (2557, หน้า 189-198) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการผลิตข้าว การแปรรูปข้าว และการค้าข้าวในประเทศไทย พบว่า ผู้บริโภคข้าวคือกลุ่มคนที่เป็จุดเริ่มต้นของการสร้างนวัตกรรม ส่วนช่องทางการจัดจำหน่ายข้าวเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และพัฒนานวัตกรรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวคือการเปลี่ยนความต้องการของผู้บริโภคให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ และท้ายที่สุดการสร้างนวัตกรรมการผลิตข้าวคือการพัฒนาความมั่นคง ด้านอาหาร ภาพอนาคตนวัตกรรมการผลิตข้าวที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตเข้ามาแทนชาวนา การรวมแปลงนาขนาดใหญ่ การเปลี่ยนมือที่ดินจากชาวนาไปสู่นายทุน การเกษตรแบบพันธสัญญา และการผลิตข้าวคุณภาพและข้าวเพื่อสุขภาพ ภาพอนาคตนวัตกรรมแปรรูปข้าวที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ได้แก่ การแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ คู่แข่งอุตสาหกรรมแปรรูปข้าวเพิ่มมากขึ้น การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ อื่นๆ และวิธีการแปรรูปที่เพิ่มประสิทธิภาพ ส่วนภาพอนาคตนวัตกรรมการค้าที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ได้แก่ การแข่งขันในตลาดข้าว พฤติกรรมผู้บริโภคข้าว และการปรับกลยุทธ์ทางธุรกิจข้าว

สุนทรชัย ขอบยศ และจตุรงค์ ศรีสุธรรม (2559, หน้า 112-116) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อสร้างเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน: กรณีศึกษา กลุ่มโรงสีข้าว ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า 1) ด้านการก่อรูป โดยชุมชน คือ (1) การขอสนับสนุนทุนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (2) การระดมทุนผ่านหุ้นจากครัวเรือน (3) มีคณะทำงานที่เข้มแข็ง (4) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (5) การปรับเงื่อนไขการปันผลตามความเหมาะสม (6) มีกรรมการตรวจสอบถ่วงดุลในกิจการโรงสี 2) ด้านการเข้ามามีบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ (1) การเพิ่มศักยภาพเครื่องจักรโรงสีข้าว (2) การสร้างอาคารโรงสีข้าวใหม่ ส่วนการขยาย “โรงสีข้าวระดับชุมชน” ผู้ “โรงสีข้าวระดับตำบล” และ 3) ด้านความยั่งยืน คือ (1) การขยายจำนวนสมาชิกกลุ่มโรงสีข้าวในระดับตำบล (2) มีกลไกในการจัดการกลุ่มโรงสีข้าวกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองบัว 4) บทบาทท้องถิ่นในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นคือ (1) การสนับสนุนงบประมาณกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน (2) ความต่อเนื่องในการ

สนับสนุนงบประมาณส่งเสริมกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน (3) การพาไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการโรงสี 5) ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จคือ (1) การจัดการที่เกิดจากความพยายามแก้ไขปัญหาโดยชุมชนและท้องถิ่นเป็นฐาน (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินการ (3) มีศักยภาพของชุมชนเป็นแนวทางในการจัดการ (4) การดำเนินการโดยองค์กรคณะบุคคลที่ได้รับการยอมรับ (5) มีการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานในโรงสีข้าวชุมชน (6) มีความโปร่งใส ในการดำเนินการ (7) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มโรงสีข้าว (8) ความสามัคคี ความซื่อสัตย์และคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิก 6) ความสัมพันธ์ในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองในท้องถิ่น พบว่า มิติเศรษฐกิจ การได้รับผลผลิตคือข้าวสารอย่างเป็นธรรมจากโรงสีข้าวชุมชน โรงสีข้าวถือเป็นสถาบันการเงินชุมชน การเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน การเอื้ออาหารให้กลุ่มคนมีโอกาสดำรงชีพและมีรายได้จากกลุ่มโรงสีข้าว มิติทางสังคม โรงสีข้าวชุมชนทำให้ทุนทางสังคมทำงานได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการที่เน้นความเชื่อมโยงสู่สวัสดิการสังคม เงินกู้เอื้ออาหารเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน โรงสีข้าวชุมชนเอื้อต่องานสาธารณะประโยชน์ มิติทางวัฒนธรรม การนำมิติเศรษฐกิจมาร้อยเรียงผ่านมิติทางวัฒนธรรม การจรรโลงรักษาฮีต-คองอีสานในการดำเนินการของโรงสีข้าวชุมชน การมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม มิติทางการเมือง ผู้นำโรงสีข้าวและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงสีข้าวชุมชนกับการสนับสนุนประชาธิปไตย ในชุมชน กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนเป็นฐานนโยบายสำคัญในระดับท้องถิ่น และบทบาทของสตรีในการบริหารจัดการชุมชน

นิภาพร ค้อมกลาง (ม.ป.ป., หน้า 120-125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไผ่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า คณะกรรมการและสมาชิกโรงสีข้าวชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารโรงสีข้าวชุมชนในระดับมาก มีการปฏิบัติตามการบริหารโรงสีข้าวชุมชนในระดับปานกลาง ปัญหาของคณะกรรมการโรงสีข้าวชุมชนพบว่า มีปัญหาในภาพรวมระดับมาก แนวทางการพัฒนาควรส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงสีข้าวชุมชน และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานในรูปกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชน ส่งเสริมให้สมาชิกมีการผลิตข้าวอินทรีย์ และรับซื้อในราคาที่สูง แล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่ม ควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ของโรงสีข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเพิ่มช่องทางการสื่อสาร พัฒนาการบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายอื่นที่ประสบผลสำเร็จและส่งเสริมสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

เดชา วงศ์แก้ว (2557, หน้า 135-160) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงสีชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเอง

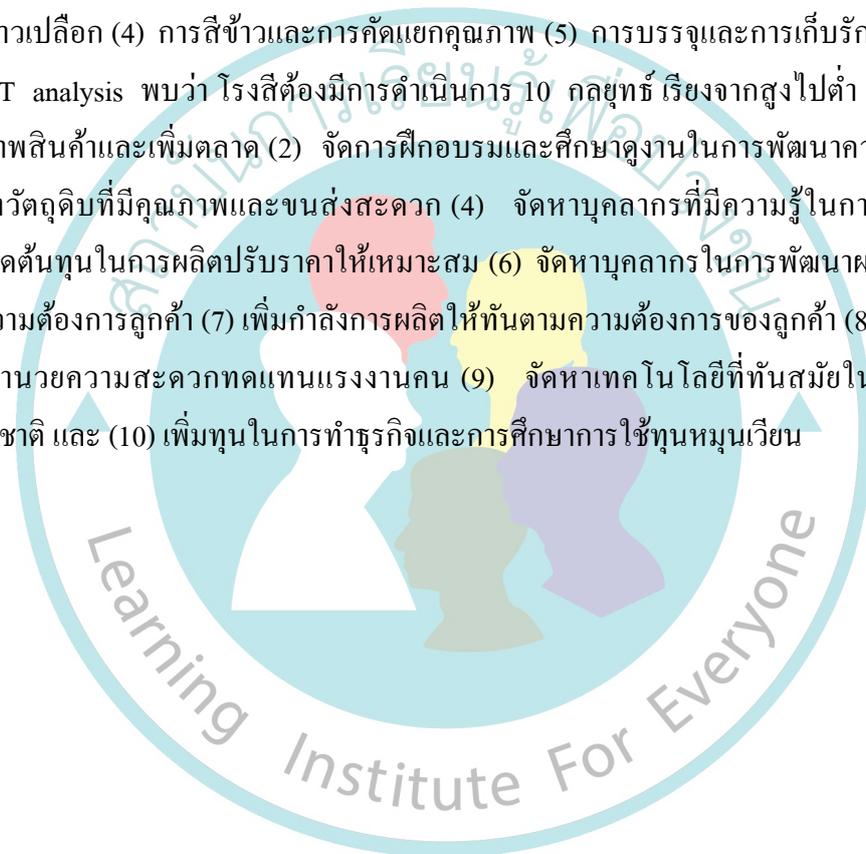
อย่างยั่งยืน นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า จากผลงานวิจัยสามารถแก้ไขปัญหา คือ 1) ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก ที่ดำรงชีวิต พออยู่พอกิน สมควรแก่สภาพ เป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ ในระดับหนึ่ง 2) เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนดีขึ้นจากการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ทำให้เพิ่ม รายได้ และยังสามารถทำให้ชุมชนยกระดับ ชีวิตเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง ยั่งยืน รู้รัก สามัคคีทำงานอย่างมีความสุขได้ในระดับหนึ่ง 3) มีการพัฒนานำไปสู่การใช้ประโยชน์ เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชน โดยการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ของบรรจุภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กิโลกรัม ตราสินค้า “ข้าวสารเกวียนหัก”

วิวัฒน์ ไม้แก่นสาร และมลฤดี จันทรัตน์ (2558, หน้า 142-147) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การ ดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โรงสีข้าวชุมชน ส่วนใหญ่ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการตลาด การขาย และการโฆษณา รวมถึงขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะในการดำเนินการในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การ โรงสีข้าว การบรรจุถุง เป็นต้น นอกจากนี้โรงสีข้าวส่วนใหญ่ขาดทักษะและแรงจูงใจทางการวิจัย และพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ขาดอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานมาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ เช่น เครื่องตรวจวัด คุณภาพข้าวเปลือก และที่สำคัญโรงสีชุมชนส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินทุนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน คือ การพัฒนา จิตความสามารถของพนักงาน การพัฒนาศักยภาพทางด้านการตลาดและการโฆษณา การพัฒนา ศักยภาพทางด้านการวิจัยและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ การหาอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานมาใช้ใน กระบวนการ การหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ

สุนทร คล้ายอ่ำ และสาริต เชื้ออยู่นาน (2555, หน้า 90-95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคติ และความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการจัดการโรงสีชุมชน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะคติในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้าน เครื่องจักร ด้านการเงิน ด้านการจัดการ และน้อยที่สุดคือด้านองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ความ พึงพอใจของสมาชิกเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการประสานงาน ด้านการจัดการองค์กร ด้านการสื่อสาร ด้านการเงิน ด้านการดำเนินงาน ด้าน บุคลากร และน้อยที่สุดด้านการวางแผนตามลำดับ ส่วนทักษะคติและความพึงพอใจที่อยู่ในระดับ ปานกลางนั้น เนื่องจากระบบการจัดการขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน

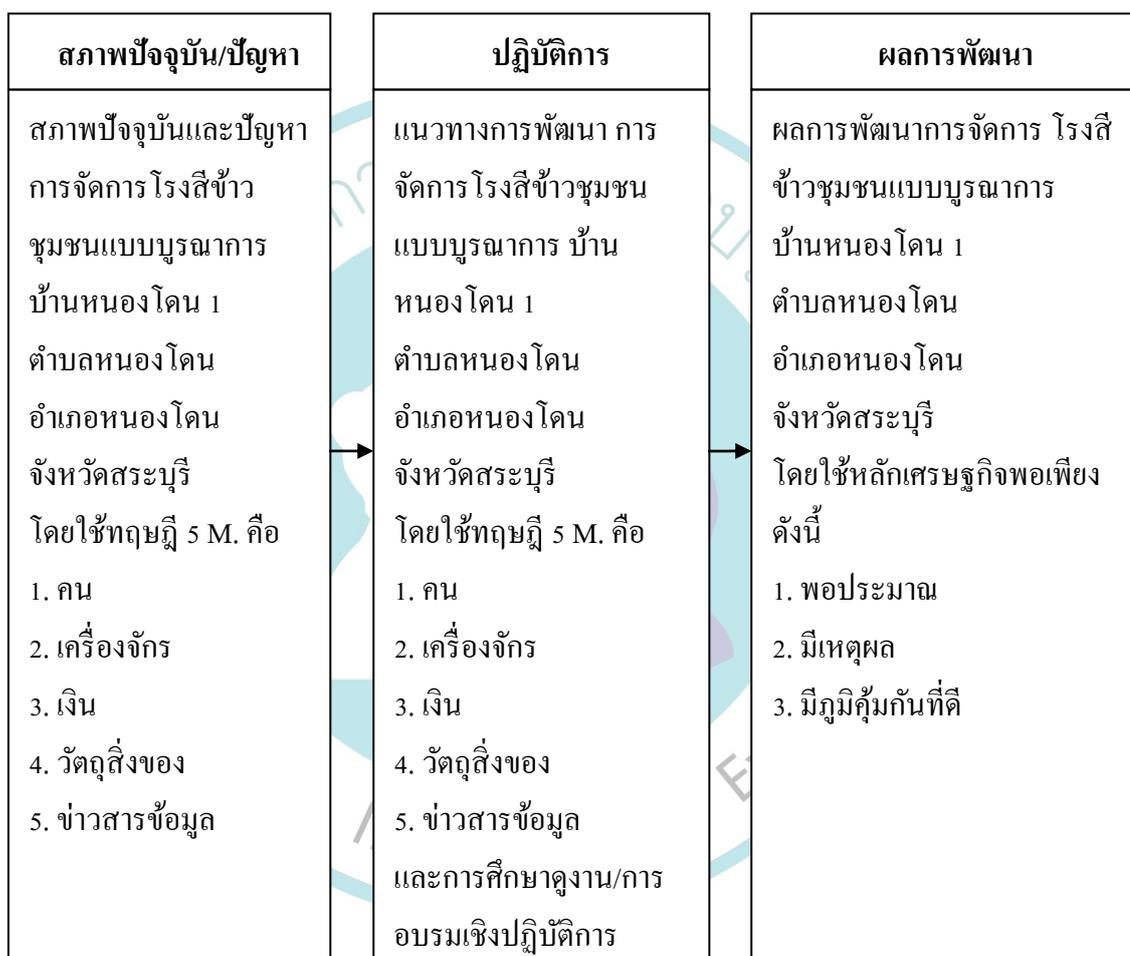
อมรรัตน์ ถนอมแก้ว (2559, หน้า 104-107) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงสีข้าว สังกัดหอดเข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงสีข้าว: กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้าน

เขากลาง พบว่า ได้ดำเนินการประเมินโรงสีทั้งก่อนและหลังการปรับปรุงกระบวนการผลิตตามมาตรฐาน GMP รวมทั้งการวิเคราะห์ SWOT analysis จากการประเมิน GMP พบว่า ก่อนที่จะมีการปรับปรุงกระบวนการผลิต โรงสีข้าวสังข์หยดบ้านเขากลางไม่ผ่านการประเมินใน 3 ด้าน คือ 1) สถานที่ตั้งและอาคารผลิต 2) ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด และ 3) ด้านบุคลากร เมื่อทางโรงสีได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว พบว่า กระบวนการผลิตของโรงสีข้าวสังข์หยดบ้านเขากลางผ่านการประเมินตามมาตรฐาน GMP ในทุกด้าน โรงสีข้าวสังข์หยด มีกระบวนการผลิตที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (1) การรับซื้อข้าวเปลือก (2) การอบลดความชื้น (3) การเก็บข้าวเปลือก (4) การสีข้าวและการคัดแยกคุณภาพ (5) การบรรจุและการเก็บรักษาเมื่อวิเคราะห์ SWOT analysis พบว่า โรงสีต้องมีการดำเนินการ 10 กลยุทธ์ เรียงจากสูงไปต่ำ ดังนี้ (1) รักษาคุณภาพสินค้าและเพิ่มตลาด (2) จัดการฝึกอบรมและศึกษาในงานในการพัฒนาความรู้ (3) จัดหาแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพและขนส่งสะดวก (4) จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยี (5) ลดต้นทุนในการผลิตปรับราคาให้เหมาะสม (6) จัดหาบุคลากรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการลูกค้า (7) เพิ่มกำลังการผลิตให้ทันตามความต้องการของลูกค้า (8) เพิ่มเครื่องจักรเพื่ออำนวยความสะดวกทดแทนแรงงานคน (9) จัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการป้องกันภัยธรรมชาติ และ (10) เพิ่มทุนในการทำธุรกิจและการศึกษาการใช้ทุนหมุนเวียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จากการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.16 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งศึกษาการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคในการวิจัย
2. ประชากร วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถานที่ในการวิจัย
6. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย
7. ปฏิทินการปฏิบัติงาน

รูปแบบการวิจัย วิธีการ และเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนให้มากที่สุด ได้แก่ ร่วมกันคิดวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันประเมินผล/ติดตามผล และร่วมกันรับประโยชน์ด้วยกันอย่างเป็นธรรม โดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยมีวิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การเตรียมการดำเนินการวิจัย

1.1 การคัดเลือกชุมชน

การคัดเลือกพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย เป็นการคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยเลือกโรงเรียนชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือก คือ

1.1.1 เป็นพื้นที่ที่โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตั้งอาศัยอยู่

1.1.2 ผู้วิจัย เป็นคณะกรรมการโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1

1.1.3 ผู้วิจัย กรรมการ สมาชิกและชุมชน มีความต้องการและสนใจที่จะศึกษาวิจัยการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 การลงพื้นที่และประสานงานกับผู้นำชาวบ้าน

การดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน ได้ทราบปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ และจากการสอบถาม กรรมการ สมาชิกและชาวบ้านที่นำข้าวมาสี ส่งผลให้ทราบสภาพปัญหาการดำเนินงานการจัดการโรงเรียนในเบื้องต้น

1.3 การคัดเลือกทีมผู้ร่วมวิจัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกทีมผู้ร่วมวิจัย จำนวน 27 ราย ที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

1.4 การคัดเลือกสถานที่ศึกษาดูงาน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกสถานที่ศึกษาดูงานแบบเจาะจง เพื่อเป็นต้นแบบหรือแนวทางในการนำมาปรับใช้กับโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ประกอบด้วยโรงเรียนข้าวชุมชนที่มีการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนข้าวชุมชน (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านผึ้ง/ข้าวสุก) อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1.5 การสำรวจสภาพทั่วไปของบริบทชุมชน

ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ในการสำรวจศึกษาชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมและการทำนา

1.6 จัดประชุม กรรมการ สมาชิกและชาวบ้าน เพื่อวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

1.7 จัดทำแผนปฏิบัติการ และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

1.8 ศึกษาดูงาน โรงเรียนข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

1.9 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการแปรรูปข้าว

1.10 สรุปผล ติดตามประเมินผล

ประชากร วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

ผู้วิจัย มีเกณฑ์ในการเลือกประชากร กลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรชุมชนบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี จำนวน 194 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 27 ราย ดังนี้

- 2.1 กรรมการโรงเรียนบ้านหนองโดน 1 จำนวน 10 ราย
- 2.2 สมาชิกโรงเรียนบ้านหนองโดน 1 จำนวน 10 ราย
- 2.3 เกษตรตำบลหนองโดน จำนวน 1 ราย
- 2.4 ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 ราย
- 2.5 ชาวบ้านที่นำข้าวมาสี จำนวน 5 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1.1 แนวสัมภาษณ์
- 1.2 แนวสนทนากลุ่ม
- 1.3 แนวสังเกต
- 1.4 แบบบันทึกการศึกษาดูงาน
- 1.5 แบบบันทึกการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 การสร้างและหาคุณภาพแนวสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแนวสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ มีลำดับที่ เรื่องที่สัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ ระยะเวลาการสัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ กิจกรรมที่สัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนลำดับขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแนวสัมภาษณ์โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

- 2.1.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย
- 2.1.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแนวสัมภาษณ์
- 2.1.3 การศึกษาแนวสัมภาษณ์จากงานวิจัยบุคคลอื่น
- 2.1.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์
- 2.1.5 ดำเนินการสร้างแนวสัมภาษณ์

2.1.6 นำแนวสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำเสนอและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่
ปรึกษา

2.1.7 การปรับปรุงแนวสัมภาษณ์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์

2.1.8 นำแนวสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การสร้างและหาคุณภาพแนวสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแนวสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ มีลำดับที่ เรื่องที่สนทนากลุ่ม วิธีการสนทนากลุ่ม ระยะเวลาการสนทนากลุ่ม สถานที่สนทนากลุ่ม กิจกรรมที่สนทนากลุ่ม ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ซึ่งการสนทนากลุ่มตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนลำดับขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแนวการสนทนากลุ่ม โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดังนี้

2.2.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย

2.2.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแนวสนทนากลุ่ม

2.2.3 การศึกษาแนวสนทนากลุ่มจากงานวิจัยบุคคลอื่น

2.2.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสนทนากลุ่ม

2.2.5 ดำเนินการสร้างแนวสนทนากลุ่ม

2.2.6 นำแนวสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น เพื่อนำเสนอ และขอคำแนะนำจาก
อาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2.7 การปรับปรุงแนวสนทนากลุ่มให้ถูกต้องและสมบูรณ์

2.2.8 นำแนวสนทนากลุ่มไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.3 การสร้างและหาคุณภาพแนวสังเกต

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแนวสังเกต ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ มีลำดับที่ เรื่องที่สังเกต วิธีการสังเกต ระยะเวลาการสังเกต สถานที่การสังเกต กิจกรรมที่สังเกต ซึ่งการสังเกตตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนลำดับขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแนวการสังเกต โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดังนี้

2.3.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย

2.3.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแนวสังเกต

2.3.3 การศึกษาแนวสังเกตจากงานวิจัยบุคคลอื่น

2.3.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสังเกต

2.3.5 ดำเนินการสร้างแนวสังเกต

2.3.6 นำแนวสังเกตที่สร้างขึ้นนำเสนอและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.3.7 การปรับปรุงแนวสังเกตให้ถูกต้องและสมบูรณ์

2.3.8 นำแนวสังเกตไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.4 การสร้างแนวบันทึกการศึกษาดูงาน

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างแนวบันทึกการศึกษาดูงาน โดยกำหนดประเด็นใน
การเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.5 การสร้างแนวบันทึกการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างแนวบันทึกการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยกำหนด
ประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย
การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ คือ จากเอกสาร และข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่ภาคสนาม รายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยกำหนดกลุ่มสาระสำคัญของเอกสาร แนวคิด
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มแนวคิดออกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1 บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1

1.1.2 แนวคิดการจัดการ

1.1.3 แนวคิดโรงสีข้าวชุมชน

1.1.4 แนวคิดเรื่องข้าว

1.1.5 แนวคิดการแปรรูปข้าว

1.1.6 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 แหล่งที่มาของข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

1.2.1 สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

1.2.2 หอสมุด สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

1.2.3 เอกสารในพื้นที่วิจัย

1.2.4 ข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แนวสัมภาษณ์ แนวสังเกต แนวสนทนากลุ่ม แนวบันทึกการศึกษาคุณงาน และ แนวบันทึกการอบรมเชิงปฏิบัติการ รายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 ราย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

2.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

2.1.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

2.1.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลแนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

2.1.4 ตอนที่ 4 ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

2.2 แนวสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนากลุ่ม 7-9 คน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

2.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้สนทนากลุ่ม

2.2.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลแนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วยด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

2.2.3 ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล

2.3 แนวการสังเกต เป็นการสังเกตสภาพบริบทของชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การทำนา การประกอบอาชีพ การสังเกตการดำเนินงาน โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2.4 แนวนับที่การศึกษาดูงาน เป็นการนับที่การศึกษาดูงาน โรงเรียนข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ คน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ ข่าวสาร ข้อมูล และวิเคราะห์ SWOT Analysis ประกอบด้วย วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

2.5 แนวนับที่การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจดบันทึกก่อนฝึกอบรม ระหว่างฝึกอบรม และหลังฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปข้าว ได้แก่ การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลาข้าว และไข่เค็ม

สถานที่ในการวิจัย

สถานที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2561-มิถุนายน พ.ศ. 2562

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 แสดงปฏิทินการปฏิบัติงานในการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	พฤษภาคม พ.ศ. 2561	-	เอกสาร ตำรา	ได้แนวความคิดในการทำวิจัย
2	นำเสนอแบบขออนุมัติชื่อเรื่องและขอแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา ฯ	สิงหาคม-กันยายน พ.ศ. 2561	-	แบบขออนุมัติชื่อเรื่อง ฯ THE1	ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
3	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์	ตุลาคม- ธันวาคม พ.ศ. 2561	-	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์ ให้สำเร็จ
4	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์	16 มกราคม พ.ศ. 2562	ผู้วิจัย/ อาจารย์ ที่ปรึกษา/ คณะกรรมการ สอบโครงร่าง	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์ ผ่าน
5	ลงพื้นที่เก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม/ วิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล	กุมภาพันธ์- เมษายน พ.ศ. 2562	ผู้วิจัย และ ประชากร กลุ่ม ตัวอย่าง	-แนวสัมภาษณ์ -แนวสนทนา กลุ่ม -แนวบันทึก การฝึกอบรม	ได้รับความ ร่วมมือ จาก กลุ่มตัวอย่าง เป็นอย่างดี
6	สอบวิทยานิพนธ์	พฤษภาคม พ.ศ. 2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ ที่ปรึกษา -คณะกรรมการ สอบฯ	วิทยานิพนธ์ 5 บท	สอบ วิทยานิพนธ์ ผ่านไปด้วยดี
7	นำเสนอวิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์ แก่ สถาบันการเรียนรู้เพื่อ ปวงชน	มิถุนายน พ.ศ. 2562	ผู้วิจัย	วิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์	ได้รับการ อนุมัติสำเร็จ การศึกษาจาก สภาสถาบันฯ

ตารางแผนการปฏิบัติการ การวิจัยเรื่องการจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ
กรณีศึกษา บ้านหนองโคน 1 ตำบลหนองโคน อำเภอนองโคน จังหวัดสระบุรี

ตาราง 3.2 ตารางแผนการปฏิบัติการ การวิจัยเรื่องการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ร่วมกิจกรรม
1. การวางแผนก่อนการดำเนินการวิจัย	ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1 โดยคิดจากวิชาการณิเลือกสรรผู้กระบวนกรเลือกหัวข้อวิจัย	1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชน 2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน 3. เพื่อค้นหาชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมทำวิจัย	1. ประธาน และกรรมการโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน 2. สมาชิกโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน 3. ชาวบ้านที่นำข้าวมาสี 4. กรรมการหมู่บ้าน 5. ผู้นำชุมชน 6. เกษตรอำเภอ
2. การปฏิบัติการวิจัย	1. จัดการประชุม เวทีประชาคมร่วมกับผู้นำชุมชน เกษตรอำเภอ กรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านและผู้ร่วมวิจัย 2. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การแปรรูปข้าวแก่กรรมการ และสมาชิกโรงสี 3. ศึกษาดูงานโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ	1. เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน หนองโดน 1 2. เพื่อตั้งประธาน กรรมการ และสมาชิกดูแล พัฒนา โรงสีข้าว 3. เพื่อฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การแปรรูปข้าว แก่กรรมการ และสมาชิกโรงสี 4. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน ของตนเอง	1. ประธาน และกรรมการโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน 2. สมาชิกโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน 3. ชาวบ้านที่นำข้าวมาสี 4. กรรมการหมู่บ้าน 5. ผู้นำชุมชน 6. เกษตรอำเภอ
3. หลังปฏิบัติการวิจัย	นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย	เพื่อตอบคำถาม การวิจัย	ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย

บทที่ 4

บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1

การวิจัยเรื่อง การจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1 รายละเอียดดังนี้

บริบทชุมชนบ้านหนองโดน 1

โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตั้งอยู่ในเขตการปกครองเทศบาลตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี บริบทชุมชนโดยสังเขป มีดังนี้ (สำนักงานเทศบาลตำบลหนองโดน, 2561, หน้า 1-4)

1. สภาพทั่วไป

เทศบาลตำบลหนองโดน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสระบุรี อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดสระบุรี ระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน 146 กิโลเมตร และตามทางรถไฟสายเหนือ ระยะทางประมาณ 117 กิโลเมตร เทศบาลตำบลหนองโดน มีพื้นที่ 1.94 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 (นอกเขต) ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 8,9 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 10 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 (นอกเขต) ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

เขตการปกครอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ดังนี้

บ้านตลาดใหม่ หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

บ้านตลาดใหม่ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

บ้านตลาดใหม่ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

บ้านตลาดใหม่ หมู่ที่ 9 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

2. สภาพด้านสังคม

เทศบาลตำบลหนองโดน มีชุมชน จำนวน 4 แห่ง ดังนี้

2.1 ชุมชนตลาดบนก้าวน้ำ (หมู่ที่ 1) คณะกรรมการชุมชน จำนวน 9 คน

2.2 ชุมชนวัดคลองบุญ (หมู่ที่ 3) คณะกรรมการชุมชน จำนวน 9 คน

2.3 ชุมชนร่วมใจพัฒนา (หมู่ที่ 4) คณะกรรมการชุมชน จำนวน 9 คน

2.4 ชุมชนหมู่ 9 สามัคคี (หมู่ที่ 9) คณะกรรมการชุมชน จำนวน 9 คน

3. ด้านการปกครอง

จำนวนบ้าน 970 หลังคาเรือน จำนวนประชากร ชาย 1,271 คน หญิง 1,387 คน รวม
จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,658 คน

4. ด้านศึกษา

4.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง

4.2 โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง

4.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

4.4 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 แห่ง

5. ด้านสาธารณสุข

5.1 สำนักงานสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง

5.2 คลินิกเอกชน จำนวน 2 แห่ง

5.3 อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 36 คน

5.4 ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 2 แห่ง

5.5 โรงพยาบาลหนองโดน จำนวน 1 แห่ง (อยู่นอกเขตเทศบาล)

6. ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

6.1 ศาสนา ประชากรในเขตเทศบาลตำบลหนองโดน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดในเขตเทศบาล จำนวน 2 แห่ง คือวัดหนองโดน และวัดคลองบุญ มีศาลเจ้า จำนวน 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อปู่จ้อย และศาลเจ้าปึงเถ่า

6.2 วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ดังนี้

6.2.1 ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เดือนมกราคม มีกิจกรรม ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง เช้าวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี

6.2.2 ประเพณีสงกรานต์ เดือน เมษายน มีกิจกรรม แห่พระพุทธรูปเหมือน หลวงพ่ออาจ วัดคลองบุญ/หลวงพ่อดูรย์ วัดหนองโดน เพื่อนำมาให้ประชาชนได้สรงน้ำขอพร และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ อีกทั้งยังมีการละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ

6.2.3 ประเพณีลอยกระทง เดือน พฤศจิกายน มีกิจกรรม จัดขบวนแห่รถบุปผชาติ ประกวดกระทงแต่ละชุมชนหรือหน่วยงาน เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบต่อไป

6.2.4 ประเพณีแห่ข้าวพันก้อนที่วัดหนองโดน มีกิจกรรมทำบุญตักบาตรในตอนเช้ามีคของวันออกพรรษา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

6.2.5 ประเพณีทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

7. สภาพด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน ค้าขาย และรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอพื้นที่ใกล้เคียง รายได้เฉลี่ยของประชากร ประมาณ 87,839 บาท/คน/ปี ด้านการทำเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เช่น การทำนา เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 687 ไร่ 2 งาน 95 ตารางวา จำนวนครัวเรือนในภาคเกษตร ประมาณ 150 ครัวเรือนผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด พืชผักสวนครัว เช่น ถั่วพักยาว คะน้า มะเขือเทศ ฯลฯ นอกจากนี้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสมุนไพร และกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1

8. ด้านการพาณิชย์กรรมและบริการ

8.1 สถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง

8.2 ร้านค้าทั่วไป จำนวน 52 แห่ง

8.3 สถานที่จำหน่ายอาหาร ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข จำนวน 26 แห่ง

9. ด้านการอุตสาหกรรม

การประกอบการอุตสาหกรรมในท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลหนองโดน ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม ที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการ เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่สีเขียว มีเพียงฟาร์มไก่ สวงวนฟาร์มเท่านั้น

10. ด้านการบริการพื้นฐาน

10.1 ถนนภายในเขตเทศบาล มี 29 สาย ความยาวประมาณ 14.93 กิโลเมตร ติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 25 สาย ยาวประมาณ 11.47 กิโลเมตร ถนนลาดยางแอสฟัลท์ติก จำนวน 4 สาย ยาวประมาณ 3.46 กิโลเมตร

10.2 การเดินทางได้โดยรถยนต์ ติดต่อกันระหว่างอำเภอและจังหวัด ได้สะดวกโดยทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 310 และหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน ผ่านอำเภอพระพุทธรบาท ผ่านอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ไปสู่อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ทางทิศใต้ มีถนนติดต่อกับตำบลลาดน้อย อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ทิศเหนือมีถนนติดต่อกับตำบลบ้านกล้วย อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ผ่านไปถึงอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี การเดินทางโดยรถไฟ สายกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ซึ่งการจัดการขนส่งมวลชนทางบก สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ ติดต่อกันระหว่างอำเภอ และเทศบาล

10.3 การประปา โดยการประปาส่วนภูมิภาค เดินท่อและจำหน่ายประปาครอบคลุมพื้นที่เทศบาล มีสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาค หนองโดน-พระพุทธรบาท จำนวน 1 แห่ง

10.4 การไฟฟ้า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเดินและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าครอบคลุมพื้นที่เทศบาล มีสำนักงานการไฟฟ้าภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง

10.5 การสื่อสาร โดยมีที่ทำการไปรษณีย์ จำนวน 1 แห่ง มีการสื่อสารโดยใช้อินเทอร์เน็ต 3G เช่น องค์กรโทรศัพท์ 3BB true dtac Ais และระบบเสียงไร้สายของเทศบาล ให้บริการได้ครอบคลุม ร้อยละ 100 ของพื้นที่

10.6 มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอหนองโดน จำนวน 1 แห่ง

10.7 มีโรงพยาบาลหนองโดน จำนวน 1 แห่ง ไว้บริการ

กล่าวโดยสรุป เทศบาลตำบลหนองโดน เป็นเขตพื้นที่สีเขียว ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข ประกอบอาชีพหลากหลายแตกต่างกันออกไป มีวัฒนธรรมและประเพณีที่งดงาม ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานาน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พักของประชาชนทั่วไป

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ:กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 2) แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 3) ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี รายละเอียด ดังต่อไปนี้

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี มีสาระสำคัญดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมา โครงการ 9101ฯ ชุมชนหนองโดน 1 2) แบบเสนอโครงการ 9101ฯ และ 3) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 รายละเอียดดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อฯ ชุมชนบ้านหนองโดน 1

โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ก่อตั้งขึ้นจากการที่ชุมชนที่ 1 ตำบลหนองโดน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาข้าว จำนวน 194 ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 4,956 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 700-900 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตเกือบทั้งหมดเกษตรกรได้นำไปขายให้กับโรงสีเอกชนทั้งหมด และมีจำนวนโรงสีที่รับซื้อน้อย จึงทำให้เกษตรกรถูกกดราคาข้าวเปลือกจากโรงสีของพ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ส่วนหนึ่งหายไป แต่ในทางกลับกันเกษตรกรต้องซื้อข้าวสารจากโรงสี/พ่อค้าคนกลางไว้บริโภคในครัวเรือนในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวเปลือกเกือบ 3 เท่าตัว ซึ่งทำให้รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และในปัจจุบันในชุมชนได้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ได้ให้ความสนใจ

และใส่ใจในเรื่องสุขภาพมากขึ้นจึงส่งผลให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทำนาข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสินเหล็ก ข้าวปทุมเทพ ฯลฯ แบบอินทรีย์เพิ่มขึ้นอีกหลายราย เพื่อเอาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน แต่เนื่องจากจำนวนปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรได้นั้นมีมากกว่าที่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเอง จึงได้นำข้าวเปลือกอินทรีย์ เหลือขายแล้วยังสีข้าวขายให้กับเกษตรกรและผู้บริโภคที่ใส่ใจในสุขภาพทั้งในและนอกชุมชน ถือเป็น การเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน จากปกติข้าวเปลือกไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ ขายตันละ 18,000-20,000 บาท หรือกิโลกรัมละ 18-20 บาท แต่หากมีการแปรรูปเป็นข้าวสารแล้วสามารถจะขายได้ กิโลกรัมละ 40-60 บาท นอกจากนี้ นำมาแปรรูป เป็นขนมข้าวแต่น ข้าวหมาก ข้าวโป่งไข่เค็มและปลาร้า ซึ่งถือเป็น การเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตที่มากขึ้น ส่งผลให้โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 สามารถลดรายจ่าย และมีรายได้เพิ่มขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความต้องการเครื่องสีข้าวเพื่อใช้ในการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร เพื่อใช้ในชุมชนของตนเอง เพราะที่ผ่านมาหากเกษตรกรมีความต้องการที่จะสีข้าวเปลือกจะต้องนำข้าวเปลือกไปสีที่โรงสีต่างอำเภอที่รับจ้างสีทำให้ไม่สะดวก ในการเดินทางค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนของตนเองได้ ดังนั้นกลุ่มจึงมีความต้องการขอสนับสนุนงบประมาณจาก “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” โดยมีวัตถุประสงค์ซื้อเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก เพื่อนำมาใช้สีข้าวเปลือกภายในชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการแบบพึ่งพาตนเองตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือน เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตมีเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นของชุมชน โดยมีการบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งพาตนเองประโยชน์จากการตั้งโรงสีข้าวชุมชน ชาวบ้านได้นำข้าวมาสี นอกจากได้ข้าวสารไปไว้สำหรับบริโภคแล้ว ข้าวยังสามารถนำไปแปรรูปและยังเชื่อมโยงกันเป็นระบบได้หลายอย่าง เช่น ข้าวนำไปแปรรูปเป็นเหล้าสาโทหรือน้ำข้าว ขนมชนิดต่าง ๆ อาหารเสริมต่อสุขภาพ ปลาขี้ขาวและรำ เป็นอาหารสัตว์ ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ ซึ่งเป็นอาหารคนที่สำคัญ และยังสามารถนำมูลสัตว์ ไปทำปุ๋ยชีวภาพได้ ส่วนแกลบนำไปเผาถ่าน ทำปุ๋ยหมัก ทำอิฐ/หม้อได้ จากที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่า คุณค่าจากการตั้งโรงสีข้าวชุมชน สามารถเชื่อมโยงกันเป็นระบบและเกิดประโยชน์ได้หลายอย่างแก่กลุ่มและชุมชนได้อย่างคุ้มค่าแก่การลงทุน โดยสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ขยายโอกาสโดยการสร้างภาคีเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ

2. แบบเสนอโครงการ 9101 ฯ

แบบเสนอโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ชื่อโครงการ

โครงการสีข้าวแปรรูปชุมชน ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ชื่อกลุ่ม เกษตรพอเพียง

ชื่อชุมชนที่ 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

จำนวนงบประมาณที่เสนอขอ 568,824. บาท (ห้าแสนหกหมื่นแปดพันแปดร้อย

ยี่สิบสี่บาท)

ประเภทของโครงการ (ทำเครื่องหมาย ✓)

- 1. ด้านการผลิตพืช และพันธุ์พืช
- 2. ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- 3. ด้านการจัดการศัตรูพืช
- 4. ด้านฟาร์มชุมชน
- 5. ด้านการผลิตอาหารและการแปรรูปผลผลิต
- 6. ด้านปศุสัตว์
- 7. ด้านประมง
- 8. ด้านปรับปรุงบำรุงดิน
- 9. ด้านอื่นๆ(ระบุ)

2.2 หลักการและเหตุผล

ชุมชนที่ 1 ตำบลหนองโดน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาข้าว จำนวน 194 ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 4,956 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 700-900 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตเกือบทั้งหมดเกษตรกรได้นำไปขายให้กับโรงสีทั้งหมด และมีจำนวนโรงสีที่รับซื้อน้อย จึงทำให้เกษตรกรถูกกดราคาข้าวเปลือกจากโรงสี/พ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ส่วนหนึ่งหายไป แต่ในทางกลับกันเกษตรกรต้องซื้อข้าวสารจากโรงสี/พ่อค้าคนกลางไว้บริโภคในครัวเรือนในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวเปลือกเกือบ 3 เท่าตัว ซึ่งทำให้รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และปัจจุบันในชุมชนได้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Smart Farmer) ได้ให้ความสนใจและใส่ใจในเรื่องสุขภาพมากขึ้นจึงส่งผลให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทำนาข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสินเหล็ก ข้าวปทุมเทพ ฯลฯ แบบอินทรีย์เพิ่มขึ้นอีกหลายราย เพื่อเอาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน แต่เนื่องจากจำนวนปริมาณผลผลิตที่เกษตรกร ได้นั้นมีมากกว่าที่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเอง จึงได้นำข้าวเปลือกอินทรีย์ที่เหลือขายให้กับเกษตรกรและผู้บริโภคที่ใส่ใจในสุขภาพทั้งในและนอกชุมชน ถือเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน จากปกติข้าวเปลือกไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ขายตันละ 18,000-20,000 บาท หรือกิโลกรัมละ

18-20 บาท แต่หากมีการแปรรูปเป็นข้าวสารแล้วสามารถจะขายได้ กิโลกรัมละ 40-60 บาท ซึ่งถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตที่มากขึ้น ส่งผลให้มีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความต้องการเครื่องสีข้าวเพื่อใช้ในการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร เพื่อใช้ในชุมชนของตน เพราะที่ผ่านมาหากเกษตรกรมีความต้องการที่จะสีข้าวเปลือกจะต้องนำข้าวเปลือกไปสีที่โรงสีต่างอำเภอที่รับจ้างสี ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางและไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนของตนเองได้ ดังนั้นกลุ่มจึงมีความต้องการขอสนับสนุนงบประมาณจาก “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” เพื่อจัดซื้อเครื่องสีข้าวขนาดกลางเพื่อนำมาใช้สีข้าวเปลือกภายในชุมชน เพื่อเป็นการบริหารจัดการแบบพึ่งพาตนเองตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 วัตถุประสงค์

2.3.1 เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

2.3.2 เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

2.3.3 เพื่อการบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งพาตนเอง

2.3.4 เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นของชุมชน

2.4 เป้าหมาย

ผู้ได้รับผลประโยชน์ จำนวน 194 ครัวเรือน ในชุมชนที่ 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

2.5 ระยะเวลาการดำเนินงาน

เริ่มต้น เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 สิ้นสุด เดือนกันยายน พ.ศ. 2560

2.6 กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตาราง 5.1 กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน

กิจกรรม	ขั้นตอนวิธีดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
1. ขั้นการเตรียมการ	- ประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเสียงตามสาย - ประชุมคณะกรรมการ เพื่อ เตรียมความพร้อม	คณะกรรมการโครงการ ระดับชุมชน

ตาราง 5.1 (ต่อ)

กิจกรรม	ขั้นตอนวิธีดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
2. ขั้นตอนขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการของชุมชน	-จัดเวทีประชาคมเพื่อเสนอและคัดเลือกโครงการของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ	-คณะกรรมการโครงการระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร
3. ขั้นการดำเนินงาน	-จ้างแรงงานเพื่อการปรับแต่งพื้นที่ เช่น การตัดต้นไม้ กำจัดวัชพืช และปรับแก้พื้นที่ดินบริเวณที่จะปลูกโรงเรือน -จ้างแรงงานในชุมชนก่อสร้างโรงเรือน ติดต่อระบบไฟฟ้าและน้ำประปา -การสั่งซื้อเครื่องสีข้าว และดำเนินการติดตั้ง -ดำเนินการผลิต	-คณะกรรมการโครงการระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร -แรงงานในชุมชน
4. ขั้นสรุปผล	จัดทำเอกสาร พร้อมแนบหลักฐานบัญชีรายรับ-รายจ่าย	คณะกรรมการโครงการระดับชุมชน

2.7 แผนปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณ

แผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ โครงการ 9101 ตามรายหัวพ่อ ภายใต้วรรณบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน โครงการ โรงสีข้าวแปรรูป ชุมชนหนอง โคน 1 ตำบลหนองโคน อำเภอนองโคน จังหวัดสระบุรี ยอดรวมงบประมาณ 568,824.บาท (ห้าแสนหกหมื่นแปดพันแปดร้อยยี่สิบสี่บาท) ดังนี้

2.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

2.8.1 คนในชุมชนได้รับบริโภคข้าวที่มีคุณค่าทางอาหาร และราคาถูก ถือเป็น การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน

2.8.2 ผลผลิตของกลุ่มมีมูลค่าเพิ่มขึ้น สร้างรายได้ให้กับกลุ่ม ประมาณ 36,000 บาท ต่อข้าวเปลือก 1 ตัน

2.8.3 มีการบริหารจัดการกลุ่มโดยการพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.8.4 กลุ่มมีข่าวสาร ข่าวกล็อง ข่าวซ่อมมือ เพื่อจำหน่ายภายใต้แบรนด์ของตนเอง

2.9 ผู้รับผิดชอบโครงการ

2.9.1 ประธานคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน ได้แก่ นายจันทน์ ทองมา

2.9.2 กลุ่ม/องค์กร ได้แก่ นายนิวัฒน์ กสิชาญ

2.10 ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ..... ลงชื่อ.....

(นายนิวัฒน์ กสิชาญ)

(นายจันทน์ ทองมา)

ประธานกลุ่ม/องค์กร

ประธานคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน

ผลการพิจารณาอนุมัติ ของคณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ ☐ อนุมัติ ☐ ไม่อนุมัติ ลงชื่อ..... (.....) ตำแหน่งประธานกรรมการฯ	ผลการพิจารณาอนุมัติของ คณะกรรมการพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ของจังหวัด** ☐ อนุมัติ ☐ ไม่อนุมัติ ลงชื่อ..... (.....) ตำแหน่งประธานกรรมการฯ

**พิจารณาโครงการที่นอกเหนือจากกรอบแนวทางกลุ่มกิจกรรมโครงการฯ จำนวน 8 กลุ่มกิจกรรม หรือโครงการที่ต้องการพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการดำเนินงานโครงการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

รายละเอียดการดำเนินงานของโครงการ 9101 ฯ โรงสีข้าวแปรรูปชุมชน หนองโดน 1

คณะกรรมการชุมชนหนองโดน 3 ได้โอนเงินงบประมาณ จำนวน 560,632 บาท เข้าบัญชีเลขที่ 020122447239 ชื่อบัญชี โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน กลุ่มเกษตรกรพอเพียง โดยกลุ่มเกษตรกรพอเพียงได้เริ่มดำเนินการโครงการ

ตั้งแต่วันที่ 15-19 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 มีการจ้างแรงงานเกษตรกรในชุมชนที่มีฝีมือด้านการก่อสร้าง เพื่อมาปรับเปลี่ยนพื้นที่ การปลูกสร้างโรงเรือน การสั่งซื้อเครื่องสีข้าว การรับจ้างสีข้าว และการผลิตข้าวสารสำหรับจำหน่าย ตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจากนั้นทางคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรพอเพียง ได้มีการประกาศรับสมัครแรงงานเกษตรกรในชุมชน โดยให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ที่อยู่ในชุมชนหนองโดน 3 และ 4 ช่วยกันประชาสัมพันธ์เรื่องการปี๋รับสมัครแรงงานเกษตรกรและรับใบสมัครแรงงานเกษตรกร แต่ถ้าแรงงานเกษตรกรไม่เพียงพอจะแก้ปัญหาด้วยการใช้แรงงานในอำเภอหนองโดน ซึ่งประกาศรับสมัครตั้งแต่วันที่ 13-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 โดยเกษตรกรสามารถยื่นใบสมัครพร้อมเอกสารหลักฐานประกอบอื่น ๆ ได้ที่ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรพอเพียง ซึ่งคณะกรรมการจะมีการจัดสรรแรงงานเกษตรกรตามหลักเกณฑ์และความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรมต่อไป

3. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตามหลักแนวคิดทฤษฎีการจัดการ 5 M. ดังนี้ 1) คน 2) เครื่องจักร 3) เงิน 4) วัตถุดิบของ 5) ข่าวสารข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม รายละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาในแต่ละด้าน วิเคราะห์และสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านคน

3.1.1 สภาพปัจจุบัน พบว่า ด้านคนหรือบุคลากร นับว่ามีความสำคัญลำดับแรก เป็นอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนให้โรงสีข้าวชุมชนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ดังนั้น คนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด การทำงานคนเดียวย่อมไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากโรงสีข้าวชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยกลุ่มคนหรือคณะ จึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือประสบความสำเร็จลงได้ โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ก่อกำเนิดจากแนวคิดของชาวบ้านในชุมชน และแนวคิด/นโยบายจากภาครัฐ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ/ตำบล เป็นหน่วยงานที่ขับเคลื่อน “โครงการ 9109 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ทั่วประเทศ จากนั้น เกษตรอำเภอหนองโดน และเกษตรตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ได้จัดเวทีประชาคมชุมชนหนองโดน ครั้งที่ 1 ขึ้น เพื่อนำโครงการดังกล่าวประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนได้รับทราบว่า ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านเกษตรอย่างยั่งยืน แก่ชุมชนต่าง ๆ โดยปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน ได้รับการคัดเลือกจากการจัดเวทีชุมชนครั้งแรก องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน มีดังนี้ ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หรือประธานเครือข่ายของแต่ละชุมชน ผู้แทนศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (สบกต.) ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และ/หรือ Smart Farmer และ/หรือ Young Smart Farmer และ/หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเกษตร และ/หรือผู้นำกลุ่มสมาชิกในชุมชน รวมเป็นคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน ไม่น้อยกว่า 10 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการ ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน คัดเลือกประธานคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน จำนวน 1 คน และรองประธานคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน จำนวน 1 คน เสนอคณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง คณะกรรมการฯ ระดับชุมชนต่อไป

สำหรับประเด็นโครงการที่ทางราชการกำหนดให้ ได้แก่ 1) ด้านการผลิตพืช และพันธุ์พืช 2) ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 3) ด้านการจัดการศัตรูพืช 4) ด้านฟาร์มชุมชน 5) ด้านการผลิตอาหารและการแปรรูปผลผลิต 6) ด้านปศุสัตว์ 7) ด้านประมง 8) ด้านปรับปรุงบำรุงดิน 9) ด้านอื่น ๆ ชาวบ้านที่มาร่วมประชุม ได้ปรึกษาหารือร่วมกันถึงแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป (จันทงค์ ทองมา, นิพัฒน์ กติชาญ และรักชนก ตั้งทอง, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.1 การจัดเวทีประชาคมชุมชนหนองโดน 1 เพื่อรับฟังนโยบายจากภาครัฐ

ภาพที่ 5.2 การจัดเวทีประชาคมชุมชนหนองโดน 1 เพื่อลงประชามติ

การเกิดขึ้นของโครงการมาจากความต้องการของชุมชนหนองโดน 1 ที่หลายครอบครัวต้องการมีโรงสีข้าวชุมชน เนื่องจากได้นำข้าวไปสีที่โรงสีข้าวภายนอกชุมชน การเดินทางด้วยความลำบาก และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านที่ต้องการสีข้าวไว้รับประทาน จึงมีแนวคิดเสนอโรงสีข้าวชุมชนขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ทางเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลให้แนวคิดไว้ว่า โรงสีข้าวชุมชนหลายแห่ง ก่อตั้งมาแล้ว เกิดการปิดตัวหรือไม่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวใด ๆ ส่งผลให้เป็นโรงสีร้างอย่างน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง เช่น โรงสีข้าวชุมชน หมู่ที่ 6 ตำบลหนองโดน เป็นโรงสีข้าวชุมชนขนาดกลาง ก่อตั้งมาหลายปี แต่ปัจจุบันไม่มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวในการสีข้าวเลย ได้ปิดตัวเงียบ เนื่องจากไม่มีชาวบ้านนำข้าวไปสี และที่สำคัญเครื่องจักรต้องเดินเครื่องในแต่ละครั้ง ต้องสีข้าวในปริมาณมาก ๆ ประมาณ 5-10 ตัน/ต่อวัน จึงจะคุ้มค่าในการเดินเครื่อง ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านที่นำข้าวไปสีแค่ 2-3 กระสอบ ก็ไม่ได้สีข้าว ต้องรอข้าวเปลือกจำนวนมากจึงจะสีข้าวได้ เมื่อเสียเวลารอนานชาวบ้านก็ไม่นำข้าวไปสี ณ โรงสีแห่งนั้น ดังนั้น โรงสีข้าวชุมชน จึงหยุดกิจกรรมการสีข้าวไปโดยปริยาย เกษตรตำบลแนะนำว่า ถ้าอยากให้โครงการผ่านได้รับการอนุมัติให้คณะกรรมการได้คิดใหม่และต่อยอดเป็นโรงสีข้าวชุมชนและแปรรูปข้าว โครงการจึงน่าสนใจมากกว่า ต่อจากนั้นคณะกรรมการ จึงเขียนโครงการขึ้นมาเป็นโครงการโรงสีข้าวแปรรูป ชุมชนหนองโดน 1 และได้รับการอนุมัติโครงการในเวลาต่อมา (นิพัฒน์ กสิชาญ, กัทร จิตตะโน, จ่านงค์ ทองมา และสุวัฒน์ จูมจันทร์, 2561, สัมภาษณ์)

บุคลากรที่เป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน และกรรมการโรงสีข้าวชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนและวางแผนดำเนินงานของโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ดังนี้

ตาราง 5.2 ทำเนียบคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายจ้านงค์ ทองมา	ประธาน	ประธานศพก.
2	นายสุวัฒน์ จูมจันทร์	รองประธาน	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
3	นายกำธร จิตตะโน	กรรมการ	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
4	นายมนู คำเปลว	กรรมการ	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
5	นายธนาวุฒิ บุญเข้ม	กรรมการ	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
6	นางรักชนก ตั้งทอง	กรรมการ	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
7	นางประนอม ตาไล	กรรมการ	ผู้นำท้องถิ่น/ผู้ใหญ่บ้าน
8	นายนิพัฒน์ กสิชาญ	กรรมการ	อาสาสมัครเกษตร
9	นางสาวจิรนนท์ สุขเกษม	กรรมการ	Young Smart Farmer
10	นายฉัตรชัย มามั่งคั่ง	กรรมการและเลขานุการ	นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร /ระดับตำบล

ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ชุดแรก)

ตาราง 5.3 ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ชุดแรก)

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายนิพัฒน์ กสิชาญ	ประธาน	อาสาสมัครเกษตร
2	นายพนม ธรรมเพ็ชร	ที่ปรึกษา	เกษตรอำเภอหนองโดน
3	นายฉัตรชัย มามั่งคั่ง	ที่ปรึกษา	เกษตรตำบลหนองโดน
4	นายสำราญ พุนทรัพย์	รองประธาน	
5	นางสาวจิรนนท์ สุขเกษม	เลขานุการ	Young Smart Farmer
6	นางรำพึง แจ่มจรัส	เหรัญญิก	
7	นายจ้านงค์ ทองมา	ประชาสัมพันธ์	ปราชญ์ชาวบ้าน
8	นางรักชนก ตั้งทอง	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8
9	นายกำธร จิตตะโน	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1

ตาราง 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
10	นายสุวัฒน์ จูมจันทร์	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9
11	นายมนู คำเปลว	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3
12	นายเพชรไพร ไจมา	กรรมการ	
13	นายพิเชษฐ์ ลีมีชัย	กรรมการ	
14	นางสมพิศ ลีมีชัย	กรรมการ	

3.1.2 สภาพปัญหาด้านคนหรือบุคลากร พบว่า ประการแรก คณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีภาระหน้าที่ของชุมชนเป็นอย่างมาก จึงไม่ค่อยมีเวลามาทำงานและดูแลโรงสีข้าว มีเพียงประธาน รองประธานและเลขานุการ เป็นหลักในการทำงาน ส่งผลให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้ช้า ประการที่สอง บุคลากร ยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบ/ขั้นตอนการสีข้าวและการแปรรูปข้าว นอกจากนี้ยังขาดความรู้ความเข้าใจการต่อยอดในการแปรรูปข้าวในรูปแบบใหม่ ๆ ทันสมัย และตรงตามความต้องการของตลาด ประการที่สาม โรงสีข้าวชุมชน ยังขาดโครงสร้างหน้าที่การบริหารจัดการโรงสีแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน พร้อมกับรายละเอียดของบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายแต่ละบุคคลที่รับผิดชอบ ประการสุดท้ายกรรมการหรือผู้นำยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่ถูกต้องตามระบบบัญชีของกรมส่งเสริมการเกษตร (นิพัฒน์ กสิชาญ, จำนงค์ ทองมา, มนุ คำเปลว และรำพึง แจ่มจำรัส, 2561, สัมภาษณ์)

3.2 ด้านเครื่องจักร

3.2.1 สภาพปัจจุบันการดำเนินงาน พบว่า เครื่องจักรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีหลายประเภท ดังนี้

1) เครื่องสีข้าว รุ่น M-1 พร้อมอุปกรณ์ติดตั้ง เป็นเครื่องสีข้าวขาว ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ พร้อมคัดคุณภาพข้าว เป็นเครื่องสีข้าวระดับชุมชนที่สามารถสีได้ทั้งข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวซ้อมมือในเครื่องเดียวกัน สามารถเลือกสีข้าวเปลือกเป็นข้าวกล้องหรือข้าวสารได้ สามารถปรับปริมาณความขาวของข้าวสารได้ มีระบบคัดแยกเปอร์เซ็นต์คุณภาพข้าวคืนและข้าวปลาย ไม่ใช้ลูกหินในการสีขัดเพื่อลดปริมาณการแตกหักของข้าวสาร สามารถสีข้าวได้ 3-4 ตันต่อวัน มีระบบการทำงานต่อเนื่องโดยอัตโนมัติ โดยราคาเครื่องสีข้าว จำนวนเงิน 198,000 บาทดังภาพประกอบ

ภาพที่ 5.3 เครื่องสีข้าว

2) เครื่องคัดขนาดข้าวสาร รุ่น TV-02 ราคา 34,000 บาท ของบริษัท นาทวี เทคโนโลยีจำกัด เป็นเครื่องคัดข้าวสารตะแกรงกลม คัดแยกเม็ดข้าวที่ดีกับปลายข้าวออกจากกัน และยังสามารถปรับความละเอียดในการคัดข้าวสารได้ กำลังการผลิต 150-180 กิโลกรัม/ชั่วโมง กำลังมอเตอร์ 1/3 แรงม้า 220 โวลต์ (สามารถเสียบปลั๊กไฟบ้าน ใช้งานได้ทันที) น้ำหนักตัวเครื่อง 120 กิโลกรัม ขนาดเครื่อง กว้าง 58 x ยาว 110 x สูง 150 เซนติเมตร ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 5.4 เครื่องคัดขนาดข้าวสาร

3) เสากะพ้อลำเรียงข้าวเปลือก มอเตอร์ ½ Hp กว้าง 80 ยาว 60 สูง 260 เซนติเมตร ลูกกะพ้อ 18 ลูก สายพานกะพ้อ กว้าง 3 นิ้ว สั่งซื้อจาก บริษัทนาทวี เทคโนโลยี จำกัด อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เสากะพ้อลำเรียงข้าวเปลือก 1 เครื่อง ราคา 23,000 บาท รับประกันตัวเครื่อง 1 ปี อะไหล่สิ้นเปลืองไม่ได้รับประกัน เช่น ลูกยาง ตะแกรงขัดขาว แคนขัดขาว สายพาน และมอเตอร์ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 5.5 เสากระพ้อลำเรียงข้าวเปลือก

4) เครื่องคัดกรวดแยกหินขนาดเล็ก รุ่น DS 280-1 MINI พร้อมมอเตอร์ ½ Hp น้ำหนัก 150 กิโลกรัม กำลังผลิต 80-100 กิโลกรัม/ชั่วโมง คัดแยกหินออกจากข้าวได้ 99.99% สามารถเสียบไฟบ้าน 220 V ใช้ได้ทันที ราคา 64,200 บาท สั่งซื้อจากบริษัทยนต์ผลดี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ตามภาพประกอบ

ภาพที่ 5.6 เครื่องคัดกรวดแยกหินขนาดเล็ก

5) เครื่องซีลสุญญากาศ เป็นเครื่องแบบตั้งพื้น มีล้อเลื่อน เป็นสินค้าประเภทอาหารที่ต้องการยืดอายุการเก็บรักษาให้นานขึ้น เช่น ลูกชิ้น ไส้กรอก ป้องกันมด มอด ความชื้น ให้กับข้าวสาร ข้าวกล้อง ข้าวไรซ์เบอร์รี่, รักษาความสดให้กับ ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ป้องกันความชื้นให้กับแผงวงจรในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น สำหรับแพ็คข้าวสาร เครื่องรุ่นนี้สามารถแพ็คข้าวแบบใส่บดล็อก ถุงละ 1 กิโลกรัม ได้ครั้งละ 6 ถุง

ภาพที่ 5.7 เครื่องซีลสุญญากาศ

ภาพที่ 5.8 เครื่องซีลสุญญากาศแบบธรรมดาใช้เท้าเหยียบ

6) จักรเย็บปากถุงชนิดด้ายเดี่ยว รุ่น NP74 1 เครื่องละ 15,000 บาท การทำงานเป็นแบบคนถือหิ้วใช้งานง่ายเพียงป้อนด้ายเท่านั้นหรือสามารถนำมาติดกับแท่นจักรเย็บกระสอบพร้อมระบบสายพานลำเลียงได้ ใช้สำหรับเย็บปิดปากกระสอบที่บรรจุผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระสอบข้าวสาร กระสอบเม็ดพลาสติก ถุงปุ๋ย ดิน อาหารสัตว์ เป็นต้น รองรับน้ำหนักบรรจุได้มากที่สุดถึง 50-60 กิโลกรัม (มาตรฐาน) ใช้ด้ายเย็บกระสอบ 1 หลอด (ด้ายเดี่ยว) โดยถักเป็นแบบห่วงแบบ 1 ตะเข็บ ทำงานโดยใช้ไฟฟ้า 220 VAC หรือไฟฟ้าบ้านปกติ มอเตอร์ขับ 90W มีกำลังขนาด 11,000 รอบ/นาที เครื่องจักรเย็บกระสอบมือถือ สามารถเย็บได้ด้วยความเร็ว 6-7 กระสอบ/นาที ขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ใช้งาน มีระบบน้ำมันหล่อลื่น ใช้งาน สะดวก และทนทาน

ภาพที่ 5.9 จักรเย็บปากถุงชนิดด้ายเดี่ยว

3.2.2 สภาพปัญหา

เครื่องจักรในการผลิตข้าวสาร ยังประสบปัญหา กล่าวคือ มีสิ่งเจือปนไปกับข้าวสาร เช่น ก้อนกรวด เศษหิน และดิน ทำให้กระบวนการผลิตข้าวสารยังมีคุณภาพและความสะอาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลทำให้ผู้บริโภคต้องเสียเวลากับการจัดการเก็บก้อนกรวด เศษหินและดินเป็นอย่างมาก วัสดุอุปกรณ์บางอย่างชำรุดเสียหาย ทางกรมการโรงสีข้าวชุมชน ต้องเตรียมอุปกรณ์ไว้สำรองและเปลี่ยนตลอด เช่น สายพาน ลูกยาง เป็นต้น ส่วนเครื่องจักรที่ขัดข้องทางเทคนิค กรมการยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลและซ่อมแซมในเบื้องต้น

3.3 ด้านเงิน

3.3.1 สภาพปัจจุบัน

กลุ่มเกษตรพอเพียง ชุมชนหนองโคน 1 ได้เขียนโครงการขึ้น เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยผ่านทางหน่วยงานเกษตรอำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” รายละเอียดการสนับสนุนงบประมาณ ดังนี้

ชื่อโครงการ ได้แก่ โครงการสีข้าวแปรรูปชุมชน ตำบลหนองโคน ชื่อกลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรพอเพียง ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อเรื่องวิจัย การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ภูมิศึกษาบ้านหนองโคน 1 ตำบลหนองโคน อำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี โดยมีกิจกรรม/วิธีดำเนินการ ดังนี้ 1) ปรับแต่งพื้นที่ 2) ก่อสร้างโรงเรือน ติดตั้งระบบไฟฟ้า ประปา ห้องสุขา 3) สั่งซื้อเครื่องสีข้าว และดำเนินการติดตั้ง 4) ดำเนินการสีข้าว และ 5) จัดจำหน่ายในชุมชน งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจำนวนเงินทั้งสิ้น 560,632. บาท (ห้าแสนหกหมื่นหกร้อยสามสิบสองบาท) หลังได้รับเงินจะดำเนินการโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และการใช้จ่ายงบประมาณ โครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) ค่าแรงงาน จำนวนเงิน 168,832. บาท และ 2) ค่าวัสดุอุปกรณ์ จำนวนเงิน 391,800. บาท ส่วนด้านเปิดบัญชีในนามธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สาขาบ้านหมอ ชื่อบัญชี โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน กลุ่มเกษตรพอเพียง เลขที่บัญชี 0201224477239 โดยมีคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี จำนวน 3 คน และมีอำนาจในการเบิกจ่ายได้จำนวน 2 ใน 3 คน ดังนี้ 1) นางรักชนก ตั้งทอง 2) นางสาวจรีนันท์ สุขเกษม และ 3) นายสำราญ พุนทรัพย์

การเบิกจ่ายเงิน คณะกรรมการที่มีอำนาจเบิกถอน จำนวน 2 ใน 3 คน จะทำการเบิกและจ่ายเงินสดให้กับผู้ขายเครื่องจักรและวัสดุอุปกรณ์ในวันเดียวกัน ส่วนค่าแรงงานจะตัดจ่ายตามกิจกรรมโดยการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของเกษตรกรแต่ละคน โดยกลุ่ม จะไม่มีนโยบายการเบิกเงินสด เพื่อนำมาเก็บไว้ที่กลุ่ม (หากไม่จำเป็น) เพื่อความสะดวกเรียบร้อยและป้องกันความผิดพลาด ที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับการเบิกจ่ายเงินสด

ด้านการลงทุนของสมาชิกยังไม่มี ความชัดเจนในส่วนนี้ การดำเนินงานเริ่มแรกมีงบประมาณดำเนินการสำหรับเป็นค่าแรงในการสีข้าว เฉลี่ยวันละ 300 บาท (นิพนธ์ กติชาญ, ราพีง แจ่มจำรัส และรักชนก ตั้งทอง, 2561, สัมภาษณ์)

รายละเอียดงบประมาณสนับสนุนโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อฯ ดังนี้

ตาราง 5.4 รายละเอียดงบประมาณสนับสนุนโครงการ 9101 ตามร้อยละพอๆ

ลำดับ	ประเภทแรงงาน และวัสดุอุปกรณ์	จำนวนเงิน	หมายเหตุ
1	ค่าแรงงาน	168,832.00	
2	ค่าวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้	391,800.00	
	-ค่าเครื่องสีข้าว พร้อมส่วนควบอื่น	295,710.28	
	-ค่าวัสดุอุปกรณ์ประปา	2,685.00	
	-ค่าวัสดุอุปกรณ์ไฟฟ้า	2,555.00	
	-ค่าวัสดุอุปกรณ์สร้างโรงเรือน		
	-ค่าซื้อข้าวเปลือกและข้าวสารไรซ์เบอร์รี่	5,600.00	
	-ค่าเบ็ดเตล็ด		
	รวมจำนวนเงินทั้งสิ้น	560,632.00	

3.3.2 สภาพปัญหาด้านเงิน พบว่า ผลกำไรที่ได้ยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ เนื่องจากเป็นโรงสีข้าวชุมชนพึ่งตั้งใหม่ ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงยังไม่ทราบว่ามิโรงสีเกิดขึ้น เกษตรกรนำข้าวมาสีน้อย กรรมการและสมาชิกยังไม่มีแผนการตลาดที่ชัดเจน เป็นการประชาสัมพันธ์ปากต่อปากกันไป นอกจากนี้ในช่วงการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชนเริ่มแรกได้ไม่นาน เกิดปัญหาตามมา คือ ทางโรงสียังไม่มีเครื่องคัดแยกกรวดและหิน ส่งผลให้กรวดและเศษหินปนไปกับข้าวสารที่สีเรียบร้อย ความลำบากจึงตกไปยังชาวบ้านที่นำข้าวมาสีต้องเสียเวลาในการคัดแยกเศษต่าง ๆ ออกจากข้าวก่อนนำไปหุง ผลเสียหายที่ตามมา คือ ชาวบ้านพูดกันว่า เครื่องสีข้าวไม่ดี ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาส่งผลกระทบท่อรายได้ของโรงสีทันที กรรมการและสมาชิก จึงประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน หลังจากประชุมได้มีมติขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม ต่อยอดโครงการ 9101ฯ เพื่อจัดซื้อเครื่องคัดแยกกรวด/หิน (จำนวน 1 เครื่อง, นิพนธ์ กสิชาญ, กำธร จิตตะโน และคนอื่นๆ, 2562, สัมภาษณ์)

3.4 ด้านวัตถุประสงค์ของ

3.4.1 สภาพปัจจุบัน พบว่า การดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโคน 1 ตำบลหนองโคน อำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี หลังจากได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 560,632.00 บาท ทางคณะกรรมการได้ดำเนินการก่อสร้างโรงสีข้าวชุมชน ดังนี้ 1) สร้างโรงเรือน 2) สร้างระบบไฟฟ้า 3) สร้างระบบน้ำประปา 4) สั่งซื้อเครื่องสีข้าว 5) สั่งซื้อข้าวเปลือกและข้าวสารไรซ์เบอร์รี่ และ 5) อุบลบรรจุกัญท์ รายละเอียดและภาพประกอบ ดังนี้

1) สร้างโรงเรียน ในการก่อสร้างโรงเรียน เน้นใช้วัสดุอุปกรณ์ที่พอใช้ได้ และไม่แพงจนเกินไป ส่วนคนงานทางโครงการ 9101๑ เน้นคนงานภายในชุมชนที่เป็นช่าง ไม่ว่าจะเป็นช่างปูน และช่างเหล็ก โดยเน้นชาวบ้านที่ว่างงานมีรายได้น้อย เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชน ได้มีงานทำ และมีรายได้ นอกจากนี้เป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนบ้านเกิดร่วมกัน โรงเรียนที่สร้างเป็น โรงเรียนสีขาวแปรรูปชุมชน เป็นที่ดินส่วนบุคคลของนายนิพนธ์ กสิชาญ ประธานโรงเรียนสีขาวฯ โดยท่านเสียดสละพื้นที่ด้วยการทำหนังสือยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เข้าทำประโยชน์ในเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ตามโครงการเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย มีวัตถุประสงค์สร้างโรงเรียน โครงการ โรงเรียนสีขาวแปรรูปชุมชน บ้านหนองโดน 1 เนื้อที่ 0.1 ไร่ และพื้นที่ดินตามเอกสารสิทธิ์รวมพื้นที่ 19.2.99 ไร่ ในท้องที่ หมู่ที่ 9 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี การยินยอมตามหนังสือมีกำหนดระยะเวลา 5 ปี ดังนั้นการสร้างโรงเรียนในครั้งนี้ มีขนาดเพียง 32 ตารางเมตร (4 x 8 เมตร) เท่านั้น นับว่าเป็นโรงเรียนที่ไม่ใหญ่และสถานที่อาจจะคับแคบ ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่ที่งบประมาณไม่เพียงพอนั่นเอง โครงสร้างของโรงเรียน พบว่า หลังคาเป็นกระเบื้อง คานเป็นเหล็กทั้งหมด ผนังก่อด้วยปูนทั้งหมด โดยใช้เวลา ในการก่อสร้างไม่ถึงเดือนก็แล้วเสร็จ หลังจากสร้างโรงเรียนเสร็จแล้ว ก็นำเครื่องจักรต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับสีขาวไปติดตั้งเพื่อทำการสีขาวเป็นลำดับต่อไป (นิพนธ์ กสิชาญ, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.10 โรงเรียนที่กำลังก่อสร้าง

2) การติดตั้งระบบไฟฟ้า โรงเรียนสีขาวแปรรูปชุมชน หนองโดน 1 ได้ประสานงานไปยังการไฟฟ้า ส่วนภูมิภาคอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เพื่อขออนุญาตใช้และ

ติดตั้งระบบไฟฟ้า โดยหมายเลขผู้ใช้ไฟฟ้า 20021196073 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2560
จำนวนเงินรวมสินค้าและบริการ 6,000 บาท

3) การติดตั้งระบบน้ำประปามีวัสดุอุปกรณ์การท่อน้ำประปา ประกอบด้วย
ท่อ PVC ข้อตรง ข้องอ สามทาง ข้องอเกลียวใน กาวทาท่อ เทปพันเกลียว ก๊อคน้ำ และตัวรัดท่อ
จำนวนเงิน 2,555 บาท ส่วนการอนุญาตการใช้น้ำประปา ทางคณะกรรมการได้ไปติดต่อการประปา
ส่วนภูมิภาค สาขาอำเภอพระพุทธบาท ได้รับอนุญาตผู้ใช้น้ำเลขที่ 11480160626 จำนวนเงิน 3,600
บาท

4) ห้องน้ำ การสร้างห้องสุขา จำนวน 1 ห้อง อยู่ภายนอกติดกับอาคาร
โรงเรียน ของโรงเรียน เป็นห้องสุขาแบบชักโครก ซึ่งใช้งบประมาณไม่มาก สร้างแบบพอใช้ได้
ตามงบประมาณที่มี จำนวนเงินค่าวัสดุอุปกรณ์โดยประมาณ 12,513 บาท โดยยังไม่รวมกับ
ค่าแรงงาน

5) ถุงบรรจุภัณฑ์ กระสอบปุ๋ย ถุงสุญญากาศ 1 กก. และ ถุงPE 5 กก.

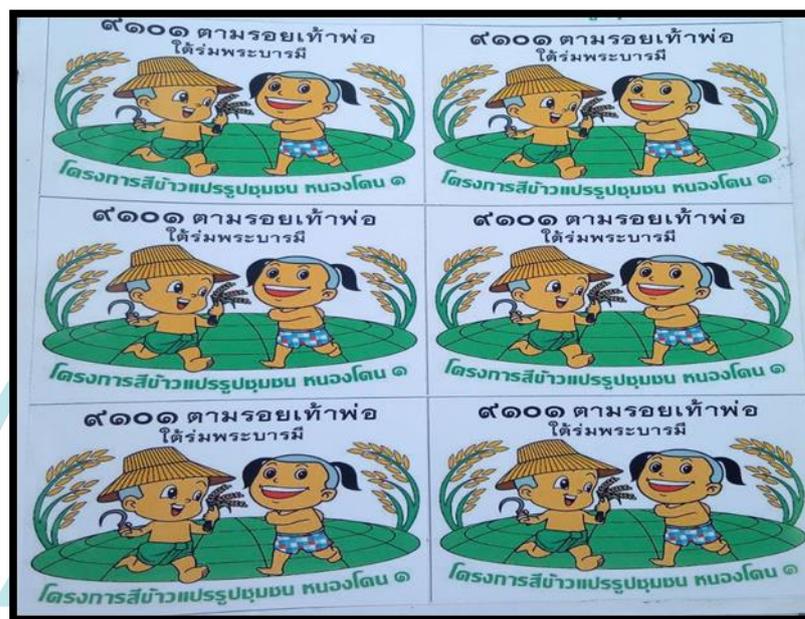
6) สตีกเกอร์ ขนาด 5X6.5 จำนวน 300 ดวง ราคาดวงละ 1 บาท และ
สตีกเกอร์ ขนาด 10X7.5 จำนวน 120 ดวง ราคาดวงละ 2 บาท รวมราคาสตีกเกอร์ทั้งสองประเภท
จำนวนเงิน 540 บาท

7) กระสอบใส่ข้าว เป็นกระสอบหลากหลายชนิดไว้สำหรับบรรจุข้าวสาร
สำหรับจำหน่ายแก่ชาวบ้านที่มาซื้อข้าวสาร และตราชั่งน้ำหนักข้าว จำนวน 1 เครื่อง

ภาพที่ 5.11 กระสอบใส่ข้าว และตราชั่งน้ำหนัก

8) สตีกเกอร์ของโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 พบว่า คณะกรรมการช่วยกันออกแบบสตีกเกอร์ ซึ่งเป็น โลโก้แบนด์สินค้ำของตนเอง สำหรับติดบรรจุภัณฑ์ข้าวสารชนิดต่าง ๆ ภาพเด็กสองคนถือเกี่ยวข้าวยิ้มแย้มแจ่มใส ตามภาพประกอบ

ภาพที่ 5.12 สตีกเกอร์โลโก้ของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

3.4.2 สภาพปัญหาด้านวัตถุดิบของ พบว่า สถานที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารไม่เพียงพอ เนื่องจากโรงสีข้าวชุมชน มีขนาดเพียง 32 ตารางเมตร (4 x 8 เมตร) มีเพียงพื้นที่กระบวนการสีข้าวเท่านั้น แต่พื้นที่ในการเก็บรักษาข้าวเปลือกและข้าวสารของเกษตรกรยังไม่มี ดังนั้น กลุ่มจึงมีความต้องการต่อเติมพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 24 ตารางเมตร (3 x 8 เมตร) เพื่อใช้เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารของเกษตรกรให้มีความสะอาด ปลอดภัยและเพียงพอเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การบรรจุภัณฑ์ข้าวสารยังไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากถุงพลาสติกยังไม่ได้คุณภาพ (นิวัฒน์ กสิชาญ และจ่านงค์ ทองมา, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.13 โรงเรือนที่คืบแคบ

3.5 ด้านข่าวสารข้อมูล

3.5.1 สภาพปัจจุบัน พบว่า เริ่มแรกของการก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 คณะกรรมการยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลอะไรมากนัก เนื่องจากกรรมการยังไม่มีความรู้เรื่องการตลาด การเปิดเพจเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต มีเพียงประชาสัมพันธ์ทางไลน์กลุ่มและส่วนตัว หรือเป็นเพียงการเล่าปากต่อปาก ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนให้กรรมการได้เพิ่มศักยภาพของตนเองจากการศึกษาดูงาน เข้ารับการฝึกอบรมต่าง ๆ ยังไม่มีการพัฒนาในด้านนี้แต่อย่างใด การประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของทางโรงสีที่ดำเนินการเริ่มแรกพร้อมการตั้งโรงสีข้าวขึ้นมาเป็นเพียงป้ายอิงเจกและป้ายไฟเวจอร์บอร์ด เพื่อสื่อสารข้อมูลไปยังลูกค้า

ภาพที่ 5.14 ป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูล

ภาพที่ 5.15 ป้ายประชาสัมพันธ์ข้าวสารข้อมูล

3.5.2 สภาพปัญหาด้านข้อมูลข้าวสาร พบว่า โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 คณะกรรมการจัดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และขาดการวิเคราะห์การตลาด ในการดำเนินการสีข้าวและแปรรูปข้าวโดยเน้นตลาดภายในชุมชนเป็นหลัก ส่วนตลาดภายนอกชุมชนเป็นการเล่าปากต่อปากจากชาวบ้านที่นำข้าวมาสี และชุมชนอื่น ๆ ยังไม่ทราบว่าในชุมชนหนองโดน 1 มีโรงสีข้าวและการแปรรูปข้าวตั้งอยู่ กรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการยังไม่มีความรู้ความเข้าใจการประชาสัมพันธ์ทางเพจเว็บไซต์ส่วนตัวจากอินเทอร์เน็ต คณะกรรมการขาดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปข้าวให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน ในการติดต่อประสานงาน รับจ้างสีข้าวเปลือก และการแปรรูปข้าว (จันทร์ ทองมา, รักชนก ตั้งทอง และกัทร จิตตะโน, 2561, สัมภาษณ์)

แนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ร่วมวิจัย เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล รายละเอียดในแต่ละประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. ด้านคน

แนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ซึ่งคณะกรรมการได้ปรึกษาหารือร่วมกัน มีข้อสรุปเป็นเอกฉันท์ว่า เห็นสมควรส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์มากยิ่งขึ้น ด้วยการให้ไปศึกษาดูงานโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ มาปรับใช้กับโรงสีข้าวชุมชนของตนเอง ดังนี้

1.1 การศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

โรงสีข้าวชุมชน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม รายละเอียดสรุปได้ดังนี้ (นงคัลักษณ์ อิศวสกุลชัย, 2562, สัมภาษณ์)

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง ได้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2554 เป็นการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและผู้สนใจการปลูกข้าวปลอดภัยจากสารพิษ และการผลิตข้าวอินทรีย์ ที่เป็นการปรับเปลี่ยนการทำนาแบบดั้งเดิมซึ่งการทำนาแบบดั้งเดิมมุ่งเน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายข้าวเปลือกอย่างเดียวทำให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ ผลผลิตล้นตลาดราคาผลผลิตก็ตกต่ำไปด้วย สมาชิกกลุ่มจึงได้ประชุมกันปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวรูปแบบใหม่โดยการสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายหันมาทำนาข้าวให้ปลอดภัยจากสารพิษและต่อมาพัฒนาเป็นการทำนาข้าวอินทรีย์ในที่สุด จนได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์ GAP จากกรมวิชาการเกษตร จากนั้นกลุ่มได้รับการพัฒนาโดยรับการอบรม และศึกษาดูงานการผลิตและการแปรรูปข้าว เช่น การทำข้าวสารบรรจุถุง การทำข้าวกล้อง การทำข้าวฮางอก ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝางได้ผลิตข้าวขาว ข้าวกล้อง ข้าวฮางอกบรรจุถุง และผลิตภัณฑ์จากข้าว เช่น จมูกข้าว น้ำมันรำข้าว ขนมอบกรอบ ไรซ์เบอร์รี่ จำหน่ายภายใต้แบรนด์ “ข้าวสุข” (khaowsook) เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง เลขที่ 138 หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านฝาง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม เริ่มในปี พ.ศ. 2554 ด้วยการก่อตั้งผู้นำกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ผู้ที่มีความสนใจในการผลิตและจำหน่ายข้าวปลอดภัยจากสารพิษจนได้รับมาตรฐาน GAP จำนวน 42 คน และได้รับการอบรมและศึกษาดูงาน การผลิต การแปรรูป จากกรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าวที่จังหวัดสกลนคร เพื่อแก้ปัญหาาราคาข้าวเปลือกราคาตกต่ำ ได้ยื่นจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ 13 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 และได้รับการอนุมัติ เมื่อวันที่ 19 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ปัจจุบันมีจำนวน 22 เครือข่าย และสมาชิกมากกว่า 1,200 ราย อาชีพหลักของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การทำนา พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ได้แก่ ข้าวเหนียว กข.6 ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวหอมนิล ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเหนียวดำ พื้นที่ทำนามากกว่า

2,000 ไร่ อาชีพรองคือการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น กัญชง ยางพารา มันสำปะหลัง วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการผลิตข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว เป็นเมล็ดข้าวเปลือกที่ได้รับซื้อจากสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน และสมาชิกกลุ่มเครือข่ายข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์และ “GAP”

ภาพที่ 5.16 โรงสีข้าวชุมชน (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านผึ้ง)

วิสัยทัศน์

ข้าวสุข เป็นข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ข้าวดีนครพนมที่มีอยู่ในทุกครัวของคนไทยและทุกครัวของผู้รักสุขภาพ

พันธกิจ

- 1) มุ่งเน้นผลิตข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีคุณภาพ ให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงหลัก โภชนาการที่ดี รวมทั้งความสะอาด และปลอดภัยด้วยราคาที่เหมาะสม
- 2) มีส่วนร่วมในการยกระดับความรู้ความสามารถของเกษตรกรไทย เพื่อการพัฒนาข้าวอย่างยั่งยืน ลดปัญหาการย้ายแรงงาน
- 3) เพิ่มศักยภาพในการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน พัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับทุก ๆ คน

4) ขยายธุรกิจให้เติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง

คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหาร จำนวน 9 คน ประธาน ได้แก่ นางสาวนงคัลลักษณ์ อัสวสกุลชัย รองประธาน ได้แก่ นางอุไรวิมล พงศ์ เลขานุการ ได้แก่ นางสาวอชวิรินทร์ พงศ์ เจริญญิก ได้แก่ นายอดิพงษ์ แสนสุริวงษ์ กรรมการ จำนวน 4 คน ได้แก่ นางสาวสุภาพร พงศ์ นางสาวณัฐรินทร์ พิสิษฐ์ลภัส นายวรมันต์ ศรีอโยไซ และนางภavana บุญมีสุขสวัสดิ์

อำนาจหน้าที่ของกรรมการกลุ่มแต่ละตำแหน่ง

1) ประธานกรรมการกลุ่ม มีอำนาจหน้าที่คือ

- 1.1 เป็นประธานในที่ประชุม และควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- 1.2 ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์
- 1.3 ลงลายมือชื่อในเอกสารต่าง ๆ
- 1.4 ดำเนินการอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับระเบียบ มติ หรือคำสั่งของกลุ่ม

2) รองประธานกรรมการกลุ่ม มีอำนาจหน้าที่คือ

- 2.1 ปฏิบัติตามในอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการกลุ่มแทนประธานกรรมการกลุ่มเมื่อประธานไม่อยู่
- 2.2 ปฏิบัติตามคำสั่งที่ประธานมอบหมาย
- 2.3 ดำเนินการอื่น ๆ ตามข้ออำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการกลุ่ม

3) เลขานุการ มีอำนาจหน้าที่คือ

- 3.1 จัดรายงานการประชุมใหญ่และรายงานการประชุมคณะกรรมการ ทุกครั้ง
- 3.2 ดูแลรักษาเอกสารและรายงานการประชุมของกลุ่มให้เรียบร้อย
- 3.3 แจกจ่ายบัตรประชุมไปยังบรรดาสมาชิก หรือกรรมการแล้วแต่กรณี
- 3.4 ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับระเบียบมติ/คำสั่งของกลุ่ม

4) เจริญญิก มีอำนาจหน้าที่คือ

- 4.1 ควบคุม ดูแล ตรวจสอบการรับเงิน จ่ายเงิน และการเก็บรักษาเงิน และทรัพย์สินของกลุ่มให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย

4.2 ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมายให้ภายใต้
ข้อบังคับ ระเบียบมติ/คำสั่งของกลุ่ม

5) คณะกรรมการกลุ่มมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

5.1 บริหารจัดการกลุ่ม กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินทุน

5.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหาร

กลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

5.3 รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก

5.4 ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระ
ผูกพันของกลุ่ม

5.5 จัดหรือเรียกประชุมสมาชิก

5.6 จัดทำบัญชีและจัดสรรผลกำไรสุทธิเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

5.7 เสนอแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปี

5.8 พิจารณากำหนดค่าเบี้ยเลี้ยงค่าพาหนะค่าเช่าที่พัก และค่าเบี้ย

ประชุม

ภาพที่ 5.17 คุณนงคัลักษณ์ อัสวสกุลชัย ประธานวิสาหกิจชุมชนฯ ให้การต้อนรับ

มาตรฐานคุณภาพของสินค้า

ด้วยความมุ่งมั่นในการที่จะผลิตสินค้าที่มีมาตรฐาน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์
ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝางได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า ดังนี้

1) ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน “มผช.” มาตรฐานเลขที่ มผช.

2) ได้รับมาตรฐานสินค้าเกษตรจากกรมวิชาการเกษตร “GAP”

3) ได้รับการรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)
เลขที่ 48-2-04059-6-0001-27 และเลขที่ 48-2-04059-2-0001

4) ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตอาหาร (GMP) Good Manufacturing Practice (GMP) หรือหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหารจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศหรือโคเด็กซ์ (CODEX) เลขที่ 256259

5) ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวประเภทอาหาร (OTOP 5 ดาว) ปี พ.ศ. 2559

ผลิตภัณฑ์และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ นอกจากการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์แล้ว ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านคั่ง ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูปผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1) ข้าวขาวหอมมะลิอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
2) ข้าวเหนียว กข.6 อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
3) ข้าวหอมมะลิแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
4) ข้าวกล้องหอมมะลิน้ำนมอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
5) ข้าวกล้องหอมมะลิอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
6) ข้าวกล้องไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
7) ข้าวกล้องหอมมะลิแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
8) ข้าวกล้องหอมนิลอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
9) ข้าวกล้องศรีโคตรบูรณ์อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
10) ข้าวกล้องเหนียว กข.6 อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
11) ข้าวกล้องเหนียวดำอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
12) ข้าวกล้องเหนียวแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
13) ข้าวกล้องรูปหัวใจอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
14) ข้าวกล้องมันปูอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
15) ข้าวสางไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
16) ข้าวสางหอมมะลิแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
17) ข้าวสางหอมนิลอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
18) ข้าวสางโคตรบูรณ์อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
19) ข้าวสางเหนียว กข.6อินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม

20) ข้าวฮางเหนียวดำอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
21) ข้าวฮางเหนียวแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
22) ข้าวฮางเหนียวแดงอินทรีย์	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
23) ข้าวไรซ์เบอร์รี่	บรรจุถุงขนาด 0.5 1 5 กิโลกรัม
24) น้ำมันรำข้าวชนิดแคปซูลอินทรีย์	
25) จมูกข้าวขงละลายพร้อมดื่มอินทรีย์	
26) ขนมอบกรอบไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์	
27) กล้วยสมุนไพรอินทรีย์	
28) กล้วยน้ำว่าออบกรอบอินทรีย์	
29) กล้วยหอมอบกรอบอินทรีย์	
30) กล้วยหอมอบน้ำผึ้งอินทรีย์	
31) กล้วยอบน้ำผึ้งอินทรีย์	

ภาพที่ 5.18 การบรรจุภัณฑ์ข้าวสุก

การวิเคราะห์สถานการณ์ SWOT Analysis

1. จุดแข็ง

- 1.1 มีพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ที่แน่นอน
- 1.2 ผลิตภัณฑ์เป็น Organic 100%
- 1.3 มาตรฐานคุณภาพระดับสากล

- รับซื้อข้าวเปลือก
- 1.4 เป็นจุดรับซื้อ (hub) ผลผลิตข้าวเปลือกอินทรีย์ 2,000 ตันต่อปี และ
 - 1.5 ข้าวอินทรีย์ราคาสูงกว่าตลาดทั่วไป 2-3 บาทต่อกิโลกรัม
 - 1.6 คณะกรรมการกลุ่มมีความเข้มแข็ง โดยมีผู้นำชุมชนร่วมด้วยทั้ง 23 ชุมชนในตำบล
 - 1.7 มีการบริหารที่เป็นระบบทั้งด้านการผลิต การควบคุมมาตรฐานของสินค้า
 - 1.8 มีการประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านระบบออนไลน์ เว็บไซต์และช่องทางอื่นๆ
 - 1.9 มีตลาดจำหน่ายสินค้าที่แน่นอนและมีลูกค้าอย่างต่อเนื่อง
2. จุดอ่อน
- 2.1 ขาดเงินทุนหมุนเวียน ทำให้เกิดข้อจำกัดในการขยายการผลิต
 - 2.2 ขาดระบบปัจจัยไฟฟ้า พื้นฐาน 3 เฟส
 - 2.3 ขาดโรงเรียนแปรรูปข้าวเปลือกที่ได้มาตรฐาน
3. โอกาส
- 3.1 รัฐมีนโยบายในการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กร้อย
 - 3.2 สถาบันอาหารให้การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นระยะเวลา 3 ปี (ตั้งแต่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2561-1 มิถุนายน พ.ศ. 2563)
 - 3.3 มีนโยบายในการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กร้อย
 - 3.4 ได้รับการส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง พานิชย์จังหวัดอุตสาหกรรมจังหวัด เกษตรอำเภอและจังหวัด สถาบันทางการศึกษาได้แก่มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยนครพนม และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร
 - 3.5 ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดและมีลูกค้าต่อเนื่อง
4. อุปสรรค
- 4.1 สินค้าเลียนแบบได้ง่ายจึงมีความจำเป็นที่กลุ่มต้องสร้างความแตกต่างและประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นพร้อมทั้งเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า
 - 4.2 วัตถุประสงค์จากการเกษตรได้รับผลกระทบจากธรรมชาติ

ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบับ้านฝึ้ง (ข้าวสุก) ตามหลักการบริหารจัดการ 5 M. ดังนี้

1. ด้านบุคลากร พบว่า มีการจัดรูปแบบคณะกรรมการ มีประธานบริหารงาน มีที่ปรึกษา มีคณะกรรมการเหมือนทั่ว ๆ ไป และมีสมาชิก มีเงินเดือนตอบแทนทุกเดือน มีค่าพาหนะ สำหรับคนที่ทำงานประจำ คนที่มาประชุมแสดงความความคิดเห็น มีค่าตอบแทน มีการปันผล ร้อยละ 50 ของผลกำไร

2. ด้านงบประมาณ พบว่า มีการกู้เงิน ปลอด. จำนวน 100,000 บาท ลงหุ้นคนละ 2,000 บาท มาซื้อข้าวปี พ.ศ. 2557 และปี พ.ศ. 2558 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน จำนวน 490,000 บาท ทำโครงสร้างโรงสี แต่ทำจริง ๆ เกือบ 2 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2559 ได้โรงสีขนาดการผลิต 30 ตันต่อวัน พร้อมระบบโรยรี้ง งบประมาณ 4,500,000 บาท โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของกลุ่มจังหวัด งบประมาณกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า การสนับสนุนจากรัฐบาลและซื้อจากทุนส่วนตัว ค่อยทยอยซื้อบางครั้งซื้อจากเครื่องมือ 2 และจากโครงการไอแพป

4. ด้านเครื่องจักร พบว่า การดูแลเครื่องจักร เป็นการดูแลกันเอง โดยมีพนักงานที่เป็นช่าง มีผู้ดูแลเครื่องจักร จำนวน 3 คน และช่างโรงสีใกล้เคียง การผลิตตามออเดอร์ที่ตั้งทั้งในและต่างประเทศ

5. ด้านข่าวสารข้อมูล พบว่า มีการประชาสัมพันธ์เครือข่ายทางเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก มีการออกบูทในงานต่างๆ มีร้านที่ตลาด องค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อ.ต.ก.)

ด้านการตลาด

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบับ้านฝึ้งกลุ่มมีศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายในงานเทศกาลประจำปีของจังหวัด จำหน่ายตามตลาดนัดของ สกต. ตลาด อดก. จตุจักร ร่วมกับพาณิชย์จังหวัดในการวางแผนการตลาด กรมการค้าภายใน ออกบูทจำหน่ายในงาน OTOP ต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำหน่ายข้าวให้กับสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด จำหน่ายข้าวให้กับบริษัทสยามเกษตรออแกนิก จำกัด และส่งออกต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน เป็นต้น

ด้านทุนดำเนินการ

1. ทุนจากสมาชิกกลุ่ม
2. จากการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. จากกรมส่งเสริมการเกษตรจัดอบรมการพัฒนากลุ่มและการสร้าง
เครือข่ายและจัดซื้อเครื่องซึลสุญญากาศ

4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนเครื่องสีข้าวกล้องกำลังผลิต
2 ตัน/วัน และ โรงเรือนบรรจุภัณฑ์ขนาด 17×12 เมตร จำนวน 1 หลัง

5. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ งบกลุ่มจังหวัดสนับสนุนเครื่องสีข้าว
กำลังผลิต 30 ตัน/วัน

6. จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) จังหวัดนครพนม
แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบดบ้านผึ่ง (ข้าวสุข)
ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ ดังนี้

1. จัดทำโครงการแผนการผลิต

1.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบดบ้านผึ่งจัดหาตลาดแล้วนำ
ข้อมูลมาเพื่อเป็นแนวทางจัดทำแผนในการผลิต

1.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตลาดพานิชย์
จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ OTOP สภาพปัจจุบัน
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบดบ้านผึ่ง ได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดหา
ตลาดทั้งในและต่างประเทศ

2. การขึ้นทะเบียนพื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

2.1 กำหนดพื้นที่นาและขอบเขตของพื้นที่รวมทั้งแนวป้องกัน
ปนเปื้อน

2.2 จัดทำข้อมูลและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ได้แก่ ดิน น้ำและ
สภาพแวดล้อม

2.3 ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ สภาพปัจจุบัน
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบดบ้านผึ่งได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ที่ทำเกษตรอินทรีย์จำนวน
280 ราย เนื้อที่มากกว่า 2,000 ไร่

3. การเก็บรักษา/การแปรรูปและการบรรจุ

3.1 เก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีรหัสดและแยกออกจากข้าวทั่วไป

3.2 ทำความสะอาดเครื่องจักรก่อนแปรรูปข้าว สภาพปัจจุบัน
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบดบ้านผึ่งมีโรงเรือนแปรรูปข้าวและบรรจุภัณฑ์ เครื่องซึล
สุญญากาศ เครื่องผลิตขนมอบกรอบไรซ์เบอร์รี่ เครื่องปิดฝาระบบสุญญากาศ โรงสีข้าวขนาด 2 ตัน
ครึ่งต่อวันและเครื่องสีข้าวขนาด 30 ตัน/วัน

4. การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

4.1 การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์

4.2 การออกร้านแสดงสินค้า

4.3 การจัดทำเว็บไซต์

สภาพปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลดบ้านฝั่งใต้ จัดทำการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และออกร้านแสดงและจำหน่ายสินค้าที่เมืองทองธานี และที่อื่น ๆ มากกว่า 20 ครั้ง มีเว็บไซต์ ชื่อ www.khaowssook.com

5. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์

5.1 ภายในประเทศ ผ่านตัวแทนจำหน่าย ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ห้างร้านและศูนย์ OTOP

5.2 ต่างประเทศ ติดต่อผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมการส่งออก

5.3 เป็นพันธมิตรร่วมกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อีสาน 8 จังหวัด เพื่อรวบรวมข้าวคุณภาพเพื่อจัดจำหน่ายภายในและต่างประเทศ

สภาพปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลดบ้านฝั่งใต้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านทางตัวแทนจำหน่าย ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระนอง กรุงเทพมหานคร เป็นคู่ค้ากับสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัยจำกัด และบริษัทสยามเกษตรออแกนิค จำกัด องค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อ.ต.ก.) ส่วนต่างประเทศได้รับการสนับสนุนจากพาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และส่งเสริมการส่งออก ได้จัดการเจรจาคู่ค้ากับจีน

6. การพัฒนาและรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์

6.1 ขอรับการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.2 ยื่นเรื่องเพื่อขอการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขอรับรองมาตรฐานอาหารและยา (อย.) ISO GMP ฮาラル และมาตรฐานอื่น ๆ

สภาพปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลดบ้านฝั่งใต้ได้รับการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีจากสถาบัน ITAP และได้รับการรับรองมาตรฐาน ดังนี้

1. ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน “มผช”มาตรฐานเลขที่ มผช.

19/2557

2. ได้รับมาตรฐานสินค้าเกษตรจากกรมวิชาการเกษตร“GAP”

3. ได้รับการรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เลขที่ 48-2-04059-6-0001 เลขที่ 48-2-04059-6-0002 และเลขที่ 48-2-04059-2-0001

4. ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตอาหาร (GMP)-Good Manufacturing Practice (GMP) หรือหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหารจัดทำขึ้น โดยหน่วยงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศหรือโคเด็กซ์ (CODEX) เลขที่ 256259

5. ได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการบริหารงาน เพื่อรักษาคุณภาพตามมาตรฐานสากล UKAS, ISO-2001:2008 (International Organization for Standardization) เลขที่ 49279

6. ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวประเภทอาหาร (OTOP 5 ดาว) ปี พ.ศ. 2559

ความภาคภูมิใจ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลด่านฝาง ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทน ใ้รับเสด็จและน้อมเกล้าถวายผลิตภัณฑ์ “ข้าวสุก” แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึง 3 ครั้ง ดังนี้

1. เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2559 ที่มหาวิทยาลัยนครพนม จังหวัดนครพนม
2. เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2559 ที่มหาวิทยาลัยนครพนม จังหวัดนครพนม
3. เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2560 ที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านพนอมทุ่ง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

โดยสรุป วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลด่านฝาง(ข้าวสุก) ประสบความสำเร็จทำให้ชุมชนมีตัวเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีงานทำไม่ต้องออกไปทำงานในเมืองหลวงหรือต่างจังหวัด ทำให้ชาวบ้านอยู่กับครอบครัวได้พัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง มีรายได้ให้กับคนในชุมชน เนื่องจากมีเงินปันผลและเงินเลี้ยง ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลด่านฝาง จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่สามารถช่วยตนเองได้และอยู่ในชุมชนที่มีความสุข

1.2 การเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการแปรรูปข้าว

จากสภาพปัญหาของบุคลากร ขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้แก่กลุ่ม ประชานและกรรมการจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้ผู้วิจัยในฐานะกรรมการและเลขานุการกลุ่ม ไปเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการ

แปรรูปข้าว “หลักสูตรการเพิ่มมูลค่าและแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าว รุ่นที่ 2 ณ อาคารฝึกอบรม กองประสานงานโครงการพระราชดำริ กรมการข้าว จังหวัดกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 25-28 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ประเภทขนมคัพเค้ก/เครปเค้กต่างๆ

ภาพที่ 5.19 การอบรมเชิงปฏิบัติการการทำขนมคัพเค้ก/เครปเค้ก

1.3 การอบรมเชิงปฏิบัติการในการแปรรูปข้าว

จากสภาพปัญหาของบุคลากร ขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้แก่กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ทางประธานและกรรมการได้เรียนเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปข้าวแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นการถนอมอาหารและเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของอาหารชนิดนั้น ๆ โดยจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นเวลา 2 วัน คือ วันที่ 9-10 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 สถานที่ ณ โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี การแปรรูปข้าว

แบ่งออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลายี่ฮ่า และไข่เค็ม รายละเอียดแต่ละชนิด ดังนี้

1.3.1 ขนมนางเล็ด

วัตถุดิบ ได้แก่ ข้าวเหนียว 1 กิโลกรัม น้ำตาลปีบ ½ กิโลกรัม น้ำมันพืช สำหรับทอด

วิธีการทำ ดังนี้

1) ซาวข้าวเหนียวให้สะอาด แช่ว้าทิ้งไว้แล้วนึ่งให้สุกยกกลง ตักข้าวเหนียวแผ่เป็นแผ่นบางกลมหรือแผ่นบาง ๆ แล้วพิมพ์วงกลมวางคดให้ข้าวเหนียวเป็นแผ่นกลมวางเรียงใส่ถาด เอาออกผึ่งแดด หมั่นกลับให้ถูกแดดทั้งสองข้างจนแห้งสนิท

2) นำกระทะตั้งไฟใส่น้ำมัน 3 ถ้วย ทอดแผ่นข้าวเหนียวที่ตากแห้งดีแล้ว ทอดให้พองเป็นสีเหลือง ตักใส่ตะแกรงให้สะเด็ดน้ำมัน

3) น้ำตาลปีบผสมน้ำลอยดอกมะลิ 1 ถ้วย ใส่กระทะทองเคี่ยวจนเหนียวข้น ตักใส่กรวยโรยหน้าขนมเป็นวงหลาย ๆ รอบผึ่งให้น้ำตาลแห้ง เป็นอันเสร็จ

ภาพที่ 5.20 การทำขนมนางเล็ด

1.3.2 การทำข้าวหมาก

วัตถุดิบ ประกอบด้วย ข้าวเหนียว แป้งข้าวหมาก และภาชนะบรรจุข้าวหมาก

วิธีการทำ ดังนี้

1) ข้าวเหนียวอย่างดี

2) ล้างและแช่น้ำค้างคืนหรืออย่างน้อยประมาณ 3 ชั่วโมง

- 3) เอาขึ้นจากน้ำ สะเด็ดน้ำรองด้วยผ้าขาวบาง
- 4) นึ่งจนข้าวเหนียวสุกทั่วถึงกัน
- 5) ผึ่งข้าวให้เย็น
- 6) ล้างด้วยน้ำสะอาด หรือน้ำปูนใสจนข้าวหมดยาง
- 7) เมล็ดข้าวร่วนไม่ติดกัน
- 8) สะเด็ดน้ำให้แห้งมากที่สุดเพราะถ้าข้าวเปียกหรือและจะมีเชื้อแบคทีเรีย ทำให้ข้าวหมากเปรี้ยวได้ง่าย
- 9) เกลี่ยข้าวให้กระจายหนาเท่า ๆ กัน แล้วโรยและคลุกกลูบแป้งข้าวหมาก บดละเอียดแล้วให้สม่ำเสมอเบา ๆ
- 10) บรรจุใส่ภาชนะที่แห้งและสะอาด เช่น กถ่อง หรือห่อใบตองให้ข้าวเรียงตัวกันหลวม ๆ ไม่กดแน่น ไม่ควรหนามาก และให้มีที่ว่างเหนือภาชนะเพื่อให้มีอากาศเพียงพอ
- 11) เก็บไว้ในที่ร่มประมาณ 2-3 วัน จนเป็นข้าวหมากที่มีรสหอมหวานชวนรับประทาน (จันทร์ ทองมา, 2562, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.21 การทำข้าวหมาก

1.3.3 การทำข้าวโป่ง

วัตถุดิบ ประกอบด้วย ข้าวเหนียวสุก (ข้าวใหม่) น้ำตาลทราย ไข่ไก่ต้มสุก น้ำมันหมู และงาดำ

วิธีการทำ ดังนี้

1) นำข้าวเหนียวสุกใส่ครกกระเดื่องตำให้ละเอียด ผสมน้ำตาลทราย และงาคำ ตำต่อไปจนข้าวเหนียวสุกผสมกับน้ำตาลเป็นเนื้อเดียวกัน พักไว้

2) นำไข่ไก่ต้มสุกเลือกเฉพาะไข่แดงผสมกับน้ำมันหมูเป็นเนื้อเดียวกัน นำไปทาบบาง ๆ บนแผ่นพลาสติก นำแป้งจากข้อ 1 ปั้นเป็นลูกกลม ๆ ประมาณไข่ไก่ วางลงบนแผ่นพลาสติกแล้วใช้ไม้รีดให้เป็นแผ่นบาง ๆ มน ๆ แล้วลอกออกจากแผ่นพลาสติก นำไปผึ่งแดด ประมาณ 1 วัน สามารถเก็บไว้รับประทานได้ 3 สัปดาห์

3) ย่างด้วยไฟอ่อน ๆ แป้งข้าวโป่งจะค่อย ๆ พองออก ลักษณะสีน้ำตาลอ่อนผสมสีขาว ให้รสชาติหอมหวาน (จันทน์ ทงมา, 2562, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.22 การทำข้าวโป่ง

1.3.4 การทำไข่เค็ม

วัตถุดิบ ประกอบด้วย ไข่เป็ดดิบ 10 ฟอง ภาชนะสำหรับดองไข่ เกลือ 1 ถ้วย และน้ำสำหรับต้มไข่เค็ม 4 ถ้วย (ประมาณ 1 ลิตร)

วิธีการทำ ดังนี้

1) ล้างไข่เป็ดให้สะอาด สะเด็ดน้ำจนแห้งสนิท ใสลงในโหลที่เตรียมไว้
2) ทำน้ำเกลือสำหรับดองไข่ โดยใส่เกลือกกับน้ำลงในหม้อ นำขึ้นตั้งไฟจนเดือด และคนให้เกลือละลายจนหมด ยกออกจากเตา พักทิ้งไว้จนเย็นสนิท

3) เทน้ำเกลือที่เย็นแล้วลงในโหลไข่จนท่วมไข่ จากนั้นใช้ถุงพลาสติกใส่น้ำวางทับลงไปให้ไข่เป็ดจมอยู่ใต้น้ำตลอดเวลา ปิดฝาให้สนิท เก็บไว้ในที่ร่มประมาณ 2-3 สัปดาห์ก็สามารถนำมารับประทานได้ (จันทน์ ทงมา, 2562, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.23 การทำไข่เค็ม

1.3.5 การทำปลาร้า

วัตถุประสงค์ ประกอบด้วยปลา กะลือ ร้า และไหหรือโหล

วิธีการทำ ดังนี้

- 1) นำปลาที่จะทำปลาร้า (เป็นปลาสร้อยขาวหรือปลากะตักก็ได้) นำมาทำความสะอาด แล้ววางพักไว้บนตะแกรง หากเป็นปลาตัวใหญ่เอาไส้ออกให้หมดและขูดเกร็ดออก
- 2) เตรียมส่วนผสมมหาไช้ปลาประมาณ 6 ถ้วยตวง (ประมาณเอา) ไ้กะลือ 2 ถ้วย และร้า 1 ถ้วย จากนั้นก็คลุกให้เข้ากัน สังเกตถ้าปลาได้ที่แล้วตัวเนื้อปลาจะแข็งหากเนื้อปลายังและอยู่ให้เติมกะลือเข้าไปอีก
- 3) เตรียมภาชนะใส่ปลาที่สามารถปิดได้มิดชิด กันแมลงวันลงไปได้ เช่น โหล หรือ ไ้ ล้างให้สะอาด แล้วใส่ปลาลงไปให้ต่ำกว่าขอบภาชนะเล็กน้อย จากนั้นใช้ผ้าปิดภาชนะให้สนิท หรือฝาโหล ควรปิดให้สนิทมิดชิด ไม่ให้อะไรลงไปได้
- 4) หมักจนกะลือเป็นน้ำละลายท่วมตัวปลา ใช้เวลา 5-8 สัปดาห์ จนปลาเป็นสีแดงก็สามารถนำมาใช้งานได้แล้ว
- 5) หากจะนำน้ำมาทำส้มตำ กรองเอาเนื้อออก และเพื่อความสะอาดก่อนนำมาใช้ให้นำไปต้มเพื่อฆ่าเชื้อก่อน หรือใครชอบกินตัวปลา ก็ใส่ไปได้ทั้งตัวและน้ำได้เลย (อนงค์ งามมา, 2562, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5.24 การทำปลาร้า

1.4 โครงสร้างการจัดการของคณะกรรมการยังไม่ชัดเจน

โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 พบว่า ยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ทางกรรมการจึงได้ร่วมกันยกร่างโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 โดยมีตำแหน่ง ดังนี้ 1) ประธานกรรมการ 2) ที่ปรึกษา 3) รองประธานกรรมการ 4) เลขานุการ 5) เหรัญญิก และ 6) กรรมการรายละเอียดของบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่ง ดังนี้ (นงลักษณ์ อิศวสกุลชัย, 2562, สัมภาษณ์ และนิพนธ์ กสิชาญ,จ่านงค์ ทองมา, รักชนก ตั้งทอง, กำธร จิตตะโน และคนอื่นๆ, 2562, การสนทนากลุ่ม)

1.4.1 ประธานกรรมการ มีบทบาทหน้าที่ คือ

1) เป็นประธานในที่ประชุม และควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2) ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

3) ลงลายมือชื่อในเอกสารต่าง ๆ

4) ดำเนินการอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับระเบียบ มติ หรือคำสั่งของกลุ่ม

1.4.2 รองประธานกรรมการกลุ่ม มีอำนาจหน้าที่ คือ

1) ปฏิบัติตามในอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการกลุ่มแทนประธานกรรมการกลุ่มเมื่อประธานไม่อยู่

2) ปฏิบัติตามคำสั่งที่ประธานมอบหมาย

3) ดำเนินการอื่น ๆ ตามข้ออำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการกลุ่ม

14.3 เลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ คือ

ครั้ง

1) จัดรายงานการประชุมใหญ่และรายงานการประชุมคณะกรรมการทุก

2) ดูแลรักษาเอกสารและรายงานการประชุมของกลุ่มให้เรียบร้อย

3) แจ้งนัดประชุมไปยังบรรดาสมาชิก หรือกรรมการแล้วแต่กรณี

4) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมายให้ภายใต้

ข้อบังคับระเบียบมติ/คำสั่งของกลุ่ม

14.4 ทรัพย์สิน มีอำนาจหน้าที่ คือ

1) ควบคุม ดูแล ตรวจสอบการรับเงิน จ่ายเงิน และการเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของกลุ่มให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย

2) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมายให้ภายใต้ข้อบังคับ ระเบียบมติ/คำสั่งของกลุ่ม

ที่มีประสิทธิภาพ

14.5 คณะกรรมการกลุ่ม มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

ของกลุ่ม

1) บริหารจัดการกลุ่ม กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินทุน

2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกลุ่ม

3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก

4) ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับ ภาระผูกพัน

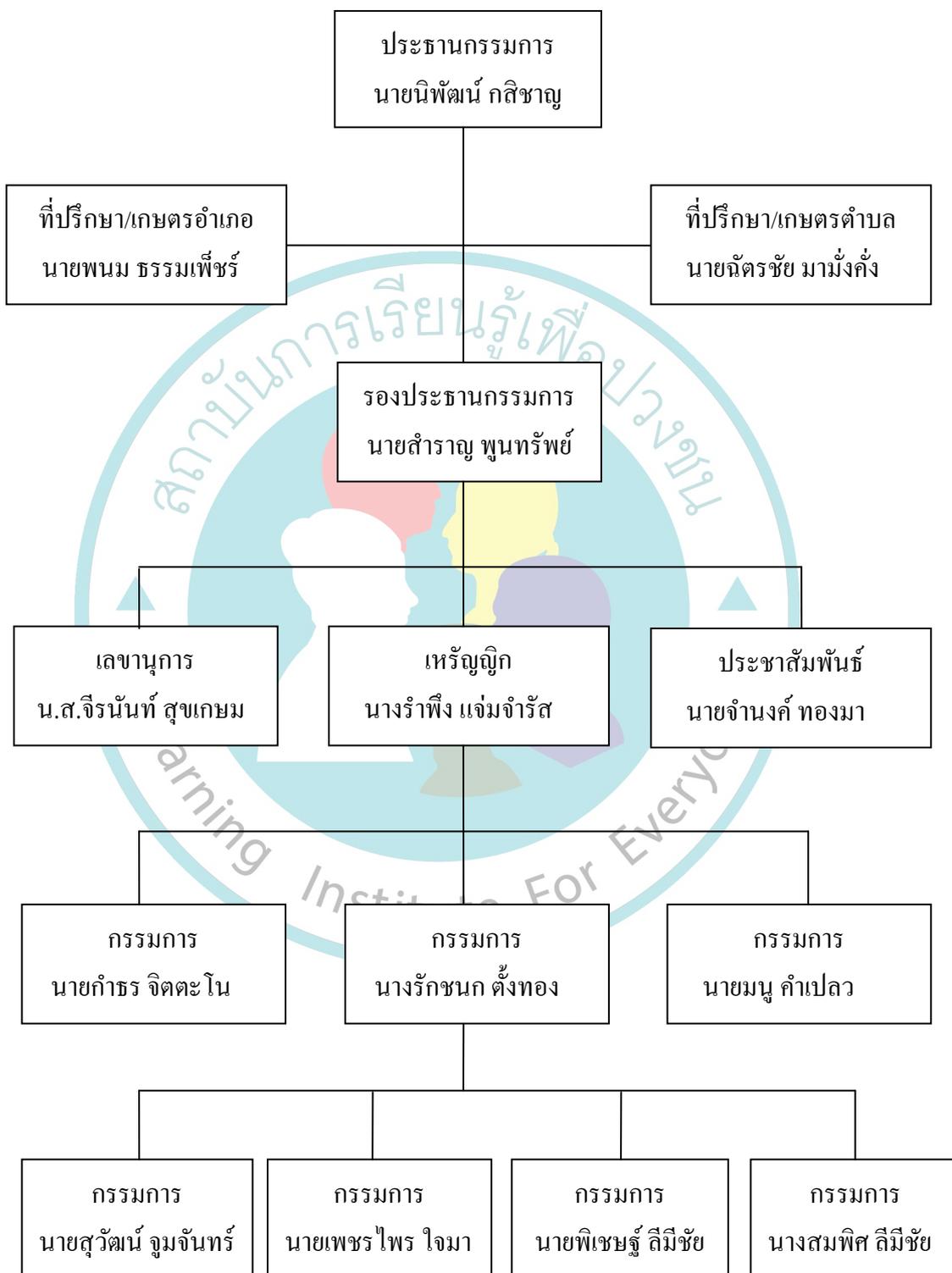
5) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิก

6) จัดทำบัญชีและจัดสรรผลกำไรสุทธิเสนอต่อที่ประชุมประจำปี

7) เสนอแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปี

8) พิจารณากำหนดค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ และค่าเบี้ยประชุม

แผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ภาพที่ 5.25 แผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

กฎ กติการะเบียบ ข้อบังคับการปฏิบัติร่วมกันของคณะกรรมการบริหาร
จัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ดังนี้

1. ประชุมคณะกรรมการ ในวันที่ 3 ของทุกเดือน
2. คณะกรรมการทุกคนจะต้องเข้าเวรทำงานที่โรงสีข้าวแปรรูป โดย
หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไปในรอบสัปดาห์ ซึ่งทำงานสัปดาห์ละ 3 คน
3. คณะกรรมการทุกคน ควรทำงานด้วยตั้งใจ อุตุน เสียสละประโยชน์
สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวม
4. คณะกรรมการทุกคน มีจรรยาบรรณในการทำงาน และซื่อสัตย์สุจริต
5. คณะกรรมการทุกคน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และยอมรับฟัง
ความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน
6. คณะกรรมการทุกคน รักใคร่สามัคคีมีน้ำใจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
7. คณะกรรมการทุกคน มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม
8. ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ดังนี้
 - 8.1 คณะกรรมการจะต้องมีการผลัดเปลี่ยนเป็นผู้สีข้าวตลอดสัปดาห์
โดยคณะกรรมการจะมีรายได้จากการสีข้าวกล้อง กิโลกรัมละ 0.50 บาท และข้าวสาร กิโลกรัมละ
0.25 บาท
 - 8.2 การจัดสรรกำไรสุทธิ
 - 8.2.1 ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ร้อยละ 10
 - 8.2.2 เฉลี่ยคืนสมาชิก ร้อยละ 30
 - 8.2.3 กองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก ร้อยละ 10
 - 8.2.4 กองทุนประกันความเสี่ยง ร้อยละ 10
 - 8.2.5 สมทบเข้ากองทุน ร้อยละ 40
9. ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน บ้าน
หนองโดน 1 (ต่อยอด) ตามตารางดังนี้

ตาราง 5.5 ทำเนียบคณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 (ต่อยอด)

ลำดับ	ชื่อ -นามสกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายนิพนธ์ กสิชาญ	ประธาน	
2	นายพนม ธรรมเพ็ชร	ที่ปรึกษา	เกษตรอำเภอหนองโดน
3	นายฉัตรชัย มามั่งคั่ง	ที่ปรึกษา	เกษตรตำบลหนองโดน
3	นายสำราญ พุนทรัพย์	รองประธาน	
4	นางสาวจิรนนท์ สุขเกษม	เลขานุการ	Young Smart Farmer
5	นางรำพึง แจ่มจำรัส	เหรัญญิก	
6	นายจันทน์ ทองมา	ประชาสัมพันธ์	ปราชญ์ชาวบ้าน
7	นางรักชนก ตั้งทอง	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8
8	นายกำธร จิตตะโน	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1
9	นายสุวัฒน์ จูมจันทร์	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9
10	นายมนู คำเปลว	กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3
11	นายเพชรไพร ใจมา	กรรมการ	
12	นายพิเชษฐ์ ลิ้มชัย	กรรมการ	
13	นางสมพิศ ลิ้มชัย	กรรมการ	
14	นางสุมาลี จันทร์กระจ่าง	สมาชิก	
15	นางเฉลียว พันธุ์เพ็ชร	สมาชิก	
16	นางสมบูรณ์ ริมชัย	สมาชิก	
17	นายสมเวียง สีแสด	สมาชิก	
18	นางจำลอง เนียมเรือง	สมาชิก	
19	นายสิงน้อย มะอะ	สมาชิก	
20	นางสมใจ ลานทอง	สมาชิก	
21	นางทองแสง เฉลิมวัฒน์	สมาชิก	
22	นายอดิเรก ประเสริฐทรัพย์	สมาชิก	
23	นายสำราญ ประเสริฐทรัพย์	สมาชิก	

ตาราง 5.5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
24	นางจำเนียร ปิ่นทอง	สมาชิก	
25	นางสาวเพชร ปิ่นทอง	สมาชิก	
26	นายสมจิตร พยัคฆชาติ	สมาชิก	
27	นายสนม สีแสด	สมาชิก	
28	นางบุญธรรม จันทร์ปรุง	สมาชิก	
29	นางลำควน นอร์มา	สมาชิก	
30	นางสมจิต สุขเกษม	สมาชิก	
31	นายอดิเรก นอร์มา	สมาชิก	
32	นายสำราญ นอร์มา	สมาชิก	
33	นายสุเมธ รีมัชย	สมาชิก	

คณะทำงาน ผู้รับผิดชอบเปิดบัญชีธนาคารและมีอำนาจเบิกจ่ายเงิน กลุ่มเกษตรกร พอเพียง มีมติที่ประชุมมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบเปิดบัญชีธนาคาร จำนวน 3 คน และมีอำนาจเบิกจ่ายเงิน 2 ใน 3 ประกอบด้วย นายสำราญ พุทธิพิทย์ นางสาวจิรนนท์ สุขเกษม และนายเพชรไพร ใจมา

คณะทำงาน ผู้รับผิดชอบจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 2 คน ได้แก่ นายนิพัฒน์ กติชาญ และนายสมจิตร พยัคฆชาติ

คณะทำงาน ผู้รับผิดชอบตรวจรับวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 2 คน ได้แก่ นายพิเชษฐ ธิ มีชัย และนายสิงน้อย มะอะ

2. ด้านเครื่องจักร

สภาพปัญหาด้านเครื่องจักรที่นำมาใช้ในโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 พบว่า เครื่องจักรมีหลายประเภท ประกอบด้วย เครื่องสีข้าว เครื่องจักรคัดแยกเมล็ดข้าว เครื่องซีล สูญญากาศ และเครื่องจักรเย็บปากถุง เครื่องจักรตามที่กล่าวมานี้ พบปัญหาบ้างในการชำรุดเสียหาย หรือหมดอายุ ต้องสับเปลี่ยนหรือมีสำรองเอาไว้ ได้แก่ สายพาน นี้อต เป็นต้น สภาพปัญหาที่พบเด่นชัด คือ คุณภาพข้าวที่สีเสร็จแล้ว มีเศษกรวดและหินผสมกับข้าวสาร ทำให้ชาวบ้านที่นำเข้ามาสี ต้องเสียเวลาในการคัดกรวดออกจากข้าว ทำให้ชาวบ้านเสียความรู้สึก แล้วมองว่า เครื่องสีข้าวไม่มีดี ด้วยคุณภาพ และขอเพิ่มเครื่องจักรกระป๋องลำเรียงข้าวเปลือก 1 เครื่อง (นิพัฒน์ กติชาญ, จำนวน 1 ทอนมา และรักษนก ตั้งทอง, 2561, สัมภาษณ์)

3. ด้านเงิน

สภาพปัญหาด้านเงิน พบว่า ทางโรงสีมีสถานที่คับแคบ ไม่มีสถานที่เก็บข้าวเปลือก และข้าวสาร จึงประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากกรมการส่งเสริมการเกษตรอีกครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้แนวทางการพัฒนาโรงสีข้าวชุมชน จึงเป็นที่มาของการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุน (ต่อยอด) โครงการ 9101ฯ รายละเอียด ดังนี้

แบบเสนอโครงการเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย

1. ชื่อโครงการ การแปรรูปข้าวสารชุมชน (ต่อยอด)

ชื่อกลุ่มย่อยในชุมชน กลุ่มเกษตรกรพอเพียง

ชื่อชุมชน หนองโค่น 1 ตำบลหนองโค่น อำเภอหนองโค่น จังหวัดสระบุรี

ปัจจุบันกลุ่มย่อยในชุมชน

- ไม่มีเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม
- เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มจำนวน 27,588 บาท ณ เดือน

พฤษภาคม 2561

- จำนวนงบประมาณที่เสนอขอ 126,273 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่น

หกพันสองร้อยเจ็ดสิบสามบาทถ้วน)

ประเภทของโครงการ (เครื่องหมาย)

1. ด้านการผลิตพืช พันธุ์พืช
2. ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และการปรับปรุงบำรุงดิน
3. ด้านการจัดการศัตรูพืช
4. ด้านฟาร์มชุมชน
5. ด้านการผลิตอาหาร การแปรรูปผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการ

เกษตร

6. ด้านปศุสัตว์
7. ด้านประมง
8. ด้านการผลิตแมลงเศรษฐกิจ
9. ด้านการเกษตรอื่นๆ..... (ระบุ) เป็น

การพิจารณาของคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด

2. หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องมาจากโครงการ 9101 “ตามรอยเท้าพ่อ ใต้ร่มพระบารมี” เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ของปีงบประมาณพ.ศ. 2560 กลุ่มเกษตรกรพอเพียง ได้ทำโครงการสีข้าว

แปรรูปชุมชน งบประมาณ 568,824 บาท และได้ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2560 จนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การจำหน่ายข้าวไรซ์เบอร์รี่/ข้าวมะลิ 105 และการรับจ้างสีข้าวเปลือกให้แก่เกษตรกรในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง โดยมีกำลังการผลิตเฉลี่ย ประมาณ 1-2 ตัน ต่อเดือน โดยคิดค่าบริการสีข้าวเปลือก ข้าวขาว กิโลกรัมละ 0.50 บาท ข้าวกล้อง กิโลกรัมละ 1 บาท ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน 27,588 บาท จากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร พอเพียงในการแปรรูปข้าวสาร ยังพบปัญหาในกระบวนการผลิตข้าวสาร กล่าวคือยังมีสิ่งเจือปนไปกับข้าวสาร เช่น ก้อนกรวด เศษหิน และดิน ทำให้กระบวนการผลิตข้าวสารยังมีคุณภาพและความสะอาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคต้องเสียเวลากับการเก็บก้อนกรวด เศษหินและดินเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อการพัฒนาด้านคุณภาพและความสะอาดของข้าวสารให้มีเพิ่มมากขึ้น กลุ่มจึงเห็นสมควรว่าจะต้องมีเครื่องคัดแยกก้อนกรวด เศษหินและดินในข้าวสาร เพื่อให้ได้ข้าวสารที่มีคุณภาพและความสะอาดที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และปัญหาสถานที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสาร มีไม่เพียงพอ เพราะโรงสีข้าวมีขนาดเพียง 32 ตารางเมตร (4 x 8 เมตร) มีเพียงพื้นที่ในกระบวนการสีข้าวเท่านั้น แต่พื้นที่ในการเก็บรักษาข้าวเปลือกและข้าวสารของเกษตรกรยังไม่มี ดังนั้นกลุ่มจึงมีความต้องการต่อเติมพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 24 ตารางเมตร (3 x 8 เมตร) เพื่อใช้เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารของเกษตรกรให้มีความสะอาด ปลอดภัย และเพียงพอเพิ่มมากขึ้น

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อพัฒนาคุณภาพและความสะอาดของข้าวสารไม่ให้มีสิ่งเจือปน
- 3.2 เพื่อให้พื้นที่ที่เพียงพอต่อการจัดเก็บข้าวเปลือกและข้าวสารที่มีความสะอาด และปลอดภัย

4. เป้าหมาย

- 4.1 ข้าวสารที่มีคุณภาพ โดยเฉลี่ยประมาณ 7,200–14,400 กิโลกรัมต่อปี
- 4.2 มีพื้นที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารเพิ่มขึ้น จาก 32 ตารางเมตร เป็น 56 ตารางเมตร

5. ระยะเวลาการดำเนินงาน

ตั้งแต่เดือน สิงหาคม-30 กันยายน พ.ศ. 2561

6. กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน

ตารางที่ 5.6 กิจกรรมและขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน

กิจกรรม	ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
1.ขั้นตอนการเตรียมการ	- ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเข้าร่วมการจัดเวทีชุมชน ครั้งที่ 2 เพื่อรวมกลุ่มย่อยในชุมชน เพื่อเสนอโครงการ	- สนง.เกษตรอำเภอ - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน
2. ขั้นตอนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ	- เกษตรกรเข้าร่วมการจัดเวทีชุมชน ครั้งที่ 2 เพื่อรวมกลุ่มย่อยในชุมชน เพื่อเสนอโครงการ - กลุ่มย่อยจัดทำโครงการ พร้อมแผนการปฏิบัติงาน แผนการใช้จ่ายงบประมาณ และแผนธุรกิจให้คณะกรรมการฯ ระดับชุมชนและคณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ เพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ คณะอนุกรรมการจังหวัดอนุมัติโครงการที่นอกเหนือ 8 กิจกรรม จัดทำสรุปการจัดทำแผน/รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายโครงการที่ผ่านการอนุมัติเสนอ สำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อรวบรวมขอรับการจัดสรร	- สนง.เกษตรอำเภอ - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน - คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3.ขั้นตอนการดำเนินงาน(หลังจาก สำนักงานเกษตรจังหวัดให้ความเห็นชอบ) เดือนสิงหาคม	- เปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเป็นรายโครงการ เพื่อรับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชนทำสัญญายืมเงิน)กับกลุ่มย่อยในชุมชน - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชนโอนเงินให้กลุ่มย่อยในชุมชน - กลุ่มย่อยในชุมชนดำเนินการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ - กลุ่มย่อยในชุมชนดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณ - ดำเนินการติดตั้งเครื่องคัดแยกก้อนกรวด เศษหิน ฯ และต่อเติมห้องเก็บข้าวเปลือก ข้าวสาร	- กลุ่มย่อยในชุมชน - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน - คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน - กลุ่มย่อยในชุมชน - กลุ่มย่อยในชุมชน - กลุ่มย่อยในชุมชน

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

กิจกรรม	ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
4. ขั้นตอนสรุป รายการเบิก – จ่ายเงินเดือน กันยายน	-รวบรวมเอกสาร พร้อมแนบหลักฐานการใช้จ่าย -รอรับการตรวจสอบบัญชี -กลุ่มย่อยในชุมชนส่งเงินคงเหลือโครงการ (ถ้ามี) ให้คณะกรรมการฯ ระดับชุมชน	-กลุ่มย่อยในชุมชน -สำนักงานตรวจบัญชี -กลุ่มย่อยในชุมชนและ คณะกรรมการฯ ระดับ ชุมชน

7. แผนปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณ

(รายละเอียดปรากฏการจัดการด้านเงิน)

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ข้าวสารที่มีคุณภาพโดยเฉลี่ยประมาณ 7,200–14,400 กิโลกรัมต่อปี

8.2 มีพื้นที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารเพิ่มขึ้น

9. ผู้รับผิดชอบโครงการ

9.1 คณะกรรมการพัฒนาด้านการเกษตรระดับชุมชนชุมชนหนองโดน 1

9.2 กลุ่มย่อยในชุมชน กลุ่มเกษตรพอเพียง

9.3 สมาชิกกลุ่มย่อย (แนบรายชื่อสมาชิกกลุ่มย่อยทุกคนท้ายโครงการ)

10. ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....ลงชื่อ.....

(นายนิวัฒน์ กติชาต)

(นายสุวัฒน์ จูมจันทร์)

ประธานกลุ่มย่อยในชุมชน ประธานคณะกรรมการพัฒนาด้านการเกษตรระดับชุมชน

ผลการพิจารณาอนุมัติของคณะกรรมการ
พัฒนาด้านการเกษตรระดับอำเภอ อนุมัติ ไม่อนุมัติ

ลงชื่อ.....ประธานกรรมการ

()

ตำแหน่ง.....

ผลการพิจารณาอนุมัติของคณะกรรมการ
พัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด อนุมัติ ไม่อนุมัติ

ลงชื่อ.....ประธานกรรมการ

()

ตำแหน่ง.....

ด้านงบประมาณที่ขอรับการสนับสนุน (ต่อยอด) โรงเรือนของโรงสีข้าวแปรรูปชุมชน บ้านหนองโดน 1 โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมจากกรมการส่งเสริมการเกษตร จำนวนเงินทั้งสิ้น 126,273 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นหกพันสองร้อยเจ็ดสิบสามบาท) รายละเอียดตามแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ดังนี้

ตาราง 5.7 แผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร รายย่อยโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1

กิจกรรม	รายการ	จำนวน	ราคา	หมายเหตุ
1. ขั้นตอนการติดตั้งเครื่องคัดกรวด/แยกหิน	1. เครื่องคัดกรวด/ แยกหินรุ่น DS 280-1 MINI พร้อมมอเตอร์ ½ HP	1	64,200.00	บริษัทยนต์ผลดี จำกัด นครสวรรค์
	2. เครื่องกระพ้อตำเรียงข้าวเปลือก	1	23,000.00	บริษัท นาทวี เทคโนโลยี จำกัด ฉะเชิงเทรา
2. ขั้นตอนการต่อเติมโรงเรือน	-ค่าวัสดุอุปกรณ์หมุนเวียนทางการเกษตร	-	39,073	
รวมทั้งสิ้น			126,273.00	

ตาราง 5.8 แบบรายการและรายละเอียดค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตรและวัสดุหมุนเวียนทางการเกษตร
โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโคน 1 (ต่อยอด) ตำบลหนองโคน อำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี

รายการค่าวัสดุอุปกรณ์การต่อเติมโรงเรือน	จำนวน	หน่วย	ราคา ต่อหน่วย	รวม จำนวนเงิน
1. กระเบื้องลอนคู่ (5.5 มิล)	120	แผ่น	54	6,480
2. เหล็กกล่อง 4"*4" ขนาด 3 มิล	2	เส้น	1,171	2,342
3. อิฐบล็อก	200	ก้อน	5	1,000
4. เหล็กวายุเมท 2*25 ตา 25*25 ขนาด 3 มิล	1	ม้วน	589	589
5. ปูนเสือ 50 กก.	12	ถุง	125	1,500
6. สกรูยิงเหล็ก ขนาด 3"	1	กล่อง	185	185
7. เหล็กตัวซี ขนาด 4"*3.2 มิล	3	เส้น	776	2,328
8. เหล็กตัวซี ขนาด 3"* 2.3 มิล	6	เส้น	459	2,754
9. แปโมเนีย 0.7 ยาว 6 เมตร	6	เส้น	120	720
10. สกรูยึดแป	1	กล่อง	400	400
11. ลวดเชื่อม 2.6	1	ห่อ	120	120
12. ทราซหยาบ	2	คิว	370	740
13. สีกันสนิม	1	แกลลอน	240	240
14. ทินเนอร์	1	แกลลอน	120	120
15. แป็บกลมดำ 1"*1/2 ขนาด 2 มิล	6	เส้น	331	1,986
16. ตาข่ายทอสูง 1.5 ม. 1"* 1/2 * 10 ม.	6	เมตร	200	1,000
17. ไม้เชิงชาย 6"*4x16 มิล	2	แผ่น	230	460
18. คอนกรีตผสมเสร็จ	5	คิว	1,500	7,500
19. อิฐบล็อกปรี้อ	9	ก้อน	30	270
20. แผ่นเพจ 4"*4" 6 มิล	3	แผ่น	25	75
21. แผ่นเพจ 6"*6" 9 มิลขาว	3	แผ่น	70	210
22. หินคลุก	2	รถ	1,100	2,200
23. เหล็กเส้นกลม 12 มิล	10	เส้น	227	2,270

ตาราง 5.9 (ต่อ)

รายการค่าวัสดุอุปกรณ์การต่อเติมโรงเรือน	จำนวน	หน่วย	ราคาต่อหน่วย	รวมจำนวนเงิน
24. ลวดผูกเหล็ก	2	กิโลกรัม	45	90
25. ปูนซัง	5	ถุง	130	650
26. ปลอกคาน	9	กิโลกรัม	32	288
รวม VAT				39,073

4. ด้านวัสดุสิ่งของ

แนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ด้านวัสดุสิ่งของพบว่า ได้ช่วยกันดูแลวัสดุสิ่งของต่าง ๆ อย่าให้เสียหาย รู้จักใช้อย่างคุ้มค่าและทะนุถนอม ควรเพิ่มความหลากหลายในการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรดูแลระบบไฟฟ้า ระบบน้ำ ช่วยกันอย่างประหยัด พยายามตรวจสอบวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ให้เพียงพอและมีความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ การบรรจุภัณฑ์ข้าวให้ได้มาตรฐานมากกว่านี้

5. ด้านข้อมูลข่าวสาร

แนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน คณะกรรมการมีแนวคิด และแนวปฏิบัติ ดังนี้ กรรมการและสมาชิก ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของหมู่บ้านตนเอง เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทราบกิจกรรมของโรงสีข้าวชุมชน ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลทางเว็บไซต์ โดยมีเพจเป็นของตนเอง ควรมีการศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโรงสีข้าวชุมชน ควรส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมต่างๆ กรรมการและสมาชิก ควรหาองค์ความรู้ใส่ตัวเองอยู่ตลอดเวลา และควรมีการสร้างเครือข่ายภายในและนอกชุมชน จากนั้นผู้ใหญ่รักชนก ตั้งทอง ได้ตั้งเว็บเพจของกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน และในเฟสบุ๊ค ชื่อเพจกลุ่มพอเพียงสีข้าวแปรรูปชุมชนหนองโดน 1

ภาพที่ 5.26 เว็บไซต์ในเฟซบุ๊กของกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1

ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแนวทางหรือวิธีการไปพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 โดยผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการประเมินตามกรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัดของรองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. ความพอประมาณ

กรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรนำไปปฏิบัติ ส่งผลให้คณะกรรมการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ได้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี นับได้ว่าประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าภาคภูมิใจสำหรับโรงสีข้าวชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้ รายละเอียดของปรัชญา “พอประมาณ” พบว่า ผลการพัฒนามตามกรอบและตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ มีคุณธรรมนำชีวิต ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง ส่วนตัวชี้วัดของกลุ่มคือ คณะกรรมการ มีการพูดคุยกันถึงแนวทางแก้ไขปัญหา ขาดแคลนคนทำงาน ในการสีข้าวในแต่ละ

ละวัน เนื่องจากกรรมการส่วนมากมีแต่ผู้นำชุมชน จึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการผัดเปลี่ยนเข้าเวรกัน วันละ 2 คน เพื่อแก้ปัญหาขาดคนสีข้าว ผลการพัฒนาคือ กรรมการไม่โง่งมเวลาทำงาน ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบของตนเองได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าเวรของใครที่ติดภารกิจด่วนหรือไม่สามารถมาทำงานที่โรงสีข้าวชุมชนได้ ให้สับเปลี่ยนเวรของบุคคลอื่นแทน คือแลกเปลี่ยนกันนั่นเอง กรรมการหลายคน จากเดิมปลูกข้าวใช้สารเคมี แต่ตอนนี้เปลี่ยนแนวความคิดมาทำนาแบบอินทรีย์แทน เช่น ประธานโรงสีข้าว และผู้วิจัย เป็นต้น เป็นการทำนาปลอดสารเคมีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป้าหมายของโรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้มุ่งพัฒนาตามเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ค้ำขายเอาค่าไรเกินควร ไม่ได้เอาเงินนำหน้า แต่เน้นความอยู่รอด พึ่งตนเองได้ คั้นกำไรให้ชุมชน มีการแบ่งปันรายได้ของกลุ่มบริจาคหรือนำข้าวสารไปช่วยชุมชน และวัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีผู้นำ คือประธานโรงสีข้าวชุมชน ท่านเป็นผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม เสียสละเพื่อส่วนรวม มีธรรมประจำใจ นอกจากนี้กรรมการและสมาชิกทุกคนให้การเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี และให้เกียรติซึ่งกันและกัน (นิพนธ์ กสิชาญ, จันทน์ ทองมา, คำธร จิตตะโน, รักชนก ตั้งทอง และคนอื่น ๆ , 2562, สนทนา กลุ่ม)

ภาพที่ 5.27 ประธานโรงสีข้าวชุมชน ทำงานด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ

1.2 รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า และภูมิใจเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ คือ รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง มีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า ค่าใช้จ่ายในครอบครัวลดลง กล่าวคือ แต่ก่อนซื้อข้าวกินจากร้านค้าตลาดทั่วไป ปัจจุบันไม่ต้องซื้อ เพราะปลูกข้าวไว้กินเอง เป็นข้าวอินทรีย์ กิจกรรมของโรงสี มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงปลา โดยได้ไข่ไว้รับประทาน และปลา นับได้ว่าเป็นการลดรายจ่ายในครอบครัว มีรายได้เพิ่มจากการแปรรูปข้าว กรรมการและสมาชิก มีความสามัคคี ร่วมมือกันมากยิ่งขึ้นในการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน ให้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงสี ไม่ได้ทำให้ใหญ่เกินตัวหรือเกินความสามารถ แต่ทำอย่างสุดความสามารถ ไม่ได้เน้นเอากำไรเป็นหลัก แต่เน้นเพื่อความอยู่รอดพอเพียง พี่ตนเองได้ นอกจากนี้กรรมการและสมาชิก มีความสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีการอบรมเชิงปฏิบัติการการแปรรูปข้าวแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป และเป็นการยกย่องให้เกียรติปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปข้าว เช่น การทำขนมนางเล็ด การทำข้าวโป่ง ข้าวหมาก น้ำข้าวหรือเหล้าสาโท การทำปลาร้า และไข่เค็ม

1.3 มีชีวิตที่เรียบง่าย พออยู่ พอกิน พอใช้ และเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ไม้หน้าใหญ่ไล่ตามกระแสวัตถุนิยม รู้จักกาลเทศะ มีความสุขตามอัตภาพของตนเอง มีความพอดีในการดำเนินชีวิต ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินตัว ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า การทำโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ไม่ใหญ่เกินตัว กล่าวคือ เป็นโรงสีข้าวชุมชน ขนาดเล็ก จิวแต่แจ้ว มีกำลังผลิต 1-5 เกวียนต่อวัน เน้นสร้างโรงสีให้ได้คุณภาพ และชุมชนได้ประโยชน์มากที่สุด เครื่องจักรวัตถุดิบของต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกิจกรรม เน้นความเรียบง่าย พอใช้ และดูดี ตามความเหมาะสมและอัตภาพของตนเอง โรงสีไม่ต้องการเน้นกำไรเป็นหลัก แต่เน้นความสุขเพื่อชุมชนมากกว่าเงินที่ได้รับ เนื่องจากสีข้าวและจำหน่ายข้าวสารต่าง ๆ ราคาถูกกว่าร้านค้าตลาดทั่วไป เป็นโรงสีข้าวชุมชนที่พอเพียง เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง และกลุ่มสนใจพัฒนาคุณภาพชีวิตของกรรมการ สมาชิก และชุมชนมากกว่าพัฒนาด้านวัตถุ

ภาพที่ 5.28 โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ภาพที่ 5.29 มอบถุงข้าวสารให้แก่กรรมการ เพื่อเป็นสวัสดิการตอบแทนเล็กน้อย

2. ความมีเหตุผล

เศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 2 คือ ความมีเหตุผล โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด ดังนี้

2.1 มีหลักวิชา และเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ กินอยู่อย่างมีข้อมูล มีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยหน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ทุนชุมชนต่าง ๆ และการแสวงหาคำรู้ใหม่ ๆ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่ากรรมการและสมาชิก มีความสนใจของกินของใช้ที่ซื้อจากตลาด ว่ามีสารเคมีตกค้าง เช่น ข้าวที่บริโภคเป็นประจำทุกวัน เกษตรกรที่ทำนาส่วนมากจะนิยมใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อผลผลิตจะได้ออกและรวดเร็ว โดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญสุขภาพของตนเองทั้งที่บริโภคข้าวโดยตรงและรับสารพิษทางอ้อมจากสารเคมีต่าง ๆ ในการกำจัดวัชพืชและสัตว์ ดังนั้นกรรมการและสมาชิกหลายคน จึงมีปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต วิถีคิด วิถีปฏิบัติกันเสียใหม่ โดยหันมาใส่ใจสุขภาพของตนเองและสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำนาแบบอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น จากนั้นนำข้าวมาสีที่โรงสีเพื่อนำไปบริโภคต่อไป ตัวอย่างบุคคลที่ทำนาแบบอินทรีย์ 2 ราย ได้แก่ ประธานโรงสีข้าวชุมชน และเลขานุการ คือ ผู้วิจัยนั่นเอง นอกจากนี้ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) ได้รับการสนับสนุนจากสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดสระบุรี สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 5.30 แปลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์ของผู้วิจัย

ภาพที่ 5.31 แปลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์ของประธาน โรงเรียนข้าวชุมชน

การค้นหาทุนของชุมชน กรรมการและสมาชิกของโรงเรียน มีการเรียนรู้เพื่อค้นหาทุนของท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนบ้านหนองโค่น 1 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา เป็นหลัก มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มีคลองชลประทานขนาดใหญ่ คือ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านอำเภอ และมีคลองเล็กไหลผ่านชุมชนและคลองไส้ไก่ไหลผ่านไร่นา จึงเหมาะสมในการทำนาเป็นอย่างยิ่ง ชาวเกษตรกรจึงทำนา ปีละ 2-3 ครั้ง ทุนทางสังคม พบว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยผาสุก อาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการแบ่งปันน้ำกันใช้ในการทำนา แต่ก็ยังมีบ้างที่มีการกระทบกระทั่งกันบ้าง นั่นเป็นเรื่องธรรมดากรรมการและสมาชิก มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ค้นหาความรู้เพิ่มเติม จาก การเข้าประชุมหรือการอบรม/สัมมนา เกี่ยวกับโรงเรียนข้าวชุมชน การแปรรูปข้าว และการทำนาเกษตรอินทรีย์ โดยมีผู้นำประธานโรงเรียนข้าวที่คอยส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการค้นหาปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเชิญท่านเหล่านั้นมาเป็นวิทยากร เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับบริโภคและต่อยอดเป็นอาชีพเสริมแก่กรรมการและสมาชิกได้ เช่น การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก น้ำข้าวหรือเหล้าสาโท การทำปลาร้า และทำไข่เค็ม เป็นต้น

2.2 มีแผน เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย มีแผนชีวิต แผนครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณ รายรับ รายจ่าย การลงทุน และแผนเศรษฐกิจพอเพียง ผล

การพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า ครอบครัว และกลุ่ม มีการทำบัญชีครัวเรือน ชาวบ้านมีการทำบัญชีครัวเรือน โดยได้รับการส่งเสริมจากธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ชกส.) ส่วนกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน ฝ่ายற்றுญิก มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง ไปร้องใส่ ตรวจสอบได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลหนองโดน มีการตรวจเช็คบัญชีเป็นประจำ และรายงานผลให้สมาชิกกลุ่มได้รับทราบในการประชุมประจำเดือน ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชน กล่าวคือ แม้แต่การก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ต้องมีการจัดเวทีประชาคมหลายครั้ง เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนจริง ๆ มีปัญหาอะไรบ้าง ต้องการแก้ไขปัญหาอย่างไร โรงสีข้าวชุมชน ก่อกำเนิดขึ้นมาจากแผนชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนมาตั้งแต่แรกเริ่ม และร่วมกันทำ จนสำเร็จไปได้ด้วยดี ปัจจุบันร่วมกันรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและโดยอ้อม กรรมการและสมาชิก มีแผนการลงทุนของกลุ่ม เรียกว่า แผนการปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระบบ โครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจน ใครทำหน้าที่อะไร มีแผนการจัดสวัสดิการของกลุ่ม ด้วยการระดมหุ้น ๆ ละ 100 บาท มีเงินปันผลคืนแก่กรรมการและสมาชิก และยังมีการแจกข้าวสารอีกด้วย เป็นสินน้ำใจที่มอบให้เล็ก ๆ น้อย ๆ เน้นสวัสดิการเพื่อความพอเพียง อยู่ได้ ไม่ใช่เน้นกำไรให้รวย แต่ให้รอดและพอเพียง นอกจากนี้ยังมีแผนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจุดเน้นของโครงการ 9101๑ และเป็นที่มาของโรงสีข้าวชุมชน วัตถุประสงค์หลัก เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส กิจกรรมของโรงสี ในการลดรายจ่าย คือ การทำนาเกษตรอินทรีย์ ลดการซื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีที่มีราคาแพงและเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ไม่ต้องซื้อข้าวกินที่ราคาแพงปนเปื้อนสารเคมี ปลูกข้าวไว้กินเอง นำมาสีที่โรงสีข้าว และมีไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลา ถ่าน ไม้บริ โภคและอุปโภคในครัวเรือน เป็นการประหยัดลงได้อีก ส่วนเพิ่มรายได้ นำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จำหน่ายภายในชุมชนและนอกชุมชนตามออเดอร์สั่ง ส่วนขยายโอกาส มีแผนการทำเครือข่ายกับชุมชนอื่น ๆ ในการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านนำข้าวมาสี การศึกษาดูงาน การจำหน่ายการแปรรูปข้าวต่าง ๆ

2.3 เป็นมืออาชีพ มีเกณฑ์กำหนดไว้ คือ คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน และมีหลักธรรมาธิปไตย 4 ในการดำเนินงาน มีใจรักในงานที่ทำ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า กรรมการและสมาชิก มีการทำงานเต็มความสามารถที่มีอยู่ ทุกคนเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ถึงแม้ว่าโรงสีไม่ได้เน้นกำไรตอบแทนที่มากมาย แต่ทุกคนทำงานด้วยใจรัก เพื่อชุมชนบ้านเกิดของตนเอง กรรมการมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ผัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง การทำงานมีเป้าหมายหลัก คือ ความสุขที่ได้ตอบแทนชุมชน ความสุขเกิดจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านมาปรับใช้ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่เกิดโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ ก่อกำเนิดเป็นโรงสีข้าวชุมชน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง ทุกคนมีความสุขที่

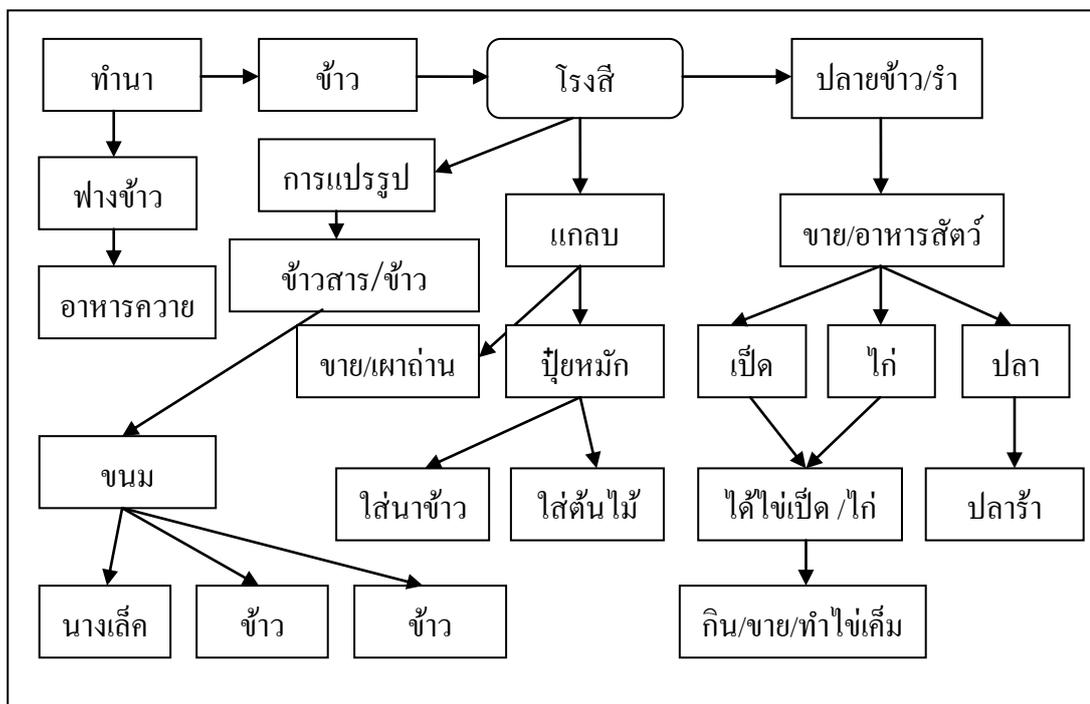
ได้ทำงาน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงสีจัดขึ้น นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาปรับใช้ในการทำงาน เรียกว่า อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำงาน วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ คือ การเอาใส่ใจการทำงาน วิมังสา คือ หมั่นพิจารณา ตรวจสอบ แก้ไข ติดตามและประเมินผล เป็นประจำ

3. มีภูมิคุ้มกันที่ดี

เศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 3 คือ ภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด ดังนี้ (นิพนธ์ กสิชาญ, จำนวนก์ ทองมา, รักชนก ตั้งทอง และคนอื่นๆ, 2562, สอนทนากลุ่ม)

3.1 ระบบชีวิตที่ดี มีเกณฑ์ คือ ครอบครัวอบอุ่น/กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนอบอุ่น และมีความมั่นคงในชีวิต ผลการพัฒนาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด พบว่า มีการจัดการชีวิตที่ดี กรรมการและสมาชิก มาร่วมกันทำงานเพื่อชุมชนส่วนรวมเป็นหลัก และเพื่อครอบครัวอบอุ่น โดยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน ขยันทำมาหากิน ประกอบอาชีพสุจริต มีการจัดการเรื่องเวลาการทำงานให้ลงตัว บริหารเวลาให้เป็น เรื่องการเงิน รู้จักประหยัดอดออม ทำกินทำใช้ในครัวเรือน มีการจัดการกลุ่มที่ดี พบว่า ได้นำเอาหลักการบริหารจัดการ 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกลุ่ม ได้แก่ การจัดการเรื่องคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล ทำให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นที่น่าพอใจ กลุ่มเริ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยมีการวางแผนดำเนินงานการจัดการโรงสีข้าวสู่วิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายกรรมการและสมาชิกต่อไป และมีการจัดการเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวและกลุ่ม ด้วยการมีชีวิตตามทางสายกลาง น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ พออยู่ พอกิน พอใช้ พอเพียง พอร่มเย็น และมีความสุข โดยทางกลุ่มเน้นการเรียนรู้เป็นหัวใจ เป้าหมายคือ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นให้รอด ไม่ใช่ให้รวย

3.2 ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี มีเกณฑ์ คือ ชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน/กลุ่ม สวัสดิการชุมชน/กลุ่ม เครือข่ายชุมชน วิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในชุมชน ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า มีระบบการเรียนรู้ร่วมกัน กล่าวคือ โรงสีข้าวชุมชน เกิดจากการที่ชาวบ้านประสบปัญหาไม่มีที่สีข้าวไว้บริโภคในชุมชน เดินทางไปชุมชนอื่นก็ไกลลำบากไม่คุ้มค่า ต้องการปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภค แต่ไม่มีโรงสีข้าวชุมชน ชาวบ้านร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา หาทางออกให้กับชุมชน โดยร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันวางแผนมาตั้งแต่เริ่มต้น โรงสีแห่งนี้เกิดจากแนวคิดของชาวบ้านโดยแท้จริง ภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณในการก่อตั้งโรงสีและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหมือนเป็นการจุดไฟแสงสว่างให้ จากนั้นชาวบ้านต่อยอดบริหารจัดการกันเอง ชาวบ้านมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยมีการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ และปุ๋ย รายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 5.32 การเชื่อมโยงกิจกรรมโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ที่มา: ปรับจากเสรี พงศ์พิศ (2550, หน้า 75)

รายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงกันดังต่อไปนี้

1. การจัดการข้าว พบว่า ชาวบ้านหลายครัวเรือน มีการตื่นตัวปรับ กระบวนทัศน์ วิถีคิด วิถีปฏิบัติกันใหม่ จากเดิมทำนาแบบสารเคมี หันมาทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสาร เพื่อทำกินในครัวเรือน โดยนำข้าวมาสีใน โรงสีข้าวชุมชน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และเป็นผลดี ต่อสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว

ภาพที่ 5.33 แปลงนาข้าวเกษตรอินทรีย์

2. การจัดการอาหาร พบว่า กิจกรรมในโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 มีการนำข้าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่กลุ่ม เน้นการทำกินทำใช้เป็นหลักเหลือก็ขายภายในชุมชนและนอกชุมชน กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การนำข้าวเปลือกมาสีเป็นข้าวสาร ข้าวกล้อง บรรจุภัณฑ์ด้วยเครื่องซีลสุญญากาศเป็นอย่างดี และบรรจุภัณฑ์แบบถุงพลาสติกทั่วไป นอกจากนี้ นำข้าวสารไปแปรรูปเป็นอาหารต่าง ๆ ดังนี้ การเลี้ยงปลาด้วยรำ โดยนำปลาที่เลี้ยงไว้ในระยะ 2 สระ มาแปรรูปเป็นปลาร้า เพื่อถนอมอาหารเก็บไว้ได้นาน การเลี้ยงเป็ดได้ไข่ นำมาทำไข่เค็มและไว้กิน การเลี้ยงไก่ได้ไข่มากิน ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 5.34 กิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่

ภาพที่ 5.35 กิจกรรมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ภาพที่ 5.36 กิจกรรมการเลี้ยงปลา

3. การจัดการของใช้ พบว่า กิจกรรมทางโรงสีข้าวชุมชนนอกจากการแปรรูปข้าวแล้ว มีการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น และยังมีการเผาถ่านด้วยการนำเศษไม้ในชุมชนหรือกิ่งไม้ต่าง ๆ มาเผาถ่านกลบด้วยแกลบ บรรจุก้อนที่จำหน่ายเป็นรายได้เข้ากลุ่ม

ภาพที่ 5.37 กิจกรรมการเผาถ่าน

4. การจัดการปุ๋ย พบว่า หลังจากทำนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวนาก็จะได้ฟางข้าว โดยกิจกรรมที่โรงสี มีการเลี้ยงควาย 2 ตัว ก็จะได้ฟางข้าวไปให้ควายกิน มูลควายก็จะนำไปผสมกับแกลบ รำ ได้ปุ๋ยหมักอินทรีย์อย่างดี จากนั้นนำไปใส่ในแปลงนาต่อไป

ภาพที่ 5.38 ปุ๋ยหมักแกลบรำ

5. การจัดการสมูลไพร พบว่า มีการปลูกพืชสมูลไพรหลายชนิดไว้ใช้ในกิจกรรมของโรงสีและชุมชนที่มีความต้องการ เช่น ฟ้ายะลวยโจร จิง ข่า ตะไคร้ พริก สะเดา มะกรูด มะนาว เป็นต้น

โรงสีชุมชน บ้านหนองโดน 1 มีเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน โดยมีเครือข่ายทั้งเฟสบุ๊ค ไลน์กลุ่ม เครือข่ายศึกษาดูงาน และเครือข่าย “คนกล้าคืนถิ่น” ที่มาทำกิจกรรมร่วมกันที่โรงสีบ่อยครั้ง ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 5.39 เครือข่าย “คนกล้าคืนถิ่น”

ภาพที่ 5.40 ภาศึเครือข่าย มาตรวจเยี่ยมโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ

3.3 ระบบการจัดการองค์กรที่ดี มีเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ระบบการจัดการที่ดี มีผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ทุกคนใจดี ใจกว้าง ใจสู้ และใจถึง ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด พบว่า กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 เป็นหน่วยงานที่มีคุณธรรมประจำใจ ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา อย่างน้อยศีล 5 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน ไม่เอาเปรียบชาวบ้าน ที่นำเข้ามาสี ให้ความเป็นธรรมและยุติธรรมแก่ทุกคน การทำงานมีคุณภาพ กล่าวคือ ระบบการสีข้าว การแปรรูปข้าว มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ราคาข่อมเยาว์ กรรมการใจดี การดำเนินงาน

ทุกขั้นตอน โปร่งใส โดยเฉพาะด้านการเงินและบัญชี สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนเพราะทางกลุ่มมีการรายงานไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นประจำ มีระบบการจัดการที่ดี กฎระเบียบเอื้อต่อการทำงานเป็นทีม เนื่องจากกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพิจารณา ร่างขึ้นและตกลงใช้ร่วมกัน การทำงานจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม โรงเรียนข้าวชุมชนก็เช่นกัน ทำคนเดียวไม่ได้และไม่ประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน กลุ่มมีผู้นำที่ดี มุ่งมั่นตั้งใจ เสียสละเพื่อส่วนรวม นั่นคือประธานฯ นายนิวัฒน์ กิติชาญ ท่านเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจแก่กรรมการและสมาชิกทุกคน ให้กำลังใจในการทำงานและเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อผู้นำมีวิสัยทัศน์ คิดกว้าง มองไกล ใฝ่รู้ ส่งผลให้ผู้ตาม เชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำ ตั้งใจทำงานและเป็นผู้เรียนรู้ที่ดี ท่านประธานยังเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการประชุม/สัมมนา การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน นอกจากนี้งานดำเนินงานของกรรมการและสมาชิก เป็นการทำงานแบบบูรณาการภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ (ให้การสนับสนุนงบประมาณ) ภาคเอกชน (สั่งซื้อเครื่องจักรและวัตถุดิบของ) ภาคประชาชน (ร่วมกันทำงานและร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน) เป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหา ร่วมกันติดตามผล และร่วมกันรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้กรรมการ สมาชิกและชาวบ้านส่วนใหญ่ มีความสุขในการทำงานและร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนข้าวชุมชนแห่งนี้

ดังนั้น ผลการพัฒนานับได้ว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมาย กลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้นกว่าเดิม มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นระบบ ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการ 9101ฯ ดังนี้ 1) ลดรายจ่าย ประกอบด้วย ปลุกข้าวไว้รับประทานเอง ซื้อข้าวสารในราคาถูกกว่าท้องตลาด มีอาหารไว้บริโภค ไม่จำเป็นต้องซื้อ 2) เพิ่มรายได้ ประกอบด้วย การนำข้าวเปลือกมาขายให้โรงเรียน การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ 3) ขยายโอกาส ประกอบด้วยผู้นำเข้มแข็งมีวิสัยทัศน์ คิดกว้าง มองไกล ใฝ่รู้ คณะกรรมการทำงานด้วยใจ ท่วมเท เสียสละ สามัคคี ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นอย่างดี มีเครือข่ายมากยิ่งขึ้น คือ ชุมชนต่างอำเภอ นำเข้ามาตีมากขึ้น เครือข่ายทางเพจเฟสบุ๊ค เครือข่ายคนกล้าคืนถิ่น และกลุ่มมีความพร้อมที่จะก้าวสู่วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปข้าวต่อไป

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 2) แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 และ 3) ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี จากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ประวัติความเป็นมาของการกำเนิดโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 มาจากเกษตรกรที่ทำนาแล้วประสบปัญหาถูกกดราคาข้าวเปลือกจากพ่อค้าคนกลาง และต้องซื้อข้าวสารมาบริโภค ทำให้รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ค่าปุ๋ยเคมีค่าสารเคมีนับวันยิ่งแพงขึ้นทวีคูณ ส่งผลให้มีเกษตรกรคนรุ่นใหม่ (Smart Farmer) ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อหาออกของปัญหาดังกล่าว จึงขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาเกษตรอย่างยั่งยืน ได้รับงบประมาณมาจำนวน 568,824 บาท และจำนวนงบประมาณที่เสนอขอ (ต่อยอด) จำนวน 126,273 บาท จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อมาสร้างโรงเรือนของโรงสีข้าวชุมชน เครื่องจักร และวัสดุสิ่งของต่าง ๆ เมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 และได้ดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1) ด้านคน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน จำนวน 10 คน และแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน จำนวน 13 คน (ชุดแรก) โดยมีนายนิพัฒน์ กติชาญ เป็นประธาน และยังได้มอบที่ดินให้เช่าเป็นสถานที่ตั้งโรงสีชุมชนอีกด้วย ส่วนสภาพปัญหาด้านคน

สรุปได้ว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน มีภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบในชุมชนมาก จึงไม่ค่อยมีเวลามาทำงานที่โรงสีเท่าใดนัก ส่งผลให้เกิดปัญหาขาดแคลนคนสีข้าวและดูแลโรงสี กรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในการต่อยอดการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และกลุ่มยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปธรรมชัดเจน

2) ด้านเครื่องจักร สภาพปัจจุบันสรุปได้ว่า ทางกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรหลายประเภทด้วยกัน ประกอบด้วย เครื่องสีข้าว รุ่น M-1 พร้อมติดตั้ง เป็นเครื่องสีข้าวกลิ้ง ข้าวซ้อมมือ พร้อมคัดคุณภาพข้าว เครื่องคัดแยกข้าว รุ่น TV-02 โดยคัดเมล็ดข้าวที่ดีกับปลายข้าวออกจากกัน เครื่องซิลสูญญากาศ เครื่องจักรเย็บปากถุง และตราซึ่งสภาพปัญหาด้านเครื่องจักร พบว่า เครื่องสีข้าวยังไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร เพราะมีเศษก้อนกรวดหรือหินปะปนในข้าวสาร ส่งผลให้ชาวบ้านที่นำข้าวมาสีต้องเสียเวลาในการคัดแยกข้าวกับสิ่งเจือปนออกจากกันและชาวบ้านเสียความรู้สึก วัสดุอุปกรณ์บางอย่างชำรุดเสียหาย เช่น สายพานลูกยาง เป็นต้น กรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการซ่อมและดูแลเครื่องจักร

3) ด้านเงิน สภาพปัจจุบันสรุปได้ว่า ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 568,824 บาท และจำนวนงบประมาณที่เสนอขอ (ต่อยอด) อีกจำนวน 126,273 บาท จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามโครงการ 9109 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน มีกรรมการรับผิดชอบด้านการเงิน 3 คน และทำหน้าที่เบิกจ่ายได้ 2-3 คน ส่วนสภาพปัญหาด้านเงิน สรุปได้ว่า กรรมการฝ่ายற்றுญญิตขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีรายรับรายจ่ายตามแบบฟอร์มของกรมส่งเสริมการเกษตร ชาวบ้านนำข้าว มาสีน้อย รายได้ของกลุ่มไม่เพียงพอ ชาวบ้านโดยทั่วไปยังไม่ทราบว่า มีโรงสีข้าวชุมชนตั้งอยู่ และดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง

4) ด้านวัสดุสิ่งของ สภาพปัจจุบันสรุปได้ว่า มีการสร้างโรงเรือน 32 ตารางเมตร (4x8 เมตร) ติดตั้งระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา สร้างห้องน้ำ ถูกระสอบใส่ข้าว ถูพลาสติกสำหรับเครื่องซิลสูญญากาศ สภาพปัญหาด้านวัสดุสิ่งของ พบว่า ถูพลาสติกที่ห่อหุ้มข้าวสารไม่ได้คุณภาพ โรงเรือนคับแคบ ไม่มีที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสาร ทางกลุ่มจึงต้องการต่อเติมโรงเรือนออกไปอีก 24 ตารางเมตร (3x8 เมตร)

5) ด้านข่าวสารข้อมูล สภาพปัจจุบันสรุปได้ว่า เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงสีจากปากต่อปาก ส่วนสภาพปัญหา สรุปได้ว่า กรรมการและสมาชิกขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการตลาดในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น ทางเว็บเพจและเฟสบุ๊ค โรงสีขาดการส่งเสริมสนับสนุนการให้บุคลากรได้ค้นคว้าหาความรู้จากการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม และศึกษาดูงาน นอกจากนี้ทางกลุ่มยังไม่มีเครือข่ายภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มโรงสี

2. แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโตน จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ดังนี้

2.1 ด้านคน มีแนวทางการพัฒนา สรุปได้ว่า มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปธรรมชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ที่ปรึกษา เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่างกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มร่วมกัน ผู้นำได้ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ให้ผู้วิจัยเข้าร่วมฝึกอบรมการแปรรูปข้าว จากกรมการค้าข้าว การประชุม/สัมมนา/อบรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงสีข้าวชุมชน นอกจากนี้ ยังสนับสนุนกิจกรรมการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ การทำขนม นางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลายี่ฮ่า และไข่เค็ม การแก้ไขปัญหาการทำงานของกรรมการ ด้วยการผลัดเปลี่ยนเวรกันในทุกวัน อย่างน้อย 2 คน แต่ถ้าติดภารกิจที่สำคัญและเร่งด่วน ให้ผลัดเปลี่ยน เปรกผันกันกับเพื่อนร่วมงานแทน

2.2 ด้านเครื่องจักร มีแนวทางการพัฒนา สรุปได้ดังนี้ เครื่องสีข้าวยังไม่ได้คุณภาพ มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะมีเศษก้อนกรวดหรือหินปะปนในข้าวสาร แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ขอรับการสนับสนุนต่อยอดโครงการ 9101ฯ จากกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อของบประมาณจำนวนเงิน 126,273 บาท จัดซื้อเครื่องคัดแยกกรวด/หินขนาดเล็ก รุ่น DS 280-1 MINI พร้อมมอเตอร์ ½ Hp กำลังผลิต 80-100 กิโลกรัมต่อชั่วโมง และจัดซื้อเสากระพ้อลำเรียงข้าวเปลือก มอเตอร์ ½ ด้านการดูแลรักษาและซ่อมแซม ในส่วนพื้นฐานด้านช่างของประธาน พอทำได้ในเบื้องต้น แต่ถ้าเกินความสามารถ คงต้องอาศัยช่างโดยตรงของทางบริษัทที่รับผิดชอบมาซ่อมให้ และยังแนะนำถ่ายทอดทักษะประสบการณ์แก่ผู้ดูแลเครื่องจักร

2.3 ด้านเงิน มีแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน สรุปได้ว่า โรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็ก ชื่อเสียงยังไม่ค่อยมีใครทราบ ชาวบ้านจึงนำข้าวมาสีน้อย เมื่อมีคนมาสีข้าวน้อย รายได้เข้ากลุ่มก็น้อยตามไปด้วย กรรมการจึงประชุมปรึกษาร่วมกันว่า จะทำอย่างไรดีโรงสีจึงจะอยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง ผลปรากฏออกมาว่า ให้ทุกคนระดมหุ้นร่วมกัน หุ้นละ 100 บาท มีสวัสดิการคืนให้ การจัดทำโรสุทธิ ค่าตอบแทนสมาชิก ร้อยละ 10 เหลือคืนสมาชิก ร้อยละ 30 กองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก ร้อยละ 10 (งานมงคลและอวมงคล) กองทุนประกันความเสี่ยง ร้อยละ 10 และสมทบเข้ากองทุนของกลุ่ม ร้อยละ 40 นอกจากนี้ คณะกรรมการจะมีรายได้จากการสีข้าวกล้อง กิโลกรัมละ 0.50 บาท และข้าวสาร กิโลกรัมละ 0.25 บาท

2.4 ด้านวัสดุสิ่งของ มีแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ สรุปได้ว่าโรงเรือนคับน้ำไม่มีสถานที่ในการเก็บข้าวเปลือกและข้าวสาร ขอเพิ่มเติมโรงเรือนเพิ่มขึ้นอีก 24 ตารางเมตร (3 x 8 เมตร) การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ข้าวสารให้มีคุณภาพได้มาตรฐานจากเครื่อง ซิลิซิลูญญาทาส กรรรมการและสมาชิกทุกคน ต้องช่วยกันดูแล เก็บรักษา และซ่อมแซมวัสดุสิ่งของให้มีความพร้อมต่อการใช้งาน ใช้วัสดุสิ่งของให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ที่สุด และช่วยกันประหยัดไฟฟ้าและน้ำ ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้กรรมการและสมาชิกทุกคนได้ปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภค และนำข้าวมาขายหรือนำมาสีที่โรงสี หรือจะนำข้าวสารไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 ด้านข่าวสารข้อมูล แนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ สรุปได้ดังนี้ ผู้ใหญ่รักชนก ตั้งทอง พอมือองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่บ้าง และให้ญาติแนะนำในการสร้างเพจของตนเอง ในนามกลุ่มเกษตรพอเพียง โรงสีชุมชนการแปรรูปข้าวหนองโดน 1 เมื่อมีกิจกรรมความเคลื่อนไหวของโรงสี ผู้ใหญ่รักชนกก็จะนำข้อมูลและภาพประกอบไปลงในเว็บเพจและเฟสบุคดังกล่าว เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลให้สาธารณชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ประธานโรงสีข้าวชุมชน ได้มีแนวคิดใหม่ที่จะพัฒนาบุคลากรของกลุ่มให้มีคุณภาพ ด้วยการส่งตัวแทนไปเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การเข้าประชุม การสัมมนาหรืออบรมเกี่ยวข้องกับโรงสีข้าวชุมชน การทำนาอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง มีการศึกษาดูงาน โรงสีชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่จังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังสร้างเครือข่ายการทำนาเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายโรงสีข้าวชุมชน และเครือข่ายคนกล้าคืนถิ่น

3. ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย ขอสรุปผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ รายละเอียดของปรัชญา “พอประมาณ” พบว่า ผลการพัฒนาตามกรอบและตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

3.1.1 มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ มีคุณธรรมนำชีวิต ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง ส่วนตัวชี้วัดของกลุ่ม คือ คณะกรรมการไม่โกงเวลาทำงาน ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบของตนเองได้เป็นอย่างดี กรรมการหลายคน จากเดิมปลูกข้าวใช้สารเคมี แต่ตอนนี้เปลี่ยนแนวความคิดมาทำนาแบบอินทรีย์แทน เป็นการทำนาปลอดสารเคมีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป้าหมายของโรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้มุ่งพัฒนาตามเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ค้าขายเอากำไรเกินควร ไม่ได้เอาเงินนำหน้า

แต่เน้นความอยู่รอด พึ่งตนเองได้ โดยมีผู้นำ คือประธาน โรงสีข้าวชุมชน ท่านเป็นผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบสูง เสียสละเพื่อส่วนรวม มีธรรมประจำใจ นอกจากนี้กรรมการ และสมาชิกทุกคน ให้การเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี

3.1.2 รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า และภูมิใจเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ คือ รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง มีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า ค่าใช้จ่ายในครอบครัวลดลง กิจกรรมของโรงสี มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงปลา โดยได้ไข่ ไข่รับประทาน ปลุกข้าวไว้กินเอง มีรายได้เพิ่มจากการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ การทำขนมนางเล็ด การทำข้าวโป่ง ข้าวหมาก น้ำขาวหรือเหล้าสาโท การทำปลาร้า และไข่เค็ม ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงสี ไม่ได้ทำให้ใหญ่เกินตัวหรือเกินความสามารถ แต่ทำอย่างสุดความสามารถ ไม่ได้เน้นเอากำไรเป็นหลัก แต่เน้นเพื่อความอยู่รอด พอเพียง พึ่งตนเองได้ กรรมการ และสมาชิกให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

3.1.3 มีชีวิตที่เรียบง่าย กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน เน้นพออยู่ พอกิน พอใช้ และเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ไม่หน้าใหญ่ไล่ตามกระแสวัตถุนิยม รู้จักกาลเทศะ มีความสุขตามอัตภาพของตนเอง มีความพอดีในการดำเนินชีวิต ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินตัว ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้ การทำโรงสีข้าวชุมชน ไม่ใหญ่เกินตัว ขนาดเล็ก จี๊ดแต่แจ๋ว เน้นสร้างโรงสีให้ได้คุณภาพ และชุมชนได้ประโยชน์มากที่สุด เครื่องจักร วัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกิจกรรม เน้นความเรียบง่าย พอใช้ ตามความเหมาะสมและอัตภาพของตนเอง

3.2 ความมีเหตุผล โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

3.2.1 มีหลักวิชา และเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ กินอยู่อย่างมีข้อมูล มีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล “รู้เขา รู้เรา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ทุนชุมชนต่าง ๆ และการแสวงหาคำความรู้ใหม่ ๆ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า กรรมการและสมาชิกใส่ใจในสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนวิถีคิด วิถีปฏิบัติกันใหม่ ด้วยการทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักสวนครัวไว้บริโภค เป็นการกินอยู่อย่างมีข้อมูล กรรมการและสมาชิกของโรงสี มีการเรียนรู้เพื่อค้นหาทุนของท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทำลายระบบนิเวศด้วยการทำนาอินทรีย์ ทุนทางสังคม ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยผาสุก อาศัยซึ่งกันและกัน มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากการเข้าประชุมหรือการอบรม/สัมมนา เกี่ยวกับโรงสีข้าวชุมชน การแปรรูปข้าว และการทำนาเกษตรอินทรีย์ และทุนทางภูมิปัญญา การแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับบริโภคและจำหน่าย เช่น การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก การทำปลาร้า น้ำขาวหรือเหล้าสาโท และทำไข่เค็ม เป็นต้น

3.2.2 มีแผน เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย มีแผนชีวิต แผนครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณ รายรับ รายจ่าย การลงทุน และแผนเศรษฐกิจพอเพียง ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า ครอบครัว และกลุ่ม มีการทำบัญชีครัวเรือน ส่วนกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน ฝ่ายற்றுญาติ มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชน กล่าวคือ แม้แต่การก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ต้องมีการจัดเวทีประชาคมหลายครั้ง เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนจริงๆ มีปัญหาอะไรบ้าง ต้องการแก้ไข ปัญหาอย่างไร โรงสีข้าวชุมชน ก่อกำเนิดขึ้นมาจากแผนชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนมา ตั้งแต่แรกเริ่ม และร่วมกันทำ จนสำเร็จไปได้ด้วยดี กรรมการและสมาชิก มีแผนการลงทุนของกลุ่ม เรียกว่า แผนการปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระบบ โครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจน มีแผนการจัดสวัสดิการของกลุ่ม ด้วยการระดมหุ้น ๆ ละ 100 บาท มีเงินปันผลคืนแก่กรรมการและสมาชิก และยังมีการแจกข่าวสารอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีแผนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจุดเน้นของโครงการ 9101 และเป็นที่มาของโรงสีข้าวชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาส

3.2.3 เป็นมืออาชีพ มีเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน และมีหลักธรรมอริยบท 4 ในการดำเนินงาน มีใจรักในงานที่ทำ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า กรรมการและสมาชิก มีการทำงานเต็มความสามารถ ทุกคนทำงานด้วยใจรัก เพื่อชุมชนบ้านเกิดของตนเอง กรรมการมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามบทบาทหน้าที่ของตนเองการทำงานมีเป้าหมายหลัก คือ ความสุขที่ได้ตอบแทนชุมชน ความสุขเกิดจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านมาปรับใช้ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่เกิดโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน และนำหลักธรรม อริยบท 4 มาปรับใช้ในการทำงาน

3.3 ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

3.3.1 ระบบชีวิตที่ดี มีเกณฑ์ คือ ครอบครัวอบอุ่น/กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนอบอุ่น และมีความมั่นคงในชีวิต ผลการพัฒนาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด สรุปได้ว่า มีการจัดการชีวิตที่ดี คือ การจัดการเวลาให้เป็นในการทำงาน การจัดการอาชีพหลักและเสริม การจัดการกลุ่ม 5 ประการ คือ คน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของและข่าวสารข้อมูล กลุ่มเริ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยมีการวางแผน ดำเนินงานการจัดการโรงสีข้าวผู้วิสาหกิจชุมชน และมีการจัดการเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวและกลุ่ม ด้วยการใช้ชีวิตตามทางสายกลาง น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ พออยู่ พอกิน พอใช้ พอเพียง พอร่มเย็น และมีความสุข

3.3.2 ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี มีเกณฑ์ คือ ชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน/กลุ่ม สวัสดิการชุมชน/กลุ่ม เครือข่ายชุมชน วิชากิจชุมชน โดยเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในชุมชน ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า มีระบบการเรียนรู้ร่วมกัน โดยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนมาตั้งแต่เริ่มต้น และร่วมกันทำโรงสีแห่งนี้เกิดจากแนวคิดของชาวบ้าน โดยแท้จริงเพื่อต้องการแก้ปัญหาของตนเอง ชาวบ้านมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยมีการจัดการ 5 อย่างได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ และปุ๋ย มีเครือข่ายชุมชน และกำลังมุ่งเป้าสู่วิชากิจชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักการจัดการ 5 ประการ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านคนหรือบุคลากร ได้แก่ กรรมการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 หลายท่านเป็นผู้นำชุมชน คือ เป็นผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ด้วยภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบในชุมชนมีมาก จึงไม่มีเวลามาทำงานที่โรงสีข้าวชุมชนเท่าใดนัก ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของโรงสีทันที กล่าวคือ ขาดแคลนคนสีข้าว และดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงสี ซึ่งมีเพียงประธานและเลขานุการเท่านั้น ที่เป็นตัวหลักในการทำงานของแต่ละวัน และทางกลุ่มยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้คณะกรรมการบางรายขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการสีข้าว การบรรจุถุง และการต่อยอดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า และขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการซ่อมและดูแลเครื่องจักรสอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร และมฤดี จันทรรัตน์ (2558, หน้า 142-147) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า โรงสีข้าวชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการตลาด การขาย และการโฆษณา รวมถึงขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะในการดำเนินการในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสีข้าว การบรรจุถุง เป็นต้น นอกจากนี้โรงสีข้าวส่วนใหญ่ ขาดทักษะและแรงจูงใจทางด้านการวิจัยและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ขาดอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานมาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ เช่น เครื่องตรวจวัดคุณภาพข้าวเปลือก และที่สำคัญโรงสีชุมชนส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินทุน ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ

ด้านเครื่องจักร ทางกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรหลายประเภทด้วยกัน ประกอบด้วย เครื่องสีข้าว รุ่น M-1 พร้อมติดตั้ง เป็นเครื่องสีข้าวกลิ้ง ข้าวซ้อมมือ พร้อมคัดคุณภาพข้าว เครื่องคัดแยกข้าว รุ่น TV-02 โดยคัดเมล็ดข้าวที่ดีกับปลายข้าวออกจากกัน เครื่องซีลสุญญากาศ เครื่องจักรเย็บปากถุง และตราซัง ส่วนสภาพปัญหาด้านเครื่องจักร พบว่า เครื่องสีข้าวยังไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร เพราะมีเศษก้อนกรวดหรือหินปะปนในข้าวสาร ส่งผลให้ชาวบ้านที่นำข้าวมาสีต้องเสียเวลาในการคัดแยกข้าวกับสิ่งเจือปนออกจากกันและชาวบ้านเสียความรู้สึกพร้อมกันนั้น ได้พูดปากต่อปากออกไปว่า โรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้สีข้าวไม่ค่อยดีมีสิ่งเจือปน นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์บางอย่างชำรุดเสียหาย เช่น สายพาน ลูกยาง ฯลฯ

ด้านเงิน โรงสีข้าวชุมชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 568,824 บาท และจำนวนงบประมาณที่เสนอขอ (ต่อยอด) อีกจำนวน 126,273 บาท จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามโครงการ 9109 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน มีกรรมการรับผิดชอบด้านการเงิน 3 คน และทำหน้าที่เบิกจ่ายได้ 2-3 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรชัย ขอบยศและจตุรงค์ ศรีสุธรรม(2559, หน้า 112-116) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อสร้างเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มโรงสีข้าว ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ด้านการก่อรูปโดยชุมชน คือ การขอสนับสนุนทุนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ส่วนสภาพปัญหาด้านเงินสรุปได้ว่า ชาวบ้านนำข้าวมาสีน้อย รายได้ของกลุ่มไม่เพียงพอ ชาวบ้านโดยทั่วไปยังไม่ทราบว่า มีโรงสีข้าวชุมชนตั้งอยู่ และดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง นอกจากนี้กรรมการที่เป็นเหรียญกษาปณ์ ยังมีความเข้าใจน้อยในระบบบัญชีเบิกจ่ายของกรมส่งเสริมการเกษตร

ด้านวัสดุสิ่งของ มีการสร้างโรงเรือน 32 ตารางเมตร(4x8 เมตร) ติดตั้งระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา สร้างห้องน้ำ 1 ห้อง ถุงกระสอบใส่ข้าว ถุงพลาสติกสำหรับเครื่องซีลสุญญากาศ สภาพปัญหาด้านวัสดุสิ่งของ พบว่า การบรรจุภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐาน กล่าวคือ ถุงพลาสติกที่ห่อหุ้มข้าวสารไม่ได้คุณภาพ โรงเรือนของโรงสีข้าวสถานที่คับแคบ ไม่มีที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสาร ทางกลุ่มจึงต้องการต่อเติมโรงเรือนออกไปอีก 24 ตารางเมตร (3x8 เมตร)

ด้านข่าวสารข้อมูล เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงสีข้าวชุมชนจากปากต่อปาก ส่วนสภาพปัญหา สรุปได้ว่า กรรมการและสมาชิกขาดความเข้าใจในการตลาดในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น ทางเว็บเพจและเฟสบุ๊ค โรงสีข้าวชุมชนขาดการส่งเสริมสนับสนุนการให้บุคลากร ได้ค้นคว้า หาความรู้ จากการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม และศึกษาดูงานนอกสถานที่ นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังไม่มีเครือข่ายภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มโรงสี มีเพียงเครือข่ายในชุมชนเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร คล้ายอ่ำ และสาธิต เชื้ออยู่ยานาน (2555, หน้า 90-95)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคิดและความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการจัดการโรงสีชุมชน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภोजันทบุรี จังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะคิดและความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการจัดการโรงสีข้าวชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากระบบการจัดการขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน

2. แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี อภิปรายผลการวิจัย ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ดังนี้

ด้านคน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ที่ปรึกษา เลขานุการ เภสัชกร ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบชัดเจน ทุกคนมีส่วนร่วมในการยกย่อง กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มร่วมกัน ผู้นำได้ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ให้ผู้วิจัยเข้าร่วมฝึกอบรมการแปรรูปข้าวจากกรรมกรค้าข้าว การประชุม/สัมมนา/อบรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงสีข้าวชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ การทำขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก ปลายี่ และไข่เค็ม การแก้ไขปัญหาค่าจ้างของกรรมกร ด้วยการผลัดเปลี่ยนเวรกัน ในทุกวัน อย่างน้อย 2 คน แต่ถ้าติดภารกิจที่สำคัญและเร่งด่วน ให้สับเปลี่ยนเวรกันกับเพื่อนร่วมงานแทน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร ด้อมกลาง (ม.ป.ป., หน้า 120-125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไผ่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวทางการพัฒนา ควรส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงสีข้าวชุมชน และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานในรูปกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชน ส่งเสริมให้สมาชิกมีการผลิตข้าวอินทรีย์ และรับซื้อในราคาที่สูงแล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่ม ควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ของโรงสีข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเพิ่มช่องทางการสื่อสาร พัฒนาการบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายอื่นที่ประสบผลสำเร็จและส่งเสริมสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร และมลฤดี จันทรัตน์ (2558, หน้า 142-147) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน คือ การพัฒนาขีดความสามารถของพนักงานการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดและการโฆษณา การพัฒนาศักยภาพทางการวิจัยและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ การหาอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานมาใช้ในกระบวนการ และการหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ

ด้านเครื่องจักร มีแนวทางการพัฒนา สรุปได้ดังนี้ เครื่องสีข้าวยังไม่ได้คุณภาพมาตรฐานเท่าที่ควร เพราะมีเศษก้อนกรวดหรือหินปะปนในข้าวสาร แนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ขอบรับการสนับสนุนต่อยอดโครงการ 9101๗ จากกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อของบประมาณจำนวนเงิน 126,273 บาท จัดซื้อเครื่องคัดแยกกรวด/หินขนาดเล็ก รุ่น DS 280-1 MINI พร้อมมอเตอร์ ½ Hp กำลังผลิต 80-100 กิโลกรัมต่อชั่วโมง และจัดซื้อเสากระพ้อลำเรียงข้าวเปลือกมอเตอร์ ½ ด้านการดูแลรักษาและซ่อมแซม ในส่วนพื้นฐานด้านช่างของประธาน พอทำได้ในเบื้องต้น แต่ถ้าเกินความสามารถ คงต้องอาศัยช่างโดยตรงของทางบริษัทที่รับผิดชอบมาซ่อมให้ และยังแนะนำถ่ายทอดทักษะประสบการณ์แก่ผู้ดูแลเครื่องจักร สอดคล้องกับงานวิจัยวิวัฒน์ไม้แก่นสาร และมลฤดี จันทรัตน์ (2558, หน้า 142-147) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน คือ การหาวัสดุอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานมาใช้ในกระบวนการผลิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ถนอมแก้ว (2559, หน้า 104-107) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงสีข้าวสังข์หยดเข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงสีข้าว: กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเขากลาง พบว่า เพิ่มกำลังการผลิตให้ทันตามความต้องการของลูกค้า และเพิ่มเครื่องจักรเพื่ออำนวยความสะดวกทดแทนแรงงานคน

ด้านเงิน มีแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน สรุปได้ว่า โรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโดน 1 เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็ก ชื่อเสียงยังไม่ค่อยมีใครทราบ ชาวบ้านจึงนำข้าวมาสีน้อย เมื่อมีคนมาสีข้าวน้อย รายได้เข้ากลุ่มก็น้อยตามไปด้วย กรรมการจึงประชุมปรึกษาหารือร่วมกันว่าจะทำอย่างไรดีโรงสีจึงจะอยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง ผลปรากฏออกมาว่า ให้ทุกคนระดมหุ้นร่วมกันหุ้นละ 100 บาท มีสวัสดิการคืนให้ การจัดทำโรสุทธิ ค่าตอบแทนสมาชิก ร้อยละ 10 เหลือคืนสมาชิก ร้อยละ 30 กองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก ร้อยละ 10 (งานมงคลและอวมงคล) กองทุนประกันความเสี่ยง ร้อยละ 10 และสมทบเข้ากองทุนของกลุ่ม ร้อยละ 40 นอกจากนี้คณะกรรมการจะมีรายได้จากการสีข้าวกล้อง กิโลกรัมละ 0.50 บาท และข้าวสาร กิโลกรัมละ 0.25 บาท สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ถนอมแก้ว (2559, หน้า 104-107) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงสีข้าวสังข์หยดเข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงสีข้าว: กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเขากลาง พบว่า ควรเพิ่มทุนในการทำธุรกิจและการศึกษาการใช้ทุนหมุนเวียน

ด้านวัตถุดิบของ มีแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน สรุปได้ว่าโรงเรือนคับแคบไม่มีสถานที่ในการเก็บข้าวเปลือกและข้าวสาร ขอเพิ่มเติมโรงเรือนเพิ่มขึ้นอีก 24 ตารางเมตร (3 x 8 เมตร) ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์จุกภัณฑ์ข้าวสารให้มีคุณภาพได้มาตรฐานจากเครื่องซีลสุญญากาศ กรรมการและสมาชิกทุกคน ต้องช่วยกันดูแล เก็บรักษา และซ่อมแซมวัตถุดิบของให้

มีความพร้อมต่อการใช้งาน ใช้วัสดุสิ่งของให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ที่สุด และช่วยกันประหยัดไฟฟ้าและน้ำ ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้กรรมการและสมาชิกทุกคนได้ปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภค และนำข้าวมาขายหรือนำมาสีที่โรงสี หรือจะนำข้าวสารไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดคล้องงานวิจัยของนิภาพร ด้อมกลาง ((ม.ป.ป.), หน้า 120-125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

ด้านข่าวสารข้อมูล มีแนวทางการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน สรุปได้ดังนี้ ผู้ใหญ่รักชนก ตั้งทอง พอมือองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่บ้าง และให้ญาติแนะนำในการสร้างเพจของตนเอง ในนามกลุ่มเกษตรพอเพียง โรงสีชุมชนการแปรรูปข้าว หนองโดน 1 เมื่อมีกิจกรรมความเคลื่อนไหวของโรงสี ผู้ใหญ่รักชนกก็จะนำข้อมูลและภาพประกอบไปลงในเพจเฟซบุ๊กดังกล่าว เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลให้สาธารณชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ประธานโรงสีข้าวชุมชน ได้มีแนวคิดใหม่ที่จะพัฒนาบุคลากรของกลุ่มให้มีคุณภาพ ด้วยการส่งตัวแทนไปเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การเข้าประชุม การสัมมนาหรืออบรมเกี่ยวข้องกับโรงสีข้าวชุมชน การทำนาอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง มีการศึกษาดูงาน โรงสีชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่จังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังสร้างเครือข่ายการทำนาเกษตรอินทรีย์เครือข่ายโรงสีข้าวชุมชน และเครือข่ายคนกล้าคืนถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพร ด้อมกลาง ((ม.ป.ป.), หน้า 120-125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ของโรงสีข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเพิ่มช่องทางการสื่อสารหลายช่องทาง

3. ผลการพัฒนารจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3 ประการ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ ผลการพัฒนาดำเนินการรอบและตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ มีคุณธรรมนำชีวิต ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง ผลการพัฒนาดำเนินการของกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 คือ ประธานและคณะกรรมการบริหารโรงสีทำหน้าที่ที่รับผิดชอบของตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่โกงเวลาทำงาน เสียสละสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม กรรมการหลายคน จากเดิมปลูกข้าวใช้สารเคมี แต่ตอนนี้เปลี่ยนแนวความคิดมาทำนาแบบอินทรีย์แทน เป็นการทำนาปลอดสารเคมีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป้าหมาย

ของโรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้มุ่งพัฒนาตามเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ค้าขายเอากำไรเกินควร ไม่ได้เอาเงินนำหน้า แต่เน้นความอยู่รอด ไม่ใช่ให้รวย หวังพึ่งตนเองได้ โดยมีผู้นำ คือประธานโรงสีข้าวชุมชนท่านเป็นผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบสูง เสียสละเพื่อส่วนรวม มีธรรมประจำใจ นอกจากนี้กรรมการ และสมาชิกทุกคน ให้การเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรชัย ชอบยศ และจตุรงค์ ศรีสุธรรม(2559, หน้า 112-116) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อสร้างเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มโรงสีข้าว ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีคณะทำงานที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบการปรับเงื่อนไขการปันผลตามความเหมาะสม และมีกรรมการตรวจสอบถ่วงดุลในกิจการโรงสี

รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า และภูมิใจเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ คือ รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง มีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด สรุปได้ว่า ค่าใช้จ่ายในครอบครัวลดลง กิจกรรมของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ประกอบด้วย การเลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยได้ไข่ไว้รับประทานและจำหน่าย การเลี้ยงปลา ไว้รับประทานและทำปลาร้า ปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภคเอง มีรายได้เพิ่มจากการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ ขนมนางเล็ด ข้าวโป่ง ข้าวหมาก น้ำขาวหรือเหล้าสาโท การทำปลาร้า และไข่เค็ม ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงสี ไม่ได้ทำให้ใหญ่เกินตัวหรือเกินความสามารถ แต่ทำอย่างสุดความสามารถ ไม่ได้เน้นเอากำไรเป็นหลัก แต่เน้นเพื่อความอยู่รอด พอเพียง พึ่งตนเองได้ กรรมการและสมาชิกให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับการวิจัยของกิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย (2557, หน้า 189-198) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการผลิตข้าวการแปรรูปข้าว และการค้าข้าวในประเทศไทย พบว่า ผู้บริโภคข้าวคือกลุ่มคนที่เป็จุดเริ่มต้นของการสร้างนวัตกรรมส่วนช่องทางการจัดจำหน่ายข้าวเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และพัฒนานวัตกรรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวคือการเปลี่ยนความต้องการของผู้บริโภคให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ และท้ายที่สุดการสร้างนวัตกรรมการผลิตข้าว คือ การพัฒนาความมั่นคงด้านอาหาร

มีชีวิตที่เรียบง่าย กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน เน้นพออยู่ พอกิน พอใช้ และเชื่อมั่น เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ไม่หน้าใหญ่ไล่ตามกระแสวัตถุนิยม รู้จักกาลเทศะ มีความสุขตามอัตภาพของตนเอง มีความพอดีในการดำเนินชีวิต ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินตัว ผลการพัฒนา ตามตัวชี้วัดอภิปรายผลการวิจัยได้ว่า โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ไม่ได้ทำโรงสีขนาดใหญ่เกินตัว แต่ทำแบบขนาดเล็ก จี๋วแต่แจ๋ว เน้นสร้างโรงสีชุมชนแบบบูรณาการ การมีส่วนร่วม

ของทุกฝ่ายมีคุณภาพ และชุมชนได้ประโยชน์มากที่สุด เครื่องจักร วัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกิจกรรม เน้นความเรียบง่าย พอดี พอใช้ ตามความเหมาะสมและอัตภาพของตนเอง

3.2 ความมีเหตุผล โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

มีหลักวิชา และเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ กินอยู่อย่างมีข้อมูล มีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล “รู้เขา รู้เรา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ทุนชุมชนต่าง ๆ และการแสวงหาคำรู้ใหม่ ๆ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า กรรมการและสมาชิกใส่ใจในสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนวิถีคิด วิถีปฏิบัติกันใหม่ ด้วยการทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักสวนครัวไว้บริโภค เป็นการกินอยู่อย่างมีข้อมูล กรรมการและสมาชิกของโรงเรียน มีกระบวนการเรียนรู้ เพื่อค้นหาทุนของท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทำลายระบบนิเวศด้วยการทำนาอินทรีย์ ทุนทางสังคม ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยผาสุก อาศัยซึ่งกันและกัน มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ค้นหาความรู้เพิ่มเติม จากการเข้าประชุมหรือการอบรม/สัมมนา เกี่ยวกับโรงเรียนข้าวชุมชน การแปรรูปข้าว และการทำนาเกษตรอินทรีย์ และทุนทางภูมิปัญญา การแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับบริโภคและจำหน่าย เช่น การทำข้าวโป่ง ขนมนางเล็ด ข้าวหมาก การทำปลาร้า น้ำข้าวหรือเหล้าสาโท และทำไข่เค็ม เป็นต้น

มีแผน เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย มีแผนชีวิต แผนครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณ รายรับ รายจ่าย การลงทุน และแผนเศรษฐกิจพอเพียง ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ครอบครัว และกลุ่มกรรมการและสมาชิกของโรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีการทำบัญชีครัวเรือน ส่วนกลุ่มโรงเรียนข้าวชุมชน ฝ่ายเหรียญกึ่ง มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชน กล่าวคือ แม้แต่การก่อตั้งโรงเรียนข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ต้องมีการจัดเวทีประชาคมหลายครั้ง เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนจริง ๆ มีปัญหาอะไรบ้าง ต้องการแก้ไขปัญหายังไง โรงเรียนข้าวชุมชน ก่อกำเนิดขึ้นมาจากแผนชุมชนที่ร่วมกันทำ ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนมาตั้งแต่แรกเริ่ม จนสำเร็จไปได้ด้วยดี กรรมการและสมาชิก มีแผนการลงทุนของกลุ่ม เรียกว่า แผนการปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระบบโครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจน มีแผนการจัดสวัสดิการของกลุ่ม ด้วยการระดมหุ้น ๆ ละ 100 บาท มีเงินปันผลคืนแก่กรรมการและสมาชิก และยังมีแผนแจกข้าวสารอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีแผนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจุดเน้นของโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน และเป็นที่มาของโรงเรียนข้าวชุมชน วัตถุประสงค์หลัก เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของเดชา วงศ์แก้ว (2557, หน้า 135-160) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการ โรงเรียนข้าวชุมชน

แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มที่ดำรงชีวิต พออยู่พอกิน สมควรแก่อัตภาพ เป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ได้ในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนดีขึ้นจากการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ทำให้เพิ่มรายได้ และยังสามารถทำให้ชุมชนยกระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง ยั่งยืน รู้รักสามัคคีทำงานอย่างมีความสุขได้ในระดับหนึ่ง และมีการพัฒนานำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชน โดยการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ของบรรจุภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กิโลกรัม ตราสินค้า“ข้าวสารเกวียนหัก”

เป็นมืออาชีพ มีเกณฑ์กำหนดไว้ คือ คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน และมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงาน มีใจรักในงานที่ทำ ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ว่ากรรมการและสมาชิก มีการทำงานเต็มความสามารถ ทุกคนทำงานด้วยใจรัก เพื่อชุมชนบ้านเกิดของตนเอง กรรมการมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามบทบาทหน้าที่ของตนเองการทำงานมีเป้าหมายหลัก คือ ความสุขที่ได้ตอบแทนชุมชน ความสุขเกิดจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านมาปรับใช้ กล่าวคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีจิตน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ที่เกิดโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน และนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ ถิ่นทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาปรับใช้ในการทำงานของโรงสีข้าวชุมชน

3.3 ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีกรอบ และตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ระบบชีวิตที่ดี มีเกณฑ์ คือ ครอบครัวอบอุ่น/กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนอบอุ่น และมีความมั่นคงในชีวิต ผลการพัฒนาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีการจัดการชีวิตที่ดี คือ การจัดการเวลาให้เป็นในการทำงาน การจัดการอาชีพหลักและเสริม การจัดการกลุ่ม 5 ประการ คือ คน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของและข้าวสารข้อมูล กลุ่มเริ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยมีการวางแผนดำเนินงานการจัดการโรงสีข้าวผู้วิสาหกิจชุมชน หลังจากทำการวิจัยเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการบริหารจัดการโรงสีมีวิสัยทัศน์การทำงานต่อไป เพื่อผลักดันให้โรงสีข้าวชุมชนแห่งนี้ เป็นวิสาหกิจชุมชนให้ได้ และมีการจัดการเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวและกลุ่ม ด้วยการใช้ชีวิตตามทางสายกลาง น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ รู้จักประหยัด อดออม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ พอเพียง พอร่วมเย็น และมีความสุข

ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี มีเกณฑ์ คือ ชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน/กลุ่ม สวัสดิการชุมชน/กลุ่ม เครือข่ายชุมชน วิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในชุมชน ผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 มีระบบการเรียนรู้ร่วมกัน โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผน มาตั้งแต่เริ่มต้น โรงสีแห่งนี้เกิดจากแนวคิดของชาวบ้านโดยแท้จริง เพื่อต้องการแก้ปัญหาของตนเอง ชาวบ้านมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยมีการจัดการ 5 อย่างได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพรของใช้ และปุ๋ย มีเครือข่ายชุมชน และกำลังมุ่งเป้าสู่วิสาหกิจชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร ค้อมกลาง ((ม.ป.ป.), หน้า 120-125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวทางการพัฒนาควรส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงสีข้าวชุมชน และสร้างความเข้มแข็ง ในการดำเนินงานในรูปแบบกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชน ส่งเสริมให้สมาชิกมีการผลิตข้าวอินทรีย์ และรับซื้อในราคาที่สูง แล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่ม ควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ของโรงสีข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเพิ่มช่องทางการสื่อสาร พัฒนาการบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายอื่นที่ประสบผลสำเร็จ และส่งเสริมสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัย สำเร็จลงเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองโดนและสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองโดน และที่อื่น ๆ ควรนำเอาข้อมูลการวิจัยไปเป็นสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้การบริหารจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการแก่ชุมชนอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะด้านการปฏิบัติ

โรงสีข้าวชุมชนที่มีความสนใจ ต้องการนำเอาผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการของตนเอง ควรพิจารณาถึงบริบทของชุมชนที่มีความแตกต่างกันในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 ควรศึกษาวิจัยการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการสู่วิสาหกิจชุมชน
- 3.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ

3.3 ควบคู่กับวิจัยการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการในการแปรรูปข้าว

3.4 ควบคู่กับวิจัยความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการด้วยความเข้มแข็งและ

ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). **โครงการ 1901 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน.** (เอกสารอัดสำเนา).
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). **ภูมิปัญญาไทย: การทำเหล้าสาโท.** ค้นเมื่อ 18 มกราคม 2561, จาก <http://www.otoptoday.com/wisdom/1157>.
- กรมวิทยาศาสตร์บริการ. (2561). **การแปรรูปข้าว.** ค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/supplychainrice/3-paerup/3-3-source>.
- คำธร จิตตะโน. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์.** กรรมการโรงสีข้าวฯ. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- _____. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม.** กรรมการโรงสีข้าวฯ. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย. (2557). **นวัตกรรมการผลิตข้าว การแปรรูปข้าว และการค้าข้าวในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- คณะทำงานขับเคลื่อนการขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ วัฒนคุณชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี. [ม.ป.ป.]. **ทฤษฎีใหม่ วิถีปฏิบัติ ของเกษตรกรที่มีที่ดินจำนวนน้อย.** สระบุรี: [ม.ป.พ.].
- คนอร์คัพ โจ๊ก. (2561). **คัพโจ๊ก.** ค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.knorr.com/th/knorr-products/jok/shitake-jok-cup.html>
- จัน สุภาพ. (16 มีนาคม 2561). **สัมภาษณ์.** ราษฎร หมู่ที่ 9 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- จันทัก ทองมา. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์.** กรรมการโรงสีข้าวฯ บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- _____. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม.** กรรมการโรงสีข้าวฯ บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- ฉัตรชัย มามั่งคั่ง. (25 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์.** เกษตรตำบลหนองโดน. ที่ว่าการอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.

- ซัชชัย เถาะรอด. (24 เมษายน 2561). **สัมภาษณ์**. ราชภัฏรุ่มหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านยาง อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี.
- ชาญ จันทร์สุข. (5 กุมภาพันธ์ 2561). **สัมภาษณ์**. ราชภัฏรุ่มหมู่ที่ 7 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- ชาญ มงคล. [ม.ป.ป.]. **ข้าว**. กรุงเทพฯ: ตำรา-เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 63 ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ กรมการฝึกหัดครู.
- เดชา วงศ์แก้ว. (2557). **การบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน นำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี**. รายงานการวิจัย คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ทร เจริญสุข. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์**. ราชภัฏรุ่มหมู่ที่ 4 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- ไทยโฮมทาวน์. (2561). **โรงสีข้าวขนาดใหญ่ (โรงสีข้าวท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์)**. ค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.thaihometown.com/sale/511130>.
- นันทิยา หุตานวัฒน์. (2551). **ทุนชุมชน บทเรียนและประสบการณ์โรงสีข้าวชมรมรักษ์ธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- นิพัฒน์ กสิชาญ. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์**. ประธานโรงสีข้าวฯ ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- _____. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. ประธานโรงสีข้าวฯ ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
- นิภาพร ค้อมกลาง. (2556). **การบริหารโรงสีข้าวชุมชน ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา**. บทความวิจัย การจัดการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5.
- นิรมล กิติกุล. (2549). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- เนตร์พัฒนา ขาววิราช. (2553). **การจัดการสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 7 (ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: บริษัท ทริปเฟล็ด กรุ๊ป จำกัด.
- บ้านคุณตา. (2561). **ขนมจีนบ้านคุณตาสูตรสมุนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์**. ค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2561, จาก <http://review.tourismthailand.org/kanomjeenbankunta>.

- บุญหษ์ บรรณเจ็ด. (2557). **ข้าวและเทคโนโลยีการผลิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ ะสี. (2542). **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประรุฬห์ มะยะเฉียว และทวีศักดิ์ ขัตติยวรรณ. (2557). **การสร้างเครื่องฉายรังสีอินฟราเรด สำหรับจำกัดแมลงในข้าวสารพื้นเมือง จังหวัดนราธิวาส**. รายงานการวิจัย คณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.
- มนู คำเปลว. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ราษฎร หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- มุกมณี มีโชคชูสกุล (มณีบุษราคัม อยู่สอาด). (2555). **หลักการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. (2555). **ข้าว: วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา**. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2562, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/16980>.
- รักษนก ตั้งทอง. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- _____. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- _____. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- รำพึง แจ่มจรัส. (25 มกราคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- โรม บุนนาค. (2552). **พระมหากษัตริย์อัจฉริยะ The Great King**. กรุงเทพฯ: กีเลนการพิมพ์ จำกัด.
- วรรณดี มหรรณพกุล. [ม.ป.ป.]. **แผนงาน/โครงการการพัฒนาข้าวหอมมะลิทุ่งกุลลา จังหวัดร้อยเอ็ด**. เอกสารสัมมนา Rice Innovation นวัตกรรมข้าวหอมมะลิเพื่อร้อยเอ็ด 4.101.
- วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญามน อินสว่าง. (2554). **ทฤษฎีองค์การและการจัดการ**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- วรรณวิไล สนิทผล. (2561). **วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชาวนาตราด เข้าร่วมประกวดรางวัลต้นแบบสัมมาชีพ**. NNT สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ตราด, ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561, จาก http://thainews.prd.go.th/website_th/news/news_detailSub.

- วิวัฒน์ ไม้แก่นสาร และมลฤดี จันทรัตน์. (2015). การดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 17-27. Retrieved from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/38478>
- วิวัฒน์ วงษ์แก้ว. (5 มีนาคม 2561). **สัมภาษณ์**. ราษฎร หมู่ที่ 6 ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี.
- ศิลปชัย ศรีชัยญา, ศรีไพโร พิวิโสสม, ศุภเศรษฐ์ ญาณเศรษฐพัฒน์ และคณะ. [ม.ป.ป.]. **ชุดการเรียนรู้รายวิชา คิดเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. สระบุรี: บริษัทเอกพิมพ์ไท จำกัด.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2560). **วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง (ข้าวสุข)**. ค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2562, จาก <https://www.ldm.in.th/cases/4714>.
- สนธยา สุวรรณเดช. (10 กุมภาพันธ์ 2561). **สัมภาษณ์**. ราษฎร หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านครัว อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี.
- สมคิด บางโม. (2555). **องค์กรและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- สมชาย เหลือवलลาด. (27 มกราคม 2561). **สัมภาษณ์**. ราษฎร หมู่ที่ 7 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- สมนึก พานิชกิจ. (2558). **มหัศจรรย์พรรณพืช**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สหการแมชชีนเนอร์รี่. (2561). **โรงสีข้าวขนาดเล็ก (โรงสีข้าวสหการแมชชีนเนอร์รี่ จังหวัดน่าน)**. ค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2561, จาก <http://sahakarmachinery.com>.
- สำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี. (2560). **ความเป็นมาโครงการ 9101**. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2562, จาก <http://yarang.pattani.doae.go.th/index.php/site-map/articles/>.
- สำนักงานเทศบาลตำบลหนองโดน. (2561). **บริบทชุมชนเทศบาลตำบลหนองโดน**. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://www.nongdonsaraburi.go.th>.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.). [ม.ป.ป.]. **เครื่องสีข้าวขนาดเล็กสำหรับชุมชน**. ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-r-and-d/591-rice-washer-machine>.
- สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). **พระบิดาแห่งเทคโนโลยีของไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำราญ จูช่วย. (2554). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม**. คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยราชพฤกษ์.

- ลำราญ พุนทรัพย์. (20 ตุลาคม 2561). **สัมภาษณ์**. กรรมการโรงสีข้าวฯ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2547). **ข้าวขวัญของแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ: มุลินธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุชาดา ลิ้มปี่. (2556). **ข้าวปลุกมนุญย์**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.เอเชีย เฟลส (1998).
- สุครัตน์ พิมลรัตน์. [ม.ป.ป.]. **เอกสารประกอบการสอน วิชาองค์การและการจัดการสมัยใหม่**. [ม.ป.ป.]: สาขาวิชาการจัดการซัพพลายเชนธุรกิจ วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุนทร คล้ายอ่ำ และสาธิต เชื้ออยู่นาน. (2555). **ทัศนคติและความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการจัดการโรงสีชุมชน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา**. รายงานการวิจัย สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สุนทรชัย ชอบยศ และจตุรงค์ ศรีสุธรรม. (2559). **การศึกษาการบริหารจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อสร้างเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน:กรณีศึกษากลุ่มโรงสีข้าว ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม**. รายงานการวิจัย วิทยาลัยการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนันท์ วิทิตสิริ. (2559). **ผลิตภัณฑ์จากข้าวไทยและผลพลอยได้ที่น่าสนใจ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเคียร์สโตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2559). **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ. (2550). **หลักการบริหารธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท จุดทอง จำกัด.
- สุวัฒน์ อัสวไชยชาญ. (2555). **ภูมิใจไทย : ข้าวไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปลาตะเพียน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2554). **กระบวนการทัศน์การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2552). **แนวคิด แนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2550). **วิธีคิด วิธีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ถ้าใจปรารถนา**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อดิเรก ประเสริฐทรัพย์. (15 มกราคม 2561). **สัมภาษณ์**. ราษฎร. หมู่ 8 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.
- อดุม เขวกิ่งศ์. (2550). **พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี(ราชวงศ์ที่ 1 ถึง ราชวงศ์ที่ 9)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา.

อนงค์ งามมา. (25 มกราคม 2561). **สัมภาษณ์**. ราชภัฏรุ่มที่ 2 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี.

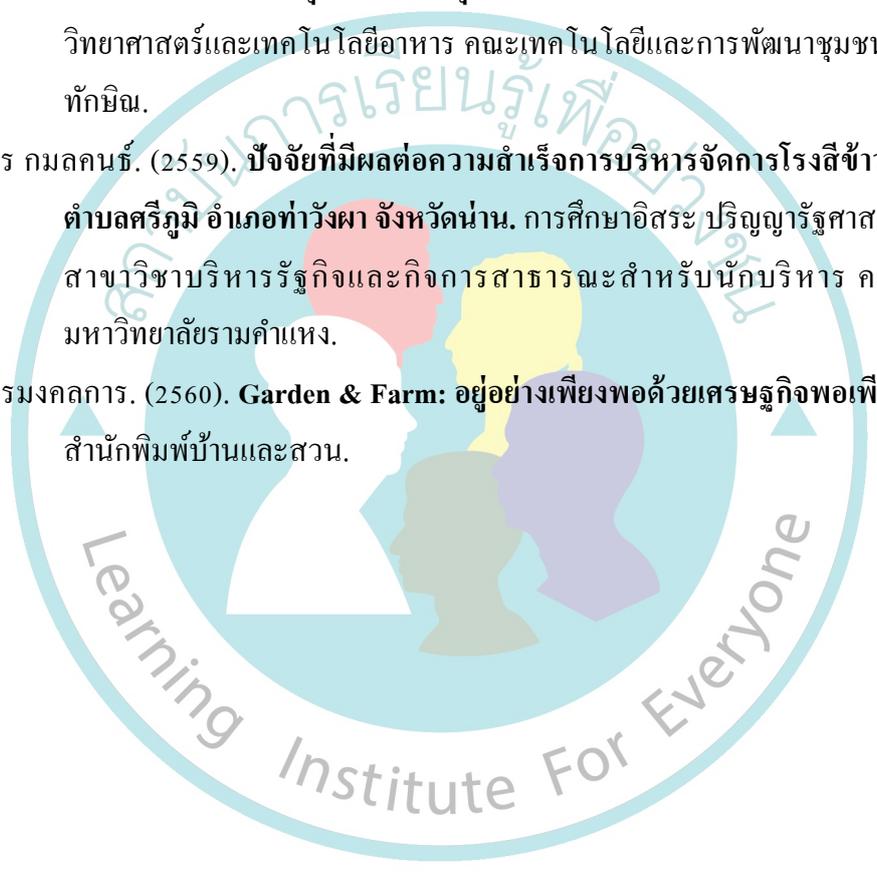
อนิวัช แก้วจันทน์. (2552). **หลักการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา: บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด.

อภิชาติ ศรีสอาด และพัชรี สำโรงเย็น. (2560). **เกษตรตามรอยพ่อ พออยู่ พอกิน พอเพียง**. กรุงเทพฯ: นาคา อินเตอร์มีเดีย.

อมรรัตน์ ถนนแก้ว. (2559). **การพัฒนาโรงเรียนข้าวสังข์หยดเข้าสู่มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงเรียนข้าว: กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเขากลาง**. รายงานการวิจัย สาขาวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อุมาพร กมลคนธ์. (2559). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการบริหารจัดการโรงเรียนข้าวพระราชทาน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน**. การศึกษาอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะสำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุไร จิรมงคลการ. (2560). **Garden & Farm: อยู่อย่างเพียงพอด้วยเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านและสวน.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ความเป็นมา โครงการ 9101

ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน

โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน มีรายละเอียดของโครงการ ดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, 2560, หน้า 3-5)

1. หลักการและเหตุผล

การปฏิรูปภาคการเกษตรให้เกิดผลสำเร็จจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เริ่มจากการคิด วิเคราะห์ปัญหา และเสนอความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำเนินโครงการด้วยการน้อมนำหลักการ ทฤษฎี และแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รมารชิบดี จักรีนฤพดินทรสยามมินทรราชธิราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้และให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ และภาคการเกษตร รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง จนถึงปลายทาง โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางการเกษตรของชุมชน และเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรในระดับพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญคือ ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดโครงการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และบริหารจัดการโครงการด้วยตนเอง ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแล้ว ยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกการทำงานในพื้นที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์และนำไปปฏิบัติจริงเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและชุมชน อันจะส่งผลต่อเนื่องให้ภาคการเกษตรมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรและชุมชน ด้วยการน้อมนำหลักการ ทฤษฎีและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชฯ ได้ทรงพระราชทานไว้

2.2 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน และเพิ่มรายได้ให้แก่ เกษตรกรและชุมชน

2.3 เพื่อให้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และ เครือข่าย เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาภาคการเกษตรของชุมชน มีส่วนร่วมแบบประชารัฐอย่างยั่งยืน

3. เป้าหมาย

3.1 เป้าหมายพื้นที่ 9,101 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนใน ศพก. หลัก 882 แห่ง และ เครือข่าย 8,219 แห่ง

3.2 เป้าหมายเกษตรกร ประมาณการจำนวนเกษตรกร ชุมชนละ 500 ราย รวม เกษตรกร 4,550,500 ราย

4. คุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

4.1 เป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร และทุก หน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งสมาชิก ศพก. และเครือข่าย

4.2 เป็นเกษตรกรที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการที่ชุมชนให้ความเห็นชอบ

4.3 เป็นเกษตรกรที่แสดงความจำนงและสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการตาม หลักเกณฑ์และรายละเอียดของโครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนเห็นชอบ

4.4 เป็นเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการฯ ระดับชุมชนให้เข้า ร่วมโครงการ

5. ระยะเวลาดำเนินการ : พฤษภาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560

5.1 เตรียมการ เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. 2560

5.2 ดำเนินการโครงการ เดือนกรกฎาคม-5 ธันวาคม พ.ศ. 2560

5.2.1 เบิกจ่ายงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของงบประมาณโครงการ ภายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560

5.2.2 เบิกจ่ายงบประมาณแล้วเสร็จ ภายในเดือนกันยายน พ.ศ. 2560

5.3 สรุปรายงานผลการดำเนินโครงการ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2560

6. กรอบแนวทางการดำเนินงาน

6.1 แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานในขั้นตอนการเสนอและพิจารณาโครงการ
 6.2 ดำรวจวิเคราะห์พื้นที่ และจัดทำเวทีชุมชน เพื่อรับทราบความต้องการของชุมชน
 6.3 จัดทำรายละเอียดโครงการตามความต้องการของกลุ่มสมาชิกในชุมชนตามมติ
 เวทีชุมชน โดยเสนอผ่านคณะกรรมการฯ ระดับชุมชน

6.4 ตรวจสอบ พิจารณานุมัติโครงการ แล้วแต่กรณี โดยคณะกรรมการฯ ระดับ
 อำเภอ และคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด

6.5 รวบรวมและเสนอแผนปฏิบัติงาน/แผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้สำนัก
 จัดทำงบประมาณเขตพื้นที่พิจารณาเห็นชอบแผนปฏิบัติงาน/แผนการใช้จ่ายงบประมาณ

6.6 กลุ่มสมาชิกในชุมชน ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน

6.7 รายงานผลการปฏิบัติงาน ผลการใช้จ่ายงบประมาณ

7. ลักษณะของโครงการ/กิจกรรม

7.1 เป็นโครงการ/กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ทันที มีประโยชน์กับชุมชน และ
 มีความยั่งยืน

7.2 เป็นโครงการ/กิจกรรมในลักษณะลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต
 และยกระดับมาตรฐานสินค้าภายใต้กรอบโครงการ ประกอบด้วย

7.2.1 ด้านการผลิตพืช และพันธุ์พืช

7.2.2 ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

7.2.3 ด้านการจัดการศัตรูพืช

7.2.4 ด้านฟาร์มชุมชน

7.2.5 ด้านการผลิตอาหาร การแปรรูปผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

7.2.6 ด้านปศุสัตว์

7.2.7 ด้านประมง

7.2.8 ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน

7.2.9 ด้านการเกษตรอื่น ๆ ให้เป็นการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพัฒนาการ
 เกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

7.3 เป็นโครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง และใช้ประโยชน์ได้อย่าง
 ต่อเนื่องหรือเป็นการพัฒนาต่อยอดโครงการเดิม

7.4 เป็นโครงการที่มีความครบถ้วน ในมิติด้านการผลิต การตลาด และ/หรือ การ
 นำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของโครงการ ฯลฯ

ภาคผนวก ข.
แนวสัมภาษณ์ การวิจัยเรื่อง
การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1
ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์
2. ที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์
3. อาชีพ/ตำแหน่ง ผู้ให้สัมภาษณ์
4. วัน/เดือน/ปี/เวลา/สถานที่ ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ ด้านคน เครื่องจักร เงิน, วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของโครงการ 9101๙ โรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโดน 1 มีประวัติความเป็นมา เป็นอย่างไร
2. หลักการจัดการโรงสีข้าวชุมชน 5 ประการ ดังนี้
 - 2.1 ด้านคน
 - 2.1.1 สภาพปัจจุบันการจัดการด้านคน เป็นอย่างไร
 - 2.1.2 คณะกรรมการ และสมาชิกมีกี่คน แต่ละคนทำหน้าที่อย่างไรบ้าง
 - 2.1.3 โครงสร้างการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน เป็นอย่างไร
 - 2.1.4 สภาพปัญหาการจัดการด้านคน เป็นอย่างไร
 - 2.2 ด้านเครื่องจักร
 - 2.2.1 สภาพปัจจุบันการจัดการด้านเครื่องจักร เป็นอย่างไร
 - 2.2.2 เครื่องจักรมีกี่ประเภท แต่ละประเภททำหน้าที่ เป็นอย่างไร
 - 2.2.3 สภาพปัญหาการจัดการด้านเครื่องจักร เป็นอย่างไร

2.3. ด้านเงิน

2.3.1 สภาพปัจจุบันการจัดการด้านเงิน เป็นอย่างไร

2.3.2 การมอบหมายให้ทำหน้าที่ฝ่ายการเงิน เป็นอย่างไร

2.3.3 สภาพปัญหาการจัดการด้านเงิน เป็นอย่างไร

2.4 ด้านวัสดุสิ่งของ

2.4.1 สภาพปัจจุบันการจัดการด้านวัสดุสิ่งของ เป็นอย่างไร

2.4.2 วัสดุสิ่งของ มีอะไรบ้าง

2.4.3 สภาพปัญหาการจัดการด้านวัสดุสิ่งของ เป็นอย่างไร

2.5 ด้านข่าวสารข้อมูล

2.5.1 สภาพปัจจุบันการจัดการด้านข่าวสารข้อมูล เป็นอย่างไร

2.5.2 กลุ่ม มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและข้อมูล เป็นอย่างไร

2.5.3 กรรมการ ได้เข้ารับการอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน เป็นอย่างไร

2.5.4 สภาพปัญหาการจัดการด้านข่าวสารข้อมูล เป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ ด้านคน เครื่องจักร เงิน, วัสดุ สิ่งของ และข่าวสารข้อมูล ดังนี้

1. ด้านคน

แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านคน ควรเป็นอย่างไร

2. ด้านเครื่องจักร

แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านเครื่องจักร ควรเป็นอย่างไร

3. ด้านเงิน

แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านเครื่องเงิน ควรเป็นอย่างไร

4. ด้านวัสดุสิ่งของ

แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านวัสดุสิ่งของ ควรเป็นอย่างไร

5. ด้านข่าวสารข้อมูล

แนวทางการจัดการ โรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านข่าวสารข้อมูล ควรเป็น

อย่างไร

ตอนที่ 4 ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ดังนี้

1. ความพอประมาณ

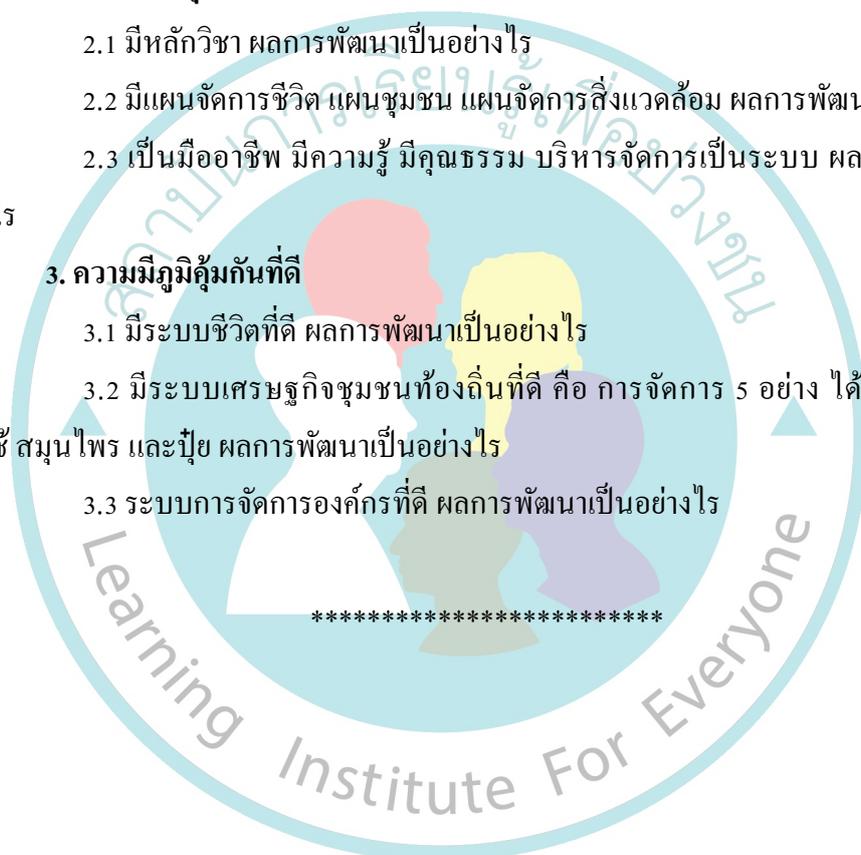
- 1.1 มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 1.2 รู้จักตนเอง ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 1.3 มีชีวิตที่เรียบง่าย ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2. ความมีเหตุผล

- 2.1 มีหลักวิชา ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2.2 มีแผนจัดการชีวิต แผนชุมชน แผนจัดการสิ่งแวดล้อม ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2.3 เป็นมืออาชีพ มีความรู้ มีคุณธรรม บริหารจัดการเป็นระบบ ผลการพัฒนา เป็นอย่างไร

3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี

- 3.1 มีระบบชีวิตที่ดี ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3.2 มีระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี คือ การจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร ของใช้ สมุนไพร และปื๋ย ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3.3 ระบบการจัดการองค์กรที่ดี ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ค.

แนวสัมภาษณ์

การศึกษาดูงานโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลบ้านฝาง (ข้าวสุก)
ตำบลบ้านฝาง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์
2. ที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์
3. อาชีพ/ตำแหน่ง ผู้ให้สัมภาษณ์
4. วัน/เดือน/ปี/เวลา/สถานที่ ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นที่สัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชน เป็นอย่างไร
2. ประวัติความเป็นมาวิสาหกิจชุมชน เป็นอย่างไร
3. การจัดการโรงสีข้าวชุมชนประสบความสำเร็จ 5 ประการ ได้แก่ คน เงิน เครื่องจักร วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล มีวิธีการเป็นอย่างไร
4. กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน มีอะไรบ้าง
5. วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา/อุปสรรค และ โอกาส เป็นอย่างไร

ภาคผนวก ง.

แนวสังเกต การวิจัยเรื่อง

การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1

ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ประเด็นที่สังเกต

1. สังเกตการณ์ สภาพบริบทชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
2. สังเกตการณ์ การทำนา
3. สังเกตการณ์ วัฒนธรรมด้าน ปัจจัย 4
4. สังเกตการณ์ การนำข้าวไปสี
5. สังเกตการณ์ สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการโรงสีข้าวชุมชน
6. สังเกตการณ์ กระบวนการสีข้าว
7. สังเกตการณ์ ขั้นตอนการแปรรูปข้าวแต่ละประเภท
8. สังเกตการณ์ กิจกรรมต่างๆ ของโรงสีข้าวชุมชน

ภาคผนวก จ.
แนวสนทนากลุ่ม การวิจัยเรื่อง
การจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาบ้านหนองโดน 1
ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม
2. ที่อยู่ผู้ให้การสนทนากลุ่ม
3. อาชีพ/ตำแหน่ง ผู้ให้การสนทนากลุ่ม
4. วัน/เดือน/ปี/เวลา/สถานที่ ในการสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ตามหลักการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ ด้านคน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และข่าวสารข้อมูล ดังนี้

1. ด้านคน

แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านคน ประกอบด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การส่งบุคลากรศึกษาดูงาน/อบรม/สัมมนา ควรเป็นอย่างไร

2. ด้านเครื่องจักร

แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านเครื่องจักร ประกอบด้วยการอบรมบุคลากรและการดูแลรักษาเครื่องจักร ควรเป็นอย่างไร

3. ด้านเงิน

แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านเครื่องเงิน ประกอบด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่าย การลงทุนของกรรมการและสมาชิก และสวัสดิการอื่น ๆ ควรเป็นอย่างไร

4. ด้านวัสดุสิ่งของ

แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านวัสดุสิ่งของ ประกอบด้วยการดูแลรักษา และการใช้งาน ควรเป็นอย่างไร

5. ด้านข่าวสารข้อมูล

แนวทางการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ ด้านข่าวสารข้อมูล ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน ควรเป็นอย่างไร

ตอนที่ 4 ผลการพัฒนาการจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี โดยใช้เกณฑ์เศรษฐกิจพอเพียง 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังนี้

1. ความพอประมาณ
 - 1.1 มีคุณธรรมถูกต้องดีงาม ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 1.2 รู้จักตนเอง ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 1.3 มีชีวิตที่เรียบง่าย ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
2. ความมีเหตุผล
 - 2.1 มีหลักวิชา ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 2.2 มีแผนจัดการชีวิต แผนชุมชน แผนจัดการสิ่งแวดล้อม ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 2.3 เป็นมืออาชีพ มีความรู้ มีคุณธรรม การบริหารจัดการเป็นระบบ ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี
 - 3.1 มีระบบชีวิตที่ดี ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 3.2 มีระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่ดี คือ การจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร ของใช้ สมุนไพร และปื๊ย ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
 - 3.3 ระบบการจัดการองค์กรที่ดี ผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข.
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพที่ 1 ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 2 ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 3 ศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 4 สัมภาษณ์นางนงลักษณ์ อัสวสกุลชัย ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวฯ

ภาพที่ 5 สัมภาษณ์นายจักรชัย มามั่งคั่ง เกษตรตำบลหนองโดน

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์ประธานและกรรมการ โรงเรียนข้าว ชุมชน บ้านหนองโดน 1

ภาพที่ 7 การสนทนากลุ่ม

ภาพที่ 8 กรรมการและสมาชิกโรงสีข้าวชุมชน

ภาพที่ 9 ประชานโรงสีข้าวชุมชนฯ พุดคุยสนทนากับชาวบ้าน

ภาพที่ 10 การสนทนากลุ่ม

ภาพที่ 11 การแปรรูปข้าวของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ภาพที่ 12 การแปรรูปข้าวของโรงสีข้าวชุมชน บ้านหนองโดน 1

ภาพที่ 13 การแปรรูปข้าวของโรงสีข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวจิรนนท์ สุขเกษม
วันเดือนปีเกิด	30 กรกฎาคม พ.ศ. 2521
ที่อยู่	347 หมู่ 4 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
เบอร์โทรศัพท์	063-5164584
อีเมล	nuisara145@hotmail.com
อาชีพ	ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว
สถานที่ทำงาน	347 หมู่ 4 ตำบลหนองโดน อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาวิชา ภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปีที่สำเร็จ 2543
ประสบการณ์ทำงานในชุมชน	1. เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนข้าวชุมชนแบบบูรณาการ บ้านหนองโดน 1 2. เป็น Young Smart Farmer ปี พ.ศ. 2560 อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

